

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal ve Fen Bilimleri Enstitüsü

**KIBRIS BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜ
ASKERİ MİSYONU (1964-1974)**

Yüksek Lisans Tezi

ÖNDER ÖZDEMİR

GİRNE

(Ocak), 2020

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal ve Fen Bilimleri Enstitüsü

**KIBRIS BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜ
ASKERİ MİSYONU (1964-1974)**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

ÖNDER ÖZDEMİR

Tez Danışmanı:

PROF. DR. ULVİ KESER

GİRNE

(Ocak), 2020

GİRNE AMERİKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Bu Proje _____ ana bilim dalında Jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzalar:

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

Üye : _____

_____ öğrenci numaralı _____
tarafından hazırlanan _____

_____ başlıklı Yüksek Lisans

Tezi, Girne Amerikan Üniversitesi, Sosyal ve Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kurallarına uygundur.

Prof. Dr. Barlas N. Aytaçoğlu
Müdür,
Sosyal ve Fen Bilimleri Enstitüsü

ÖZET

KIBRIS BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARİŞ GÜCÜ ASKERİ MİSYONU (1964-1974)

Önder Özdemir,

Yüksek Lisans Tezi, 2020

Danışman: Prof. Dr. Ulvi Keser

Kıbrıs, 1571 yılında Osmanlı hâkimiyetine geçti ve Kıbrıs'ın Osmanlı hâkimiyeti 1878 yılına kadar devam etti. Kıbrıs'ın idaresi, 1878 yılında geçici olarak İngiltere'ye verildi. İngiltere, 1960 yılına kadar Kıbrıs'a hâkim oldu. 1960 yılında, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Bu cumhuriyet uzun ömürlü ve kalıcı olmadı. Çünkü Kıbrıslı Rumlar Enosis girişimlerine devam ettiler. Garantör devletlerden biri olan Türkiye, Kıbrıslı Türkleri kurtarmak için 1963, 1964 ve 1967 yıllarında girişimlerde bulundu. Bu girişimler, Kıbrıslı Rumlar tarafından gerçekleştirilen planlı katliamı önledi ve bu girişimler Kıbrıslı Türklerin hayatlarını kurtardı. BM Barış Gücü, BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 186 numaralı karar uyarınca 4 Mart 1964 tarihinden günümüze kadar Kıbrıs'ta görevini sürdürmektedir. BM Barış Gücü'nün varlığı 1963-1974 yılları arasında yaşanan şiddeti engelleyememiştir. Kıbrıs'ta yaşananlar; BM Barış Gücü'nün etkisi/etkisizliği göz önüne alınarak bir yargıya varılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Kıbrıs Sorunu, BM Barış Gücü

ABSTRACT**UNITED NATIONS PEACEKEEPING
FORCE IN CYPRUS (1964-1974)**

Önder Özdemir,

Master Thesis, 2020

Supervisor: Prof. Dr. Ulvi Keser

The Cyprus was conquered by the Ottoman Empire in 1571 and the Ottoman domination in Cyprus continued until 1878. The administration of the island of Cyprus was temporarily given to the United Kingdom in 1878. The UK, until 1960, dominated the island of Cyprus. In 1960, Turkey, Cyprus and Greece as guarantor was founded in the UK. The Republic of Cyprus was established in 1960 in the guarantorship of Turkey, the UK and Greece. This republic did not last long. Greek Cypriots continued their Enosis initiatives insistently. One of the guarantor states Turkey, made political attempts in 1963, 1964 and 1967 in order to liberate the Turkish Cypriots. These initiatives prevented the planned massacre of Greek Cypriots and saved the lives of Turkish Cypriots. The UN Peacekeeping Force served in Cyprus after 4 March 1964, pursuant to Resolution 186 of the UN Security Council. The existence of the UN peacekeeping force could not prevent the violence between 1963-1974. It was tried in this thesis to carry out the evaluation by taking into account the effect / ineffectiveness of UN Peacekeeping Force on the events in Cyprus.

Keywords: Cyprus Issue, UN Peacekeeping Force

TEŞEKKÜR

Çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren ve destek olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Ulvi Keser'e ve bu araştırmada özveri ve anlayışları için çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleri ile beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Amaç.....	6
2. BÖLÜM: 1964 YILINA KADAR KIBRIS.....	7
2.1. Kıbrıs'ın Coğrafi Özellikleri.....	7
2.1.1. Kıbrıs'ın jeostratejik önemi.....	7
2.1.2. Kıbrıs'ın Türkiye açısından jeostratejik önemi.....	8
2.1.3. Kıbrıs'ın Yunanistan açısından jeostratejik önemi.....	8
2.1.4. Kıbrıs'ın İngiltere açısından jeostratejik önemi.....	9
2.2. Osmanlı Döneminde Kıbrıs.....	10
2.3. İngiliz Yönetiminde Kıbrıs İdaresi.....	13
2.4. Megali İdea ve Enosis.....	14
2.5. Kıbrıs'ta 1950'lerden 1963 Yılına Kadar Yaşanan Gelişmeler.....	17
2.5.1. Helen Milliyetçilik Hareketleri ve sebepleri.....	17
2.5.2. Kıbrıslı Türklerin Milliyetçilik Hareketleri ve sebepleri.....	18
2.5.3. Londra ve Zürih Antlaşmaları ile Cumhuriyetin kurulması.....	19
2.5.4. Kanlı Noel olayları.....	21
2.5.5. Türkiye'nin tek taraflı müdahalesi.....	22
2.5.6. Müşterek müdahale.....	22
2.5.7. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılışı.....	23
2.5.8. Akritas Planı.....	24
3. BÖLÜM: 1964-1974 SÜRECİNDE KIBRIS.....	27
3.1. Kıbrıs'ta 1963 Yılında Yaşanan Şiddet Olayları.....	27
3.1.1. Ayvasıl (Türkeli) olayları (24 Aralık 1963).....	27
3.3. Kıbrıs'ta 1964 Yılında Yaşanan Şiddet Olayları.....	28
3.3.1. Arpalık Olayları (6 Şubat 1964).....	29
3.3.2. Binbaşı Macey Olayı.....	29
3.3.3. Erenköy Olayları.....	30
3.4. BM'nin Kıbrıs'ta Devreye Girmesi.....	31
3.4.1. BM'nin Kıbrıs'a gelişi ve görevi.....	31
3.4.2. BM'nin Rumların şiddet olayları karşısındaki duruşu.....	32
3.5. Johnson Mektubu ve İnönü'nün Cevabı.....	33

3.6. Geçitkale (Köfünye) ve Boğaziçi Olayları (15 Kasım 1967).....	34
3.7. Saldırıların iç ve Dış Basındaki Yansımaları.....	36
3.8. 15 Temmuz 1974 Darbesi.....	38
4. BÖLÜM: KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÖNCESİ VE SONRASINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜNÜN ASKERİ MİSYONU.....	42
4.1. BM Barış Gücü.....	42
4.1.1. Barışı koruma kavramı.....	43
4.1.2. Barışı koruma harekâtlarının hukukî dayanağı.....	45
4.4. BM Nezdinde Kurulan Barış Misyonları.....	47
4.5. Kıbrıs BM Barış Gücü'nün Askeri Misyonu (1964-1974).....	54
4.6. BM Askeri Misyonları ve Kıbrıs Barış Gücü.....	57
4.6.1. BM Barış Gücü'nün oluşum sürecinde BM ve diğer ülkelerin perspektifleri.....	59
4.6.2. BM Barış Gücü'nün yapısı.....	63
4.6.3. BM Barış Gücü'nün 1974 öncesi işlev ve faaliyetleri.....	66
4.6.4. BM Barış Gücü'nün 1974 öncesi silahların kontrolündeki rolü.....	69
4.6.5. 1974 öncesi BM Barış Gücü birliklerinin azaltılması.....	70
4.6.6. 1974 sonrası BM Barış Gücü işlev ve faaliyetleri.....	71
4.6.7. 1974 sonrası BM Barış Gücü'nün yeniden yapılanması.....	75
4.7. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı.....	78
4.8. Ateşkesin Kabulü ve Cenevre Konferansları.....	83
4.8.1. Birinci Cenevre Konferansı.....	84
4.8.2. İkinci Cenevre Konferansı.....	86
4.9. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı.....	87
4.10. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Yaşananlar.....	88
5.BÖLÜM: SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	95

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú Emekçi Halkın İlerici Partisi
Alb.	Albay
ARGAIR	The United Nations Flight BM Uçuş Birimi
BBC	British Broadcasting Company İngiliz Devlet Radyo ve Televizyonu
BM	Birleşmiş Milletler
BMBG	Birleşmiş Milletler Barış Gücü
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu
Bnb.	Binbaşı
Dr.	Doktor
EOKA	Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
FMPU	UN Force Military Police Unit Mobil Askeri Polis Birimi
Gen.	General
ICRC	International Committee of Red Cross Uluslararası Kızılhaç Komitesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Km.	Kilometre
KŞK	Kayıp Şahıslar Komitesi
KTKA	Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı
MFR	The Mobile Force Reserve Mobil Kuvvet Rezervi
MINUGUA	United Nations Mission for the Verification of Human Rights and of : Compliance with the Comprehensive Agreement on Human Rights in Guatemala Guatemala BM Doğrulama Görevi

MINURCA	United Nations Mission in the Central African Republic Orta Afrika BM Görevi
MINURCAT	The United Nations Mission in the Central African Republic and Chad Çad BM Operasyonu
MINURSO	United Nations Mission for the Referandum in Western Sahara Fas BM Sahara Referandum Görevi
MONUA	United Nations Observer Misson in Angola Monua Angola BM Gözlemci Gücü
MONUC	United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of Congo Demokratik Kongo BM Görevi
MS.	Milattan sonra
MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ONUB	United Nations Operation in Burundi Burundi BM Operasyonu
ONUC	United Nations Operation in the Congo Kongo BM Barış Gücü
ONUCA	United Nations Observer Group in Central America Nikaragua BM Orta Amerika Gözlemci Grubu
ONUMOZ	The United Natitons Operation in Mozambique Mozambik BM Harekâtı
ONUSAL	United Nations Observer Mission in El Salvador El Salvador BM Gözlemci Görevi
Org.	Orgeneral
RMMO	Rum Milli Muhafız Ordusu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSWU	Support Services Workshop Units Destek Hizmetleri Birimi
St.	Aziz
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	Türk Mukavemet Teşkilatı
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

UN	United Nations Birleşmiş Milletler
UNAMIC	United Nations Advance Mission in Cambodia Kamboçya BM Yardım Görevi
UNAMID	United Nations Hybrid Operation in Darfur Darfur BM Afrika Birliği Operasyonu
UNAVEM I	United Nations Angola Verification Mission I Angola BM Doğrulama Görevi I
UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation Hırvatistan BM Görevi
UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force Golan Tepeleri BM Ayırma Kuvveti
UNEF I	United Nations Emergency Force I Süveyş BM Acil Durum Kuvveti I
UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force In Cyprus Kıbrıs Birleşmiş Milletler Barış Gücü
UNGOMAP	United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan Afganistan Pakistan BM Arabuluculuk Görevi
UNIFIL	United Nation Interim Force in Lebanon Lübnan BM Geçici Görev Kuvveti
UNIIMOG	United Nations Iran-Iraq Military Observer Group İran-İrak BM Askeri Gözlemci Görevi
UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission Kuveyt-İrak BM Gözlemci Görevi
UNISFA	United Nations Interim Security Force for Abyei Sudan-Güney Sudan BM Geçici Güvenlik Gücü
UNMEE	United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea Etyopya-Eritre BM Görevi
UNMIBH	United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina Bosna Hersek BM Gücü
UNMIH	United Nations Mission in Haiti Haiti BM Görevi
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo Kosova BM Geçici Hükümet Görevi

UNMIS	United Nations Mission in Sudan Sudan BM Görevi
UNMOGIP	United Nations Military Observer Group in India and Pakistan Hindistan ve Pakistan BM Askeri Gözlemci Grubu
UNMOP	United Nations Mission of Observers in Prevlaka Hırvatistan-Sırbistan BM Gözlemci Gücü
UNMOT	United Nations Mission of Observers in Tajikistan Tacikistan BM Gözlemci Görevi
UNOCI	Fildişi Sahili BM Operasyonu United Nations Operation in Côte d'Ivoire
UNOGIL	United Nations Observer Group in Lebanon Lübnan BM Gözlemci Grubu
UNOMIG	United Nations Observer Mission in Georgia Gürcistan BM Gözlemci Görevi
UNOMIL	United Nations Observer Mission in Liberia Liberya BM Gözlemci Görevi
UNOMSIL	United Nations Observer Mission in Sierra Leone Sierra Leone BM Gözlem Görevi
UNOMUR	United Nations Observer Mission Uganda–Rwanda Uganda-Ruanda BM Görevi
UNOSOM I	United Nations Operation in Somalia I Somali BM Harekâtı
UNPOL	United Nations Police Birleşmiş Milletler Polisi
UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force Makedonya BM Önlem Gücü
UNPROFOR	United Nations Protection Force Yugoslavya BM Koruma Görevi
UNSF	United Nations Strategic Framework Batı Yeni Gine BM Güvenlik Kuvveti
UNTAC	United Nations Transitional Authority in Cambodia Kamboçya BM Geçici Otoritesi
UNTAES	United Nations Transitional Authority in Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium Hırvatistan BM Geçiş Hükümeti Görevi

UNTAET	United Nations Transitional Administration in East Timor Doğu Timor BM Geçici Hükümet Görevi
UNTAG	Namibya BM Değişim Asistanlığı Görevi United Nations Transition Assistance Group
UNTMIH	United Nations Transition Mission in Haiti Haiti BM Görevi
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization Filistin BM Ateşkes Denetim Grubu
UNYOM	United Nations Yemen Observation Mission Yemen BM Gözlem Heyeti
Vb.	Ve benzeri
Yb.	Yarbay

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Coğrafi açıdan Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası olan Kıbrıs Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya'dan sonra en büyük üçüncü adası olarak bilinmektedir. Anadolu'nun hâkimiyetini elinde bulunduran devletlerin Kıbrıs'ı alma ihtiyaçları doğmuştur. Özellikle Doğu Akdeniz'in ve Ortadoğu'nun kontrolü için gerekli bir yere sahip olan Kıbrıs'ın stratejik önemi de bu niteliğinden gelmektedir. Kıbrıs, Doğu Akdeniz'e ait tüm sivil askeri limanları ve Anadolu'nun Mersin ile İskenderun limanlarının kontrolünü elinde tutabilecek konuma sahiptir. Ayrıca Kıbrıs'ın Süveyş Kanalı üzerinden yapılan deniz ticareti, Ortadoğu petrol ticareti ile Türkiye ve İsrail deniz yollarına hâkimiyeti adanın ehemmiyetini bir kat daha artırmaktadır.

Bu konumundan dolayı Kıbrıs siyasi ve askeri olarak ön planda olmuştur. Ada'da yaşanan iç karışıklıklar da bir uluslararası sorun niteliğine gelmiş ve dış ilişkilerde çözüm arayışına gidilmiştir. Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında meydana gelen çatışmanın tekrar gündeme gelmemesi amacıyla 4 Mart 1964'te Kıbrıs BM Barış Gücü (UNFICYP) kurulmuştur. BM Barış Gücü misyonunu herhangi bir siyasi çözüme ulaştıramadığı için 1964'ten günümüze kadar sürdürmektedir.

BM Barış Gücü soğuk savaş döneminde ortaya çıkmış ve daha çok devletlerarası çatışmaları önlemek için bir misyon üstlenmiştir. Yalnızca politik girişimler sonucu barışçıl yollarla çatışmayı çözmek sınırlı kalmış ve bu durum bir sonuca götürmemiştir. Silahlı askeri gözlemcilerden ve hafif silahlardan oluşan birlikler çatışma yaşanan sınır birliklerini gözlemek, ateşkesi sürdürmek, taraflar silahsızlandırılarak güven oluşturmak ve raporlama gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu güçler geleneksel olarak kendilerine saldırı düzenlenmedikçe silah kullanmazlar fakat bir silahlı saldırıya karşı kendilerini koruma amaçlı savunup bu anlamda silah kullanabilmektedir.

BM Barış Gücü'nün uluslararası alanda daha merkezi roller üstlenmesiyle 1988 yılında BM Barış Gücü'ne Nobel Barış Ödülü verilmiş ve verilen bu ödülle mavi berelilerin üstlendikleri sorumluluklar meşruluk kazanmıştır.

BM soğuk savaş döneminde gerçekleştirilen barış operasyonlarının büyük bölümü ABD ve Sovyetler birliğinin 3.Dünya ülkelerinde meydana gelen anlaşmazlıklar sonucu karşı karşıya gelmelerinin önüne geçmek için gerçekleştirmiştir. Birinci nesil barış operasyonları klasik olarak devletlerarası çatışmaların önüne geçme ve barış sağlamaya yönelik girişimler olarak değerlendirilebilir.

İkinci nesil barış güçleri geleneksel barış güçlerine göre daha ağır silahlarla donanarak, “yalnızca kendini savunma amacıyla silaha başvurma” ilkesinden uzaklaşarak, gerektiğinde ateş açabileceklerdir; barışı ya da ateşkesi gerektiğinde güç kullanarak sağlayacaklardır, bu tür operasyonların başlaması için tarafların rızası aranmayacaktır (Boutros-Ghali, 1992: 94). 1980’lerin sonuna gelindiğinde BM barışı koruma operasyonları hız kazanmıştır. 1948 ile 1987 yılları arasında sadece 13 BM operasyonu düzenlenirken 1989’dan sonra yirmiden fazla barışı koruma operasyonu tesis edilmiştir. Bu doğrudan artışla beraber katılan askeri ve sivil personel sayılarında yükselme meydana gelmiştir. Yükselme sonucu BM barışı koruma bütçesinde de önemli derecede artışlar gözlenmiştir. Gerçekleşen hareketlara 1988’de 26 ülke askeri destek vermiştir. Barışı koruma hareketlerinde kademeli olarak artış sağlanırken 1992’de 56, 1994’de de 76 ülkeye yükselmiştir. Aynı şekilde askeri personel sayısı 1988’de 9,570 iken, 1992’de 11,495’e, 1994’de de 73,393’e yükselmiştir (Hansen Vd, 2001: 5).

Soğuk savaş sonrası da çatışmaların şiddeti ve çeşitliliği yıllar içinde değişmiştir. Soğuk savaş sonrası süper güçlerin 3.dünya ülkelerinden desteğini çekmesi ile birlikte birçok etnik sebeplere dayalı savaşlar ortaya çıkmıştır. Başlangıçta geleneksel bir anlayış olan devletlerarası çatışmaları engelleme görevi üstlense de daha sonra bu anlayış devlet içi çatışmalar ve iç savaşlara konu olmuştur. Birçok devlette ortaya çıkan iç savaşlar askeri alanın yanı sıra sivil personel, sivil uzman ve polis güçleri ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Geleneksel anlayışın yanı sıra BM Barış Gücü operasyonları çok boyutlu, çok unsurlu olarak işlenmiş, daha kapsamlı barış antlaşmalarının uygulanmasını sağlamak ve sürdürmek gibi yeni rolleri de bünyesine katmıştır.

İkinci nesil barış güçlerinin üstlendiği roller bakımından karmaşıklık ve zorluk seviyesi de artmıştır. Soğuk savaş sonrası barış güçleri, kendi çıkarlarına göre hareket eden ve denetlemeden uzak ve hatta Somali örneğinde olduğu gibi otoritenin tamamen ortadan kalktığı durumlarda dahi birçok grupla uğraşmak durumunda kalmıştır (Berdal, 1993, ss10-12). Bu gibi zorlu dönemlerde meydana gelen olaylarda Barış Gücü sağlam ve koordineli bir şekilde görevini yürütürken, asker-sivil uyumunun birlikte etkin bir şekilde yürütülmesi de son derece önemlidir. BM Barış Gücü kendi görev ve sorumluluklarının yanı sıra sivil unsurların rahat ve güvenilir bir şekilde çalışmasının sürdürülmesi için ek bir görev üstlenmektedir. Geri dönen göçmenlerin yerlerine yerleştirilmesi, seçimlerin izlenmesi ve özellikle gıda ilaç gibi insani yardımların dağıtımı ve ulaştırılması için gerekli olan güvenilir ortamı yaratmak ve lojistik destek vermek askeri personele düşmektedir (Demirdöğen, 2006).

Soğuk savaş öncesi ve sonrası dönemlerde yaşanan olayların ve durumların farklılık göstermesinin yanı sıra savaşın niteliği zamanla değiştirmiştir. Barış operasyonları çatışma yönetimi ve uygulanmasını içerirken günümüzde daha çok operasyonların insani boyutu ağır basmaktadır. Barış operasyonlarında uygulanan gücün miktarı, yoğunluğu ve dozu çok iyi derecede ayarlanmalıdır. Güç, caydırıcı bir etken olarak en üst düzeyde gösterilmeli, ancak en alt düzeyde kullanılmalıdır (Urquhart, 1990: 202).

1.1. Problem

Kıbrıs konum itibarıyla Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında kalan Akdeniz'deki önemli adalardan biridir. Kıbrıs tarihin ilk dönemlerinden itibaren günümüze kadar devam eden siyasi ve askeri açıdan gündemde kalan uyuşmazlıkların orta noktada buluşturulamadığı bir yerdir. Sorunun bir türlü çözülmemiş olmasının bir nedeni de adanın bulunduğu stratejik konumudur.

Tarihsel açıdan bakıldığında Kıbrıs'ın stratejik önemi dolayısıyla pek çok medeniyetin hâkimiyetinde kaldığı görülmektedir. Kıbrıs; Hitit, Yunan, Roma, Osmanlı İmparatorluğu gibi devletlerin hâkimiyeti altında yer almıştır.

Nitekim son dönem Osmanlı hâkimiyeti esnasında adaya yerleşen Müslüman Türk toplumu günümüze kadar varlığını korumuştur. Müslüman Türk toplumu 1878 senesinde fiili olarak İngiliz hâkimiyetine girmiş ve bu tarihten sonra yönetici konumundan yönetilen konumuna geçmiştir. Fakat Osmanlıya olan bağlılığı ve ilgisini kaybetmemiştir. Söz konusu dönem Osmanlı devletine tesiri ehemmiyetli dönüşüm ve değişimlerin olduğu bir dönem olmakla birlikte etkisi günümüze kadar gelmiştir. Netice itibariyle Osmanlı döneminde hayat bulan Müslüman Kıbrıs Türk toplumu günümüze kadar gelecek olan Osmanlı hareketinin devamlılığını sağlamıştır (Akgün, 2011:1).

Kıbrıs, özellikle 1950 yılı sonrasında Türkiye'deki iç politik gelişmeleri tesiri altına almıştır. Bununla beraber dış politik ilişkilerde ciddi derecede etkilenmiştir. Bu kapsamda Türkiye 1955 Londra Konferansı'yla Kıbrıs sorununa doğrudan dahil olmuştur. Diğer yandan Türkiye'nin garantör devlet olması 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıslı Türk ve Kıbrıs Rumlara ortak yönetim ve kültürüne dayalı cumhuriyetin kurulması ile kesinlik kazanmıştır. Fakat iki toplumu birleştiren cumhuriyet dönemi kısa sürmüştür. Zira 1963 yılının Aralık ayında Rumlar Kıbrıslı Türklere karşı güç kullanmaya başlamış ve Türkleri zoraki mevcut yapının dışına itmiştir. Söz konusu gelişmelerle birlikte Türklere uygulanan ezici politikalar can ve mal güvenliğini tehdit etmiş ve bu durum 1974 yılına kadar sürmüştür. Bu hadiseler 1964 ve 1967 yıllarında en şiddetli halini almış ve yaşanan olayların şiddeti Türk-Yunan savaş ihtimalini bile doğurmuştur (Göktepe, 2012:1397).

Kıbrıs'ta yaşanan olayların iç mesele olmaktan çıkıp bir dış mesele olmasının yanı sıra tarafların da çok olması çözümü daha zor hale getirmiştir. Adada yaşayan Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar dışında Türkiye, Yunanistan, İngiltere, ABD ve AB de sorunun içinde yer almaktadır. Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum ilişkilerinin başında adanın tek sahibi ve yöneticisi olma konumunda direten ve Enosis hayalleri kuran Yunan-Rum ikilisidir. Fiilen 1878'de ve resmen 1923 yılında İngiliz yönetimi altında bulunan Kıbrıs'ta 1925-1959 yılları arasında Rumlar, adanın statüsünü değiştirmek için birtakım girişimlerde bulunmuşlardır.

21 Kasım 1949'da Rumlar Birleşmiş Milletler'e Enosis isteklerini bildirmişlerdir. Makarios'un da Başpiskopos seçilmesinden sonra Enosis sesleri cesaret bulmuş ve tansiyon tırmanmıştır.

Yunan hükümeti 1954 yılında Kıbrıs konusunu tekrar BM'ye taşımıştır. Bu girişimin BM Genel Kurulu'nun Yunanistan'ın self determinasyon isteğini geri çevirmesi üzerine eylemler artmıştır. Her ne kadar Yunanistan bütün ada üzerinde self determinasyon hakkını sürdürse de Londra ve Zürih Antlaşması sonucu 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulmuştur. Her ne kadar anayasa resmîlik kazansa da Rumlar anayasayı uygulamamakta ve kararı bozma niyetindeydiler. Anayasada Kıbrıslı Türkleri azınlık statüsüne sokan teklif Türk tarafına ve garantör devletlere sunulmuştur. Teklifin Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmesinin üzerine Rumların silahlı eylemleri tekrar baş göstermiştir. Türkleri imha planı olan Akritas planını uygulamaya koymuş 21 Aralık 1963 Kanlı Noel olayları yaşanmıştır. Türklere dayatılan baskılar güvenli bir ortam yaratmamakla beraber Kıbrıslı Türkler yoğun saldırı altında kalmışlardır.

1 Ocak 1964 tarihinde Makarios 1960 Antlaşmasının tek tarafı olarak fesih ettiğini açıklaması üzerine 1960 Garanti sistemi devre dışı kalmış işlerliğini yitirmiştir. Kıbrıslı Türklerin yoğun saldırı altında kalmasıyla Türk hükümeti 13 Şubat 1964 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ne başvuruda bulunmuştur. Güvenlik Konseyi 186 No'lu kararla 4 Mart 1964 tarihinde Kıbrıs'ta yaşanan olayların önüne geçmek için 3 aylığına BM Barış Gücü'nün adada görevlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. BM Genel Kurulu Türkiye, Yunanistan İngiltere ve Kıbrıs hükümeti olarak 4 hükümetten bahsederken Kıbrıs hükümetinden söz etmiştir. Kıbrıs hükümeti ile bahsedilen tüm ada üzerinde Rumların hakim olduğu bir hükümetti. Birleşmiş Milletler'in adaya gelmesi Londra ve Zürih Antlaşmaları'nın geçerliliğini ortadan kaldırmıyordu. Fakat Makarios için Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nın hükmü artık bir şey ifade etmiyordu. Kıbrıslı Rumların saldırıları devam ederken Kıbrıslı Türklerin adada olan yaşam mücadelesi her geçen gün zorlaşıyordu.

Kıbrıslı Türkler Barış Gücü'nün adaya gelmesiyle huzur bulunacağı inancını korumuş fakat hayalleri suya düşmüştü. Adada Barış Gücü'ne rağmen değişen bir şey olmamış, saldırılar bir türlü sonlanmamıştı. Barış Gücü'nün karşılık verme durumu ise sadece kendisine yöneltilen saldırılar doğrultusunda olmaktaydı ve bu da sadece nefsi müdafadan ileri değildi.

1964 sonrası yaşanan şiddet Erenköy olaylarında da devam etmiştir. Erenköy’de yaşanan olayda Türkiye’nin müdahale girişiminden ders çıkarmayan Rum-Yunan ikilisi 15 Kasım 1967 tarihinde Geçitkale ve Boğaziçi köylerinde Türklere karşı imha hareketlerine devam etmişlerdir (Alasya, 1992).

BM yaşanan olayları her ne kadar durduramamış olsa da artan gerilime ve şiddete kısmen etki edebilmiştir. BM Barış Gücü birçok ülkede görevini sürdürmektedir. BM Barış Gücü sayesinde birçok ülkede barışı sağlamasının yanı sıra gösterdiği etki de tarafsızlık açısından tartışılır hale gelmiştir. Yaşanan problemlere BM’nin Kıbrıs’taki misyonunu yerine getirip getiremediği amaç ise barış gücü misyonunun objektif ve belgeye dayalı olarak ortaya konmasıdır.

1.2. Amaç

Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan sorunun yıllarca çözüm bulamaması uluslararası boyut kazanmasına yol açmıştır. Kıbrıs sorununun özellikle tarihsel açıdan bakılması büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan araştırmanın amacı; Kıbrıs sorunu geçmişten günümüze önemini ve güncelliğini korumuş bir husus olması sebebiyle, Kıbrıs sorununun tarihsel gelişimini inceleyerek gözler önüne sermek ve Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan gelişmeleri değerlendirmektir. Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problemi, amacı ve kapsamı ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Kıbrıs’ın genel ve coğrafi özellikleri, Kıbrıs’ın tarihi 1964 yılına kadar incelenecektir. Üçüncü bölümde ise 1964 ve 1974 yılları arasında Kıbrıs’ta yaşanan gelişmeler üzerinde durulacaktır. Dördüncü bölümde 1974 yılından günümüze Kıbrıs sorunu ele alınacaktır. Beşinci ve son olan bölümde ise verilen bilgiler ışığında Kıbrıs’ta BM Barış Gücü’nün Kıbrıs’taki faaliyetlere etki/etkisizliği ve soruna yaklaşımı değerlendirilecektir.

2. BÖLÜM

1964 YILINA KADAR KIBRIS

2.1. Kıbrıs'ın Coğrafi Özellikleri

Kıbrıs Hitit ve Mısır kaynaklarında “Alaşıya (Alaysa)” olarak adlandırılmıştır. Ayrıca Mısır kaynaklarının Kıbrıs'ı “Asi” terimiyle de ifade ettiği görülmüştür (Kınal, t.y.:401-402). Batı lehçelerinde “Cyprus”, “Cypre”, “Chypre”, “Gipros” ve “Cypren” biçiminde adlandırılan adanın Arapça “Kubrus” ve Türkçe ise “Kıbrıs” biçiminde adlandırıldığı bilinmektedir (Alasya, 1988:1). Bir rivayete göre, bir zamanlar adada yaygın olarak yetişen kına çiçeğinin İbranice adı olan “Kopher” (kına çiçeği) adaya isim olmuştur (Metin, 1959:16). Diğer başka rivayetlerde; Kıbrıs adının adanın önemli madenlerinden olan Latince “Cuprum” yani bakır madeninden geldiğini belirtmektedir. Kimi kaynaklarda ise bakırın Akadça'da “Cypress” biçiminde Latinceye geçtiği belirtilmektedir (Özmen, 2005:15). Kıbrıs konumu itibarıyla Akdeniz'in kuzey kesiminde Anadolu yarımadasının güneyinde ve Afrika kıtasının kuzey doğusunda yer alan, Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in en büyük üçüncü adasıdır (Atalay, 2003:29).

Kıbrıs enlem olarak 34°33' ve 35°42' Kuzey enlemi ile 32°16' ve 34°36' Doğu boylamları arasında yer almaktadır (Çevikel, 2006:23). Kıbrıs 9251 km² yüzölçümü ile Anadolu'nun 1/83'üne denk gelmektedir. Kıbrıs'ın en uzun şeridi 227 km ile batı ve doğu arasında uzanan Karpas Burnu ile Arnavut Burnu arasındır. İkinci uzun şeridi ise güney ve kuzey yönünde uzanan 97 km'lik Kormacit Burnu ile Doğan Burnu arasındır (Erkmen, Yüksel, Alaçam vd., 1990:10). Kıbrıs'ın kıyı şeridinin toplam uzunluğu 782 km'dir. Kıbrıs jeolojik dönemde Anadolu'ya bağlı iken, Plesteceno döneminde Anadolu'dan kopmuştur (Alasya, 1987:2).

2.1.1. Kıbrıs'ın jeostratejik önemi

Kıbrıs gerek Mısır, Suriye ve Anadolu açısından ticari gerekse Doğu Akdeniz açısından askeri yönden geçmişten günümüze kadar stratejik önemini sürdürmüştür. Bölgede egemenlik kurmuş olan pek çok devlet açısından Kıbrıs tarihin her döneminde önemini korumuş ve bu sebeple adaya sahip olmak isteyen devletlerin

saldırılarına uğramıştır. Bu yönüyle Kıbrıs gerek Anadolu gerekse Ortadoğu ve Akdeniz tarihiyle birlikte anılmaktadır (Altan, 2010:126).

2.1.2. Kıbrıs'ın Türkiye açısından jeostratejik önemi

Kıbrıs Türkiye açısından büyük bir stratejik önem taşımaktadır. Bu önem özellikle II. Dünya Savaşı sırasında daha da belirginleşmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Yunanistan'ın Almanya tarafından işgal edilmesi sebebiyle Türkiye ege denizini hemen hemen hiç kullanamamıştır fakat Kıbrıs Türkiye'ye gerek hava gerekse deniz gücü açısından önemli stratejik avantaj sağlamaktaydı (Keser, 2006:115) M. Kemal Atatürk Kıbrıs'ın Türkiye için önemini çok güzel bir şekilde anlatmıştır. Akdeniz kıyısında, askeri bir tatbikat izleyen Atatürk etrafındaki askeri görevlilere *“Türkiye'nin yeniden işgal edildiğini ve Türk kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim, ikmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir?”* (Bekaroğlu, 2009:46) diye sormuştur. Soruya muhatap olan subaylar pek çok düşünce ve fikir belirtmişlerdir. Atatürk ileri sürülen fikirleri sabırlı ve dikkatli bir biçimde dinler ve sonra eliyle haritada yer alan Kıbrıs'ını gösterir: *“Efendiler, Kıbrıs düşman elinde olduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmış demektir. Kıbrıs'a dikkat ediniz, bu ada bizim için önemlidir.”* (Bekaroğlu, 2009:46) der. Dolayısıyla Kıbrıs Türkiye'nin Doğu Akdeniz hâkimiyeti için önemli bir yere sahiptir. Fakat Türkiye Kıbrıs avantajlarının yanı sıra dezavantajlar oluşturduğunu da düşünmektedir. Bu düşünce genel olarak Kıbrıs'ın güneyden gelebilecek saldırılar için bir köprü görevi görebileceğini akla getirmektedir (Sait, 2009:47).

2.1.3. Kıbrıs'ın Yunanistan açısından jeostratejik önemi

Jeostratejik açıdan bakıldığında Yunanistan'ın bulunduğu konum itibariyle Kıbrıs, gerek coğrafi gerekse stratejik açıdan çok fazla öneme sahip değildir. Çünkü Kıbrıs Yunanistan'a çok uzak mesafededir. Yunanistan'a saldırıda bulunacak bir ülkenin Kıbrıs'a sahip olması adanın uzaklığı sebebiyle üstünlük sağlamayacaktır (Bozkurt, 2001:9). Fakat Yunanistan güvenliğiyle ilgili kaygılardan ziyade Kıbrıs'a Megali İdea “yayılmacılık” düşüncesi çerçevesinde yaklaşmakta ve bu sebeple adanın tamamını Rumlaştırmaya çalışmaktadır (Bozkurt, 2001:10).

Kıbrıs'ın Yunanistan egemenliğine girmesi durumunda Yunanistan'a katacağı faydalar şu şekilde sıralanabilir:

“Yunan Megal-i İdea düşüncesinin hayata geçirilebilmesi açısından ehemmiyetli bir hamle olabilmektedir,

Yunanistan açısından Türkiye gerek batıdan gerekse güney kısımdan kuşatma altına alınmış sayılacaktır,

Yunanistan'ın Türkiye'nin güneyindeki kıyı ve limanlara stratejik hareket kazandırabilecek bir üst bölgesi halini alır,

Yunanistan'a Kıbrıs'ta üstlendireceği uçaklarla ve konuşlandıracağı roketlerle Türkiye derinliklerinde etkili olma imkanı sağlar,

Yunanistan, Kıbrıs'a sahip olmakla beraber Doğu Akdeniz'in deniz ve hava sahasını kendi kontrolüne almış olacağı için bölgede söz sahibi konuma gelecektir,

Yunanistan'ın Kıbrıs ile birleşme düşüncesi Girit adasını da içerisine alan bir deniz ve hava hâkimiyet sahası kazandıracaktır” (Bekaroğlu, 2009:45).

Diğer yandan Ortadoğu ile AB arasında kültürel ticari köprü görevini üstlenmesi ile Türkiye'nin önemi azaltılacaktır (Arıbaş, 2009:471). Ayrıca Kıbrıs'ın Türkiye'ye olan yakınlığı sebebiyle stratejik avantajları düşünülmektedir. Söz konusu yakınlığın Yunanistan için avantajları uzun ve orta menzile sahip füzelerin Kıbrıs'a yerleştirilmesi neticesinde askeri bir avantaj sağlayacak ve deniz gücü açısından da Türkiye açısından büyük bir tehdit haline gelecektir (Yılmaz, 2009:47).

2.1.4. Kıbrıs'ın İngiltere açısından jeostratejik önemi

Kıbrıs yalnızca Akdeniz kıyısındaki devletler açısından önem taşımamaktadır. Kıbrıs gerek ABD gerek Rusya gerekse AB ülkeleri açısından da büyük öneme sahip olduğu bilinmektedir. Avrupa ülkelerinden İngiltere için ise ayrı bir önem taşımaktadır. Kıbrıs, Ortadoğu, Asya ve Afrika kıtaları arasındaki ticari ve ekonomik önemini tarihsel olarak korumaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz'e hâkimiyeti, Ege Denizi'nin kontrolü ve Süveyş Kanalı'na yakınlığı açısından İngiltere'nin vazgeçemediği nitelikler taşımaktadır (Keser ve Akgün, 2015:6).

Geçmişte İngiltere'nin Kıbrıs'a hâkimiyet kurma çabaları bir rastlantının neticesinde değildir. Zira 1878 yılındaki Berlin Antlaşması sonrasında Kıbrıs İngiliz hâkimiyetine girmiştir. Esasen İngiltere açısından Kıbrıs'ın ehemmiyeti Cebelitarık Boğazı, Malta ve Kıbrıs üçlü zincirinin oluşturulmak istenmesinden oluşmaktadır. Diğer yandan İngiltere kendi ürünleri açısından Mağusa Limanı'nı Ortadoğu ülkeleri özellikle Suriye ve Türkiye için bir pazar olarak kullanmak istemesinden kaynaklanmaktadır (Tamçelik, 2011:1513).

2.2. Osmanlı Döneminde Kıbrıs

Osmanlı hâkimiyeti öncesinde bilindiği gibi Kıbrıs tarih öncesi dönemlerden itibaren sırasıyla Mısır, Hitit, Yunan, Fenike, Pers, Makedon, Roma, Bizans, Venedik, İngiliz, Memluk gibi devletlerin hâkimiyetine sahne olmuştur (Alasya, 1987:1). Bu uygarlıkların hâkimiyetine ait izlerin çoğu günümüze kadar gelmiştir. Nitekim M.S. 395 senesinde Roma İmparatorluğu Batı ve Doğu olmak üzere ikiye ayrılmış, Kıbrıs bu taksimatta Doğu Roma (Bizans İmparatorluğu) idaresine geçmiştir. Aralıklı olarak bu dönemde İslam devletlerinin adaya sahip olmak için akınları da olmuştur (Altan, 2010:127). Bizans hâkimiyeti sonrası İslam orduları 630 senesinde Muaviye idaresinde Kıbrıs'ı ele geçirmiştir. Bu savaşta Kıbrıs'ın manevi şahsiyetlerinden ve Hadiste Şehit olacağı bildirilen Ümmü Haram şehit olmuş ve belirli bir süre Kıbrıs İslam ordularının eline geçmiştir. Fakat vergi ödemeleri şartıyla Kıbrıs tekrar Bizans İmparatorluğu'na verilmiştir. Kıbrıs'ı yönetenler Osmanlı tarafından fethedilene kadar Müslümanlara vergi vermeye devam etmişlerdir (Atalay, 2003:31). Bu tarihten sonra Kıbrıs'ta Venedik Osmanlı ilişkileri ön plana çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu Kıbrıs'ı 1571 senesinde ele geçirmiştir. Söz konusu tarihten itibaren Kıbrıs iki farklı toplumu temsil eden Ortodoks Rumlar ve Müslüman Türkler tarafından huzur içinde yaşanan bir ada haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun "Millet Sistemi" kapsamında her iki toplulukta 1821 tarihine kadar refah ve huzurla yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Yiğit-Yüksek, 2009:162).

Kıbrıs'ın Osmanlı topraklarına katılmasında 1517 tarihinde yapılmış olan Osmanlı-Venedik antlaşmasına rağmen çeşitli zorunlu sebepler yer almıştır. Söz konusu antlaşmaya rağmen Kıbrıs tarafından Osmanlı gemilerini hedef alan saldırılara yönelik Peçevi İbrahim Efendi şu sözlerle ifade eder: "Yıl H. 977 (M.S. 1570-71).

Her ne kadar Venedik kafirleri ile aramızda barış yapılmışsa da Mısır'a giden gemiler, insanlar, tüccar ve hacılar, Kıbrıs eşkıyasının saldırılarına uğramaktan kurtulamamışlardı. Bu durum karşısında padişahın gayret ve şerefi adına Venedik üzerine sefer açılması gerekiyordu.” Buna benzer hadiseler Kıbrıs’ın fethedilmesinde önemli sebeplerden sayılmakla beraber bir takım tarih yazarının fikir birliğine vardığı fethedilme sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a) Jeopolitik Nedenler: Akdeniz hâkimiyeti kurmayı düşünen Osmanlı İmparatorluğu gerek Doğu Akdeniz’i gerekse Ortadoğu kıyılarını kontrol edebilmek ve denizlerde ehemmiyetli rekabeti olan Venediklileri saf dışı edebilmek düşüncesi
- b) Ekonomik Nedenler: Doğu Akdeniz’in deniz ticaretine uygun konumu, diğer yandan Venedikli ve Maltalı deniz korsanlarının ticari gemilere saldırıları sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu’nun deniz ticaret yollarının güvenliğini sağlamak istemesi
- c) Dini Nedenler: Hac ibadetini yerine getirmek için gemi ile yolculuk yapan Müslüman Türklerin korsan saldırılarına maruz kalmaları, Şeyhü’l-İslam Ebu-Suud Efendi’nin bir fetvasında belirttiği Müslümanların Kıbrıs’ı daha öncesinde fethetmiş olmaları ve Ümmü Haram’ın burada şehit edilip türbesinin de adada yer alması
- d) Toplumsal Nedenler: Kıbrıs’ta yaşayan halkın Osmanlı İmparatorluğu’ndan Kıbrıs’ı fethetmeleri gerektiği yönünde düşünceleri toplumsal sebeplerden birisidir. Venediklilerin halkı ağır vergiler altında köleleştirmesi halkın Venediklilerden şikayet etmesine neden olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nun ülkesindeki Ortodokslara karşı hoşgörüsü adadaki Ortodoks halkın Osmanlıdan yardım istemeleri fetih sebeplerinden sayılmaktadır (Atalay, 2003:35-36).

Akdeniz’de ticaret gemilerinin hareket sahasını kolaylıkla kontrol edebilen bir mevkide bulunan Kıbrıs, II. Selim döneminde 1571 yılında Venedik Cumhuriyeti’nden alınmıştır. Doğu ve Batı arasında deniz ticaretinin kontrol noktalarından bir olan Kıbrıs’ın stratejik konumu, Osmanlılar tarafından fethedilmesinde en önemli etken olmuştur (Sander, 2000:108). Kıbrıs’a yerleşmiş olan Venedik korsanlarının Doğu Akdeniz’deki deniz ulaşımını sıklıkla engellemeleri, Osmanlı’ya ait ticari gemilerin Akdeniz’de rahat rahat dolaşamaması, gelişme ve genişlemenin doruğuna çıkmış olan Osmanlı Devleti’ni rahatsız etmiş ve adanın fethini bir zaruret haline getirmiştir.

Adanın fethi ile Doğu Akdeniz’deki Osmanlı egemenliğinin tamamlanması ve bütünleşmesi sağlanmıştır (Karaman, 2012:4). Kıbrıs’ta nüfus Venediklilerin baskıcı politikaları ve topluma çektiydikleri eziyetler neticesinde azalma göstermişti. Bu

sebeple Osmanlı Kıbrıs'ı fethettikten sonra ilk olarak askeri birliklerle beraber adaya Türk ailelerini yerleştirmeye başlamıştı. Kıbrıs'tan da özellikle Mesarya ve Mazato bölgelerindeki 76 köy komple boştu. Bunun neticesinde yoğun bir işgücü noksanlığı hissedilmekte ve sosyal düzen iyiden iyiye bozulmaktaydı. Nitekim Sultan II. Selim 21 Eylül 1571'de yürürlüğe giren "Sürgün Hükümü" ile Kıbrıs nüfusunun artırılması, sosyal düzenin kurularak, kamusal kuruluşların adaya kurulması gayesi güdülmüştür.

Ada nüfusunun çoğalması ile yönetim mekanizmasının düzenlenmesi neticesinde adaya köprü, çeşme, yol ve han gibi sosyal mimari eserler oluşturulmaya başlanmıştır. Kıbrıs'ta Rum toplumu gerek dini gerekse ekonomik açıdan hoşgörülü bir anlayışla yönetilmeye başlanmıştır (Çiçek, b.t.). Kıbrıs'a özellikle Mersin, Antalya, Kahramanmaraş, Muğla, Kayseri, Çankırı, Çorum, Bursa, Karaman, Bolu, Konya, Niğde, Aksaray, Erzurum gibi büyük şehirlerden aileler gönderilmiştir. Ayrıca Tarsus, Manavgat, Alanya, Beyşehir, Akşehir, Ulukışla, Bor, Iğın, Divriği, Seydişehir, Silifke gibi ilçelerden de aileler yerleştirilmiştir. Kıbrıs'a yerleştirilen Türk toplumunun meslekleri göz önünde bulundurularak, saygın, mesleğinde usta kimseler seçilerek gönderilmiştir (Altan, 2010:134).

Osmanlı İmparatorluğu 3 Kasım 1839'da Tanzimat-ı Hayriye ve 18 Şubat 1856'da Islahat Fermanı ile topraklarındaki bütün Hristiyan azınlıklara çeşitli ayrıcalıklar getirmiştir. Buna Kıbrıs da dahil edilmiş ve 1869 senesinde Kıbrıs Mutasarrıflığı tarafından hazırlanmış olan Islahat Lahiyası bütün Akdeniz Adalarında uygulamaya konulmuştur. Bu Lahiya'da yer alan genalgeler ve yerel yönetim uygulamaları Hristiyan toplumunun anlayabilmesi sebebiyle Rumca biçiminde de yayımlanmıştır (Lewis, 2008:124). Avrupa ülkeleri özellikle 1850'li yıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğuna ait toprakları ele geçirme çabası içerisinde girmişlerdir. Nitekim İngilizler, Almanlar ve Fransızlar Osmanlı toprakları için hızlı bir diplomatik gelişmelerin içerisinde girmiş ve bu yönde Rusya'yı da kışkırtarak Ortadoğu ve Balkanlardaki İmparatorluk topraklarının işgal edilmesini tartışmaya başlamışlardır. Zira İngiltere Hindistan'a ulaşabilmek ve Ortadoğu ticaretini elinde bulundurabilmek amacıyla 1869 tarihinde açılan Süveyş Kanalı'nı ele geçirmiştir. Diğer yandan Rusya Balkanlardaki ve Akdeniz'deki Ortodoks toplumun koruyucusu gibi davranmaya başlamıştır (Altan, 2010:142) ancak Kıbrıs bütün olarak hiçbir zaman Yunan yönetiminde yer almamıştır (Alasya, 1987:1).

Osmanlı İmparatorluğu Rusya ile savaştayken İngiltere büyükelçisi Henry Layard aracılığında 1878 tarihinde Kıbrıs karşılığında Ruslara karşı ittifak teklifinde bulunmuştur. Bu teklifi kabul eden Osmanlı Devleti, 4 Haziran 1878'de imzaladığı Kıbrıs Antlaşmasıyla Kıbrıs'ın idaresini İngiliz egemenliğine bırakmıştır. Sadece mülki olarak İngiltere'ye devri gerçekleşmiş olsa bile zamanla Kıbrıs bir İngiliz kolonisi olmuştur. (Yiğit-Yüksel, 2009:162). Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu Müslüman toplumun evlenme, miras, dini işlerine bakmak sebebiyle Şer'i mahkemenin varlığı, vakıflar ile devlet arazilerinin yönetimi gibi konularla ayrıca ödenecek kirayla alakalı anlaşmanın yapılması koşuluyla İngiltere ile el sıkışmıştır. Yıldız Sarayında 4 Haziran 1878 tarihinde gizli bir şekilde imzalanan antlaşmaya ek olarak ikinci bir antlaşma 1 Temmuz 1878 tarihinde yapılmıştır (Atalay, 2003:66). Bu tarihten sonra Kıbrıs idaresinde İngiliz yönetimi dönemi başlamıştır.

2.3. İngiliz Yönetiminde Kıbrıs İdaresi

12 Temmuz 1878'de Kıbrıs'ta idareyi devralan İngilizler, Türklerle Rumlar arasındaki ihtilafları yakından takip etmiş ve iki toplumu birbirine karşı koz olarak kullanmıştır. Bu İngiliz politikası zaman içinde iki toplum arasındaki düşmanlığın had safhaya ulaşmasına neden olmuştur. İngilizlere karşı en büyük zorluğu çıkaranların Rumlar olduğu bilinmesine, Türklerin ise İngiliz yönetimine destek oldukları gün yüzünde olmasına karşın, İngilizlerin Türk toplumuna karşı dostça bir politika takip ettiği görülmemiştir. Bunun sonucu olarak Kıbrıs'tan Anadolu'ya göçler yaşanmış, idari görevlerde yer alan Türklerin yerine Rum memurlar atanmış ve ekonomik bakımdan zayıflayan Türkler ellerindeki toprakları satmak zorunda kalmıştır (Karaman, 2012:6). İngilizlerin yönetimi sonrasında Kıbrıs'ta Türk nüfusunun Rum nüfusuna göre azalmaya başladığı görülmüştür. Nitekim 1881 yılında toplam 186.173 kişi olan Kıbrıs nüfusunun % 24.42'si Türklerden oluşmaktaydı. Fakat 1938 yılında toplam Kıbrıs nüfusu olan 376.529 kişinin sadece % 17.65'i Türklerden oluşmaktaydı. 57 senelik zamanda Rum nüfusu 172.439 kişiye ulaşarak Kıbrıs nüfusunun % 54'ünü teşkil etmiştir. Söz konusu yıllar arasında 21.001 kişi artış gösteren Türk nüfusu ise % 46'lık bir oranda kalmıştır (Çakmak, 2008:205). İngiltere'nin 1878 tarihinde Kıbrıs'ı yönetmeye başlamasıyla idari düzeni Osmanlı'nın düzeniyle sürdürmüştür.

İngiliz işgali sonrasında da Kıbrıs'ın yönetim yapısı Osmanlı dönemindeki gibi devam etmiştir. Belediye, muhtarlık gibi yerel yönetim mekanizmaları olduğu gibi kamıştır. Fakat Kıbrıs'ın Yüksek Komiser'i Sir Garnet Wolseley Osmanlı valisi ile altı kaymakamını görevlerinden uzaklaştırarak yerlerine “sivil komiser (kaymakam)” adı verilen ve direkt olarak kendisine bağlı aynı sayıda İngiliz memur olarak atamıştır (Olgun ve Balıkcıoğlu, 2012:828). Bu sivil komiserlerin görevlerine baktığımızda ise genel olarak askeri, ticari ve iktisadi görevlerinin yanı sıra yargılama yetkisine de sahiptiler ve bu görevlerin yerine getirilmesinde kanuni yetkiye sahip olmuşlardı. Diğer yandan yönetsel ve hukuki alanda yetkilerle donatılmış olan bu görevliler olağandışı hususlarda söz konusu yetkilerini kullanabileceklerdi. Ayrıca sivil komiserler yüksek komiserin verdiği emirleri yerine getirmekle birlikte devletin olağan işlemlerini makamsal eşgüdümle yerine getirmekle yükümlüydüler (Olgun ve Balıkcıoğlu, 2012:829).

İngilizler tarafından Kıbrıs'ta göreve getirilen ilk Yüksek Komiser Sir Garnet Wolseley göreve gelir gelmez Kıbrıs'ta görev yapan Türklerin işlerinden uzaklaştırılmaları konusunda dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'i inandırmıştır. Bu gelişmelerle birlikte İstanbul'da bulunan İngiliz Büyükelçisi Sir Henry Layard, İngiltere dışişleri bakanının talimatıyla Türkleri resmi görevlerden almaya başlamıştır. Görevden alınan Türklerin yerine ise ilk olarak İngilizler atanmış fakat sonraları bu yerlere Rumlar ve Ermeniler atanmaya başlanmıştır. Söz konusu uygulama ile birlikte Kıbrıs'taki Rumların İngiltere yönetimine bağlılıkları düşünülmüş ve adadaki Türk yönetimi sonlandırılmak istenmiştir. Zira Türk nüfusunun büyük bir çoğunluğunun resmi hizmetlerde çalışması dolayısıyla İngilizlerin bu uygulaması Türkleri olumsuz bir biçimde etkilemiştir (Çakmak, 2008:206).

2.4. Megali İdea ve Enosis

Kıbrıs'ta Enosis isteklerinin ilk olarak ortaya çıktığı dönem Yunanistan egemenlik savaşının başladığı 1821 yılı şeklinde gösterilebilir. Söz konusu tarihte Mora'da başlayan Yunan ayaklanması gerek Girit gerekse Kıbrıs'taki Rumları heyecanlandırmıştır. Fakat bu adalarda Osmanlı hâkimiyetinin devam etmesi yaşanan heyecanı ve beklentiyi fazla etkilememiştir.

İngilizlerin 1878 tarihinde Kıbrıs'ın egemenliğini ele geçirmesiyle Yunanistan ile Enosis yanlıları bu duruma sevinmiştir. Zira bu tarih Kıbrıslı Rum Enosis yanlıları açısından da önemli bir tarihi ifade etmekteydi. Fakat Enosis yanlısı Rumların tersine İngilizlerin Kıbrıs'ı Yunanistan'a devretme planları bulunmamaktaydı (Yellice, 2012:15).

Lozan Barış Antlaşması'nın ardından İngiliz yönetimi altında hayatını devam ettirmeyi düşünmeyen Kıbrıslı Türkler topluluk halinde Kıbrıs'tan göç etmişlerdir. Kıbrıs'ın İngiliz yönetimine verilmesi göçleri daha da arttırmıştır. Zira günümüzde yalnız Türkiye'de 300.000'e yakın Kıbrıslı Türk bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de meydana gelen değişimlerden Kıbrıslı Türkler, Türkiye'de hayatını sürdüren Türklerden daha çok etkilenecek yaşamlarını bu gelişmelere göre değiştirmeye çalışmışlardır (Atalay, 2003:67). İstanbul İngiliz Elçisi Layard Kıbrıs idaresini ellerine aldıklarının daha ilk senelerinde Enosis konusunda bazı problemlerin ortaya çıkacağını anlamış ve İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'e bir raporla bildirmiştir. Raporun ifşa olması sonrasında Türk tarafı İngiltere'den bu konu hakkında gereken tedbirlerin alınması isteklerini bildirmiştir. Elçi Layard tarafından 1 Ağustos 1878 tarihinde yazılan raporda; "Kıbrıslı Rumlar Türkleri pek çok şeyden mahrum bırakmak ve Kıbrıs'tan çıkarmak gayesiyle yoğun çaba harcamak düşüncesindedirler. Kıbrıs'ın tamamını ele geçirmek gayesiyle bütün düzenbazlıkları yapabilecekler ve Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamayı düşünecekler" (Altan, 2010:158) şeklinde belirtmiştir.

Fransa tarafından 1881 tarihinde Tunus'un işgal edilmesi sonrasında Ortadoğu ve Afrika'nın kuzeyindeki Arap isyanları neticesinde bölgedeki İngilizlerin ve Süveyş Kanalı'nın tehdit altında olması İngiltere'yi 1882 tarihinde Mısır'a yerleşmeye zorlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde Kıbrıs'ın stratejik önemi gölgelenmiş ve Kıbrıs ikinci plana itilmiştir. Zira İngilizler Hindistan'a giden deniz yollarının güvenliği sebebiyle önceden fazla bir değer arz etmeyen İskenderiye Limanı önem kazanmıştır. İngilizler açısından Kıbrıs ise yedek konumuna alınmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen İngiltere Kıbrıslı Rumların Enosis isteklerini dikkate almayarak, adanın yönetiminde herhangi bir değişime gitmemiştir.

İngiltere'nin 1882 tarihinde Mısır işgali sırasında Kıbrıs'ta ilk olarak seçimlere gidilmiş ve 18 kişiden oluşan yasama meclisi oluşturulmuştur. Yasama meclisinde Türkler 3, İngilizler 6 ve Rumlar 9 sandalyeye sahip olmuşlardır (Yellice, 2012:16). Adaletsiz bir şekilde dağıtılan konseye Türk tarafı katılmama kararı almıştır. Karar dönemin Müftüsü Ahmet Asım Efendi önderliğinde komite kararı telgrafla İngiltere Yüksek Komiserliğine bildirilmiştir. Temsiliyet konusu Türkler ve Rumlar arasında bir problem halini almış İngilizler meseleyi geçiştirmeye çalışmakla daha da içinden çıkılmaz bir konuma getirmiştir. Olay İngiltere Avam Kamarası'na kadar ulaşmış ve A. Barlett tarafından verilen bir önerge ile tartışılmaya başlanmıştır. Fakat Avam Kamarası konu ile ilgili tartışmaları ertelemek suretiyle sonuçlandırmaya çalışmıştır (Altan, 2010:161).

İngilizler Kıbrıs'ın hala Osmanlı'nın olduğu yönünde Rumları ikna etme çabasına girmişlerdi. Diğer topluluklarda Türklerin Kıbrıs'ın kaderine ortak olması konusunda fikir birliği içerisindeydi. İngiltere Kıbrıs'taki gelişmelerin kendi çıkarlarına ters düşeceği endişesi ve 1897 tarihinde patlak veren Osmanlı Yunanistan Savaşı sebebiyle Kıbrıs'ta her türlü toplantı miting vb. etkinlikleri yasaklamıştır. Şahsi çıkarları için bu tarz uygulamayı gündeme alan İngiltere Kıbrıs'ta her iki toplumunda gerek eğitim gerek başka faaliyetlerle birbirlerinden uzaklaşmalarına göz yummaktaydı. Örnek olarak 1878 senesinde Kıbrıs'ta 93 Hristiyan ve 65 Müslüman eğitim kurumu ve 6.776 öğrenci yer almaktaydı. Bu sayı 1921 senesinde 741'e çıkmış öğrenci sayısı ise 471.877 olmuştur. Zira Rum eğitim kurumları genel olarak "Enosis" ve Yunan hayranlığı temelli eğitim vermekteydi (Yellice, 2012:17).

Sonuç olarak Rumlar tarafından gerçekleştirilen Enosis toplantı ve mitingleri bütünüyle organize edilmiş hareketler olarak nitelendirilebilir. Nitekim Kıbrıs Ortodoks Kilisesi ve Yunanistan Büyükelçiliği olayları organize eden kurumlar olarak ön plana çıkmaktaydı. Kıbrıs'ın her yanında Rumlar tarafından Türklere karşı olağandışı davranışlar ve taşkınlıklar söz konusuydu. Pek çok kasaba ve köy Rumların taşkın davranışları karşısında çaresiz kalmıştı. Kıbrıs Türk köylerinin bir kısmı Rumların taşkınlıkları ve saldırıları karşısında boşaltılmış, arındırılmış, kısmi olarak ya da tamamen Rumlar tarafından gasp edilmiştir.

Bazı Türk köyleri ise Enosis yanlıları olan militanlar ve provokatörler tarafından karargah ve emir komuta merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Altan, 2010:167). Enosis taraftarlarının bu hareketleri ileride yaşanacak kanlı girişimlerin bir ön hazırlığı niteliğindedir.

2.5. Kıbrıs'ta 1950'lerden 1963 Yılına Kadar Yaşanan Gelişmeler

Kıbrıs'ta 1950'lerden itibaren yaşanan olaylar gelişim ve sebepleriyle 1963 yılına kadar olan dönem bu başlık altında incelenmiştir.

2.5.1. Helen Milliyetçilik Hareketleri ve sebepleri

Rumlar tarafından sol kesimden 4 belediye başkanı imzası olan ve Enosis isteğinde bulunulan bir mektup 8 Temmuz İngiltere hükümetine gönderilmiştir. AKEL (Emekçi Halkın İlerici Partisi) 17 Temmuz 1949'da Enosis planları açısından Kıbrıs Kilisesini dayanışma ve birliğe çağırması ve Kilise'ye sol kesimin dışlanması düşüncesinden vazgeçmesini istemiştir. Diğer yandan AKEL, BM Genel Sekreterliğine 23 Kasım 1949'da "Kıbrıs Halkı Büyük Britanya'yı İtham Ediyor"(İrkad, 2018) başlığıyla bir mektup göndermiş ve Kıbrıs'a bir Helen adası denilmiştir. Ayrıca mektupta BM gözetiminde Enosis için bir plebisit yapılması teklif edilmiştir. Diğer yandan 18 Kasım 1949 tarihinde Kıbrıs Rum Kilisesi de referandum kararı almış ve referandum bütün Kıbrıs Rum toplumuna duyurulmuştur (Kızılyürek, 2002:92).

BM nezdinde gerek Yunanların gerekse Kıbrıslı Rumların çabalarının bir neticeye varamaması, terör ve şiddet olaylarına başvurma yoluna gitmelerine sebep olmuştu. Dönemin Kıbrıs Rum lideri Başpiskopos Makarios ile George Grivas gerçek amaçları Rum ve Türk toplumunun olduğu bir devletten ziyade Yunanistan ile birleştirilmiş bir Kıbrıs oluşturmaktı. 1950 yılında Başpiskopos olan ve Enosis lideri olarak görülen 3. Makarios 1954 yılında ettiği yemininde durumun ciddiyetini şu şekilde belirtmiştir; "Bu kutsal kubbelerden şu yemini yapalım. Ulusal talebimize sonuna kadar sadık kalarak bir tek şey gözeteceğiz, geri çekilmeden ve taviz göstermeden, uzlaşma olmadan. Enosis ve yalnızca Enosis"(Druşotis, 2005).

George Grivas Yunanistan'da iç savaş sırasında X kod adıyla bir yasadışı örgüt oluşturmuş ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurduğu örgütü partileştirmiştir. Makarios ise Yunanistan desteği sayesinde 1950'li yılların başlarında kurulan EOKA (Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği) örgütünün siyasi lideridir (Mutlu, 2007:16).

Söz konusu örgütün ulusalcılıktan kastı Enosis düşüncesidir (Denktaş, 1982:22). Kıbrıslı Rumların durmak bilmeyen Enosis ve Megali İdea çabaları; Türk toplumunu adadaki haklarından dışlama girişimlerinin tarihsel boyutu, belgelerle de saptanacağı üzere hayli derindir. Her iki toplumun arasında ciddi bir güvensizlik sorunu mevcuttur. Bu sorunun en büyük nedeni ise Kıbrıslı Rumların adaya tümüyle sahip çıkma, Türk toplumunu adadan soğutma ve soyutlama konusundaki aşırı istekleri ve buna dayalı olarak gerçekleştirmekte olduğu eylemleridir (Altan, 2010:184). Bu eylemlerden Baf bölgesinde 1955 ve 1958 tarihlerinde 33 Türk yaşamını yitirmiştir (Gazioğlu, 2001:260-262). Aynı senelerde 245 Türk 15 köyden ve toplamda 893 Türk yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Özad, 2002, ss38-53).

2.5.2. Kıbrıslı Türklerin Milliyetçilik Hareketleri ve sebepleri

Rumların 1950 tarihinde farklı milliyetçilik girişimleri Kıbrıslı Türklerin durumlarını bir kat daha zorlaştırmıştır. 1950 Enosis plebisiti ve EOKA hareketiyle Kıbrıs Türklerine karşı yapılan silahlı saldırılar savunma ve güvenlik ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu olaylar üzerine Türkiye'de özellikle sivil toplum örgütleri ve gençlik oluşumları Kıbrıslı Türklere yönelik destek olma girişimlerine başladılar (Özersay, 2002:5). 1957 yılının Kasım ayında 9 Eylül, Volkan ve diğer direnişçilerin katılımıyla Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kurulmuştur. Askeri disiplin ve plandan uzak olunmasına rağmen Kıbrıs türkünün can ve mal güvenliğini sağlamak, Enosis hedeflerine ulaşmak isteyen Rumların saldırılarına karşı direnmek ve Türk halkının adada var olduğunu ispatlar nitelikte olup adadan Enosis ile yok olmasının önüne geçecek bir ilke edinmiştir.

1955 yılında EOKA terör örgütünün saldırılarına devam etmesi Türk kamuoyunda bir hassasiyet meydana getirmiş ve tepki verme durumuna geçmiştir. Kıbrıslı Türkler bu olumsuz gelişmelere tepki amacıyla mitingler düzenlemişlerdir. Söz konusu mitinglere destek amacıyla Türkiye'nin de çeşitli bölgelerinde "Kıbrıs Mitingleri"

yapılmıştır (Vatansever, 2010, ss1497-1498). Kıbrıs konusunda artan tansiyon 6-7 Eylül olaylarını tetiklemiştir. Londra Konferansı'nın düzenlendiği esnada Selanik'te Atatürk'ün bulunduğu eve bombalı saldırı yapıldığının duyurulması üzerine özellikle İstanbul, İzmir ve Ankara başta olmak üzere Türkiye'nin çeşitli yerlerinde yüksek katılımlarla mitingler gerçekleşmiştir.

Tansiyon o kadar artmıştır ki İzmir, İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yaşanan olaylara daha fazla tahammülü kalmayan Kıbrıslı Türklerin parolası adeta ya taksim ya ölüm çözümüne getirmiştir. Diğer yandan Soğuk Savaş'ın anti-komünizmi 1950'li senelerde Kıbrıs'taki durumu ideolojik hale getirmişti. Zaman zaman, Yunan düşmanlığını geride bırakan, anti-komünist söylem öne çıkıyordu. Kıbrıslı Rumların büyük çoğunluğunun komünist olduğu öne sürülüyor ve amaçlarının adayı Sovyetler Birliği'ne teslim etmek olduğu belirtiliyordu. Aynı dönemde Menderes hükümeti olumsuz gelişmelerin büyümemesi için, İngilizlerin de teşvik etmesiyle Kıbrıs sorununa el atmıştır (Kızılyürek, 2002:236).

2.5.3. Londra ve Zürih Antlaşmaları ile Cumhuriyetin kurulması

Rum-Yunan ikilisi Enosis hayallerini gerçeğe dönüştürmek için Türk halkına her fırsatta baskı ve şiddet uygulamış fakat adada istenilmeyen Türk halkı bu saldırı ve girişimlere karşılık vererek önlemiştir. Böylece Türk halkının da adanın bir parçası olduğu gerçeği İngiltere ve Enosis hayaliyle yaşayan Kıbrıslı Rum-Yunan ikilisi tarafından da anlaşılmıştır. Bu durum karşısında, Kıbrıs'a özerklik veren MacMillan Planı'nın Türkler tarafından kabul edilmesi ve Türkiye temsilcisi Burhan Işın'ın 1 Ekim 1958'de Lefkoşa'da fiilen göreve başlaması keyfiyeti adanın ikiye bölünmesine yol açacağını ortaya koymuştur.

Rum-Yunan ikilisi her seferinde çözüm arayışından uzaklaşarak kendi Enosis rüyasında kalmayı tercih etmiştir. Çözüm yollarından MacMillan Planını ve BM Genel Sekreteri'nin arabuluculuk teklifini geri çevirerek meseleyi bir kez daha BM Genel Kurulu'na götürmüştür. BM Genel Kurulu'ndan çıkan karar ise Enosis hayaline ters düşer nitelikte olup çözüm şeklinin barış yanlısı, adil ve demokratik nitelikte olması gerektiğini savunmuştur.

Rum-Yunan ikilisi karar ne olursa olsun kendi düşüncesinden vazgeçmemiş sadece ötelemek durumunda kalmıştır. Böylece Enosis amacıyla doğru anı beklemek için pusuya yatmış Kıbrıs'ın bağımsız olma düşüncesine boyun eğerek adanın ikiye bölünmesi gerçeğini ötelemiştir (Alasya, 1987:23).

1958 senesinde Rumlarla Türkler arasındaki sürtüşmelerin artması neticesinde çeşitli girişimler yapılmış ve her iki tarafın temsilcilerinin katılımlarıyla ilk olarak 11 Şubat 1959 senesinde Zürih Antlaşması ardından 19 Şubat 1959 yılında Londra Antlaşması yapılmıştır. Antlaşma neticesinde her iki toplumun ortak hareket etmesi, bağımsız devlet ve anlaşma koşullarının taraf ülkeler tarafından garanti edilmesi prensiplerine dayalı uzlaşım ile birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kısacası Kıbrıs Anayasası 16 Ağustos 1960 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması resmiyet kazanmıştır (Vatansever, 2010:1499). 1960 anayasasının oluşturulması ile Kıbrıslı Türklere adada huzur içinde yaşamlarını devam ettirebilecekleri bir hukuksal zemin de olmuştur.

19 Şubat 1959'da imzalanan Londra Antlaşmasına göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu İngiltere, Türkiye ve Yunanistan garantörlüğünde gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin kalıcı olması için de Türkiye-Yunanistan arasında bir ittifak antlaşması imzalanmış, bu antlaşma Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na işlenmiştir. Anayasanın temel yapısı iki toplumun eşitliği ve işbirliğine dayalı olmasıdır. Adada var olan iki toplum antlaşmaya göre iki ayrı toplum eşit statülere dayalı iki kurucu ortak olarak geçmiştir. Bu Anayasaya göre ise yasama yetkisi Temsilciler Meclisi'ne ait olmakla birlikte Temsilciler Meclisi'nin %70 Rumlar, %30 oranında ise Türk üyelerden oluşmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı ise Rum olurken yardımcısının ise Türk olması yönünde karar verilmiştir. Bakanlar Kurulu ile meclisten geçen yasaları Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto etme yetkisi tanınmıştır. Cumhurbaşkanı, yardımcısı ve Temsilciler Meclisi üyelerinin kendi toplum üyelerince belirlenmesi sadece Rumlara bu yetkileri yalnız kendi istekleri doğrultusunda belirleme imkanı tanımamıştır. Her iki toplumun kendi işlerinden sorumlu Cemaat Meclisi olup bu meclisler Türk ve Rumların kendi üyelerin arasından seçilecekti. Kendi toplumlarını ilgilendiren dini, eğitim ve kültürel gibi konularda yetkileri olacaktır.

Aynı zamanda kendi toplumuna ait belediyeleri kendileri denetleme ve vergi konusunda söz sahibi olma yetkileri tanınmıştır. Türkiye ve Yunanistan kendi toplumlarına eğitim ve din gibi konularda destek verebilecek öğretim üyesi ve din adamı görevlendirebilecekti. Egemenlik ve Garanti haklarını özel kılan yön ise Enosis yollarını tıkaması ve her iki toplumun adadaki eşitlikçi varlığına işaret etmesidir (Atalay, 2003:103).

2.5.4. Kanlı Noel olayları

1963 yılı Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklere uyguladığı baskının arttığı yıl olmuştur. Kıbrıslı Rumlar Akritas Planı'nı hazırlayarak Türkleri yok etme yoluyla Enosis'i gerçekleştirme peşinde koştu. Rumların silahlı saldırılarının artmasıyla birlikte olaylar şiddetlenmiş ve Türkler kaçırılıp öldürülmeye başlanmıştır. Söz konusu durum karşısında 30 Kasım 1963 tarihinde Cumhurbaşkanı Makarios Türkleri ve Kıbrıs toplumunu İngiltere, Türkiye, Yunanistan gibi yakından ilgilendiren ülkelere Kıbrıs Anayasası'nda 13 değişiklik yapılmasını önermiştir. Önerilerden birisi Makarios'un yardımcısı Fazıl Küçük'ün elinde bulundurulan veto etme hakkının alınmasıdır. Önerilerden diğer ikisi ise sadece beş büyük kentte belediye oluşturulması ve Türklerin %30 oranında olan memuriyet oranının kaldırılması şeklindeydi. Nihayetinde söz konusu hükümlerin kabul edilmesi durumunda Kıbrıslı Türkler küçük bir azınlık durumuna getirilecekti.

Makarios tarafından dile getirilen söz konusu anayasa değişiklikleri Türkiye tarafından sert bir dille eleştirilerek reddedilmişti (Armaoğlu, 2005:393). İsmet İnönü, Makarios'a herhangi bir konuda yardıma ihtiyaçları var ise, kendilerine yardımcı olabileceklerini ancak, onaylanmış antlaşmalara asla dokunulmayacağını bildirmiştir. Türkiye'nin bu duruşu Cumhurbaşkanı Makarios ile Kıbrıslı Rumlar cephesinde zorbalığın ve güç kullanmanın yolunu açmıştır. Rumlar, Türkiye'nin iç politikasını ölçüt alır gibi bir siyaset yoluna giderek Akritas Planı'nı yeniden devreye sokmuşlardır.

Akritas Planı çerçevesinde Kumsal bölgesindeki pek çok evin yanında Kıbrıs Türk Alayı Doktoru Nihat İlhan'ın evine de 24 Aralık 1963 tarihinde baskın yapılmıştır. Kumsal bölgesinde uzun süredir Türklerle beraber yaşayan Ermeni asıllı Rum Avrağami isimli kişinin Rumlara söz konusu bölgenin savunmasız olduğunu

bildirilmesi üzerine Rumlar bölgede katliama başlamıştır (Armaoğlu, 2005:786). Burada önemli olan bir eve yönelik saldırı değil, Kıbrıslı Türklere yönelik topyekün bir saldırı ve katliam girişimidir. Rumların silahlı baskın sonucu Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi Mürüvvet ile 3 çocuğu; 7 yaşındaki Murat, 4 yaşındaki Kutsi, 9 aylık Hakan saklandıkları evlerinin banyo küvetinin içinde kurşunlanarak şehit edilmişlerdir (Gökhan, 2008). Bu olayda tabip binbaşının oturduğu evin sahibi Feride Hasan da şehit edilmiştir. Yaşanan bu üzücü olay dünya tarihine Kanlı Noel olarak geçmiştir. Dr. Binbaşı Nihat İlhan'ın evi günümüzde Barbarlık Müzesi olarak ziyarete açılarak saldırının izlerini tüm gerçekliğiyle yansıtmaktadır. Rumlar, Lefkoşa'da, 24 Aralık 1963 günü Türklere saldırarak 24 Türk'ü şehit edip 40 Türk'ü de yaralamışlardır (Apuhan, 2017:47). Tedhişçi Rumlar, Türkleri, yok etme planını devreye sokmuşlardır. Daha önce Girit üzerinde uyguladıkları baskı ve sindirme politikaları neticesinde Girit'ten Müslüman Türk nüfusun göç etmesine sebep olmuşlardır. Kısa süre içerisinde Girit'teki demografik yapı Rumlar lehine dönüşmüş ve Girit'i Enosis düşünceleri çerçevesinde Yunanistan'a bağlamışlardır. Kıbrıs'ta varmak istedikleri hedef de bu olmuştur. Onun için hemen katliamlara girişmiş, Müslüman Türklerin köylerinde büyük kıyımlar yaşatmışlardır. Bu olumsuz hadiseler, Türkleri yok etme planlarının başlangıç kısmını oluşturmuştur (Apuhan, 2017:48).

2.5.5. Türkiye'nin tek taraflı müdahalesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin müşterek müdahale önerisine olumlu bir cevap alamaması sonucu, Türkiye'nin Garanti antlaşmasının 4'üncü maddesine göre tek taraflı olarak müdahale hakkını kullanacağı ilgili devletlere duyurulmuştur. Yapılan ihtar uçuşu, Makarios'u endişelendirmiş ve EOKA üyelerine ve Yunan askerlerine ateşkes emri vermesine neden olmuştur (Alasya, 1987:32).

2.5.6. Müşterek müdahale

İngiltere ve Yunanistan Türk hükümetinin kararlılığı neticesinde, Türkiye'nin yanında kendilerinin de müdahale etme kararını aldıklarını açıkladılar. Netice olarak, Kıbrıs'taki İngiliz Yüksek Komiserinin Başkanlığında bir Siyasî İrtibat Komitesi kurulmuştur. Siyasî temaslar, bu komite kanalı ile yürütülmüştür. Kıbrıs'ta bulunan

Türk ve Yunan alaylarına mensup askerler, İngiliz Tümgeneral Young'ın emir ve komutasına verilmiş ve nizam ve asayişin sağlanmasında görev üstlenmişlerdir. Kıbrıslı Türklere karşı girişilen saldırılar kontrol altına alınamamıştır.

Rum polis ve jandarmaları, EOKA ile işbirliği halinde Türklere karşı harekâtlarını sürdürmüşlerdir. Türk köyleri, EOKA çeteleri tarafından kuşatılmış, Türkler Rumların insaf ve merhametine, buna bağlı olarak da açlığa terk edilmişlerdir. Uluslararası kuruluşlardan hiçbirisi Türk toplumunun şikâyetlerine kulak vermemiş ve Türk halkına yardım elini uzatmayı düşünmemiştir (Alasya, 1987:33).

2.5.7. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılışı

Kıbrıs cumhuriyeti her iki toplumun egemen olduğu, Rumların ve Türklerin eşitlikçi anlayışına dayandığı bir yapıya sahiptir. Bu anlamda Rumlar ve Türkler ortak kurucu niteliğine sahiptir. Egemenlik anlayışı sadece bir toplumu öne çıkarmazken her iki toplumu sayan ve haklarını koruyan bir yapıdadır. Cumhuriyetin uzun sürmesinin koşulu ise Türklerin ve Rumların birbirlerine karşı görev ve sorumlulukların yerine getirilmesine, birbirlerinin varlığına ve haklarına saygı gösterilmesine ayrıca içinde bulundukları durumun ciddiyetine dayanmaktadır. Bu görev ve sorumluluk bilincine ve gösterilen iyi niyete Türk toplumu benimsemiş ve Kıbrıs meselesinin çözümü olarak görmüştür. Bu sebeple üzerine düşen görevleri yerine getirmede son derece samimi yaklaşım göstermiştir. Fakat aynı hassasiyeti Rum toplumu göstermemiş ve her zaman dürüstlük karşıtı tavırlar sergilemiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti her iki toplumun hak, görev ve sorumluluklarını gözetirken, Rum toplumu eşitlikçi yapıdan rahatsız olmuş ve bu yapıyı bozmak için gelinden gelen her şeyi denemiştir (Baday, 2009:17).

Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsızlık kazandıktan üç yıl gibi kısa bir sürede ulusçulukların kavga alanı hâline dönmüş ve Kıbrıslı Türklerin mevcut yapının anayasal kurumlarından çekilerek tartışmalı bir durumun ortaya çıkmasına yol açmıştır (Hasgüler, 2000:249). Esasen 1963 olaylarından hemen sonra Rum Hükümeti, Dr. Fazıl Küçük'ü, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Muavini olarak tanımadığını ve bu sebeple yasaların ilânında Cumhurbaşkanı ile Muavini'nin müşterek imzalarını öngören Anayasa kurallarının uygulanmayacağını beyan etmişti. BM Genel Sekreterinin 29 Temmuz 1965 gün ve S/6569 sayılı raporunda da

belirttiği gibi, Türk milletvekillerinin cumhuriyetin temsilciler meclisine dönmeleri, 1960 Anayasası'nda Rumlar tarafından tek taraflı olarak yapılan değişiklikleri kabul etmek şeklinde ileri sürülen ön şartlarla engellenmişti.

Temsilciler Meclisi Başkanı Klerides de Türk milletvekillerine can güvenliğinin garanti edilemeyeceğini söylemişti. Türk halkının can güvenliğinin sağlanması için, Makarios ile Küçük'ün talepleri üzerine, İngiliz askerlerinin 29 Aralık 1963 tarihinde Yeşil Hat'a girmeleri neticesinde, Lefkoşa Türk ve Rum kesimi olarak ikiye ayrılmıştır (Uçarol, 1995, ss753-754). Bunun sorumlusu Rum-Yunan ikilisidir. Böylece iki toplumlu yönetim de çökmüştür. Bu durum karşısında, Kıbrıs meselesi için çözüm şeklinin adanın iki toplum arasında taksim edilmesi ile mümkün olabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Alasya, 1987, ss33-34).

1960 anayasası Kıbrıslı Türklerle Kıbrıslı Rumlar arasında kalıcı bir uzlaşma için çerçeve sağlamada başarılı olmamıştır. Aksine, iki toplumlu yönetimi engellemiş ve iki toplumun üyeleri arasında nihayet silahlı şiddetle sonuçlanan dağılmaya neden olmuştur. 1963'ün sonundan itibaren Kıbrıslı Türkler hükümetten çekilmiş ve 1965'te Kıbrıslı Rumlar adanın yönetiminde tam yetkili konuma gelmiştir.

2.5.8. Akritas Planı

Türkiye'nin Kıbrıs Anayasası'nda Rum tarafının isteklerine yönelik değişiklikleri reddetmesi neticesinde Rumlar bu konuyu silah kullanarak halletme yoluna giderek adadaki Türkleri tamamen bitirmek için harekete geçmiştir. Bu maksatla, Rumlar çok önceden hazırladıkları Türkleri İmha Planı olan Akritas'ı uygulamaya başlamıştır. Bu plan çerçevesinde Rumlar hem Kıbrıslı Türkleri adadan silme yoluna giderken Türk isminin geçtiği yerleri dahi hedef almışlardır. 18 Mart 1964 Çarşamba günü Kıbrıs Türk Kızılay hastanesi arabalarından biri Mağusa Kapısı civarında durdurulmuş şoför ve yolcusu sıkı bir araştırmadan geçirilmiştir. Kızılay arabasının üzerindeki Türk kelimesi ile Kızılay resmi aracın üzerinden kazınarak silinip tahrip edilmiştir (Bozkurt, 18 Mart 1964). Akritas Planı, Cumhurbaşkanı Makarios'un direktif ve onayı ile İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis tarafından Çalışma Bakanı Tasos Papadopoulos, EOKA komutanlarından Nikos Koçiş ve Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides'in yardım ve katkıları ile hazırlanmıştır (Gazioğlu, 2003:160).

Akritas Planı tek yön ve özellikle değerlendirilebilecek bir plan değildir. Bu planın oluşmasında gerçekleşmesinin hayata geçirilmesinde sadece Kıbrıslı Rumların rolü bulunmamaktadır. Plan hazırlık aşamasında askeri yön ve kuvvet kullanılmasını içeren bölümlerin değerlendirilmesinde Kıbrıs'taki yunan subayların destek ve görüşü alınmıştır. Böylece Akritas Planı Rum-Yunan ikilisinin ortak çalışması olarak ortaya çıkmış ve yunan subaylarının görüşleri değerlendirilmiştir (Karaman, 2012:23).

Akritas Planı, 1963 başında Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti yönetiminden dışlanıp atılarak topyekün bir şekilde ortadan kaldırılması ve Yunan adası haline getirilmesi amacıyla Enosis planı çerçevesinde anılmaktadır. Akritas planının gerçekleştirilme amacı ilk kez 21 Nisan 1966'da Kıbrıs Patris Gazetesinde yayınlanarak açığa çıkmıştır. Akritas Planı'nı araç olarak kullanıp nihai sonuca ulaşmak asıl amaçtı. Asıl amaç ise Enosist. Amaca ulaşmada her türlü engelin ortadan kaldırılması gerekliydi. Böylece hükümet içinde bir darbe yapılacak ve tüm bu fikir karşıtları temizlenecekti. Gerçekleşmesi için de ilk adım tek taraflı olarak kabul edilecek olan bir anayasa değişikliğiydi. Bu değişiklik beraberinde huzursuzluk ve karşıt görüşler ortaya çıkacak ve istedikleri zemin de hazır hale gelecekti (Uçaral, 2006:912).

Akritas Planı'nın, Türk toplumunu saf dışı bırakmak için silahlı bir oldubittiye dayanan kısmının başarısı hıza dayanmaktaydı. Planda “Bir veya iki günde duruma egemen olmayı başarırsak, bir dış müdahale ne mümkün ne de muhtemel olur, ne de haklı gösterilebilir” (Karaman, 2012:24) denmiştir. Planın amacı son derece nettir. Plan dahilinde Kıbrıs'ta oturan Türklerin yerleri ev ev, sokak sokak belirlenmiş, hangi Rum'un hangi Türk'ü öldüreceği bile hesaplanmıştı (Olgun, 1991). Planlar o kadar ince yapılmıştı ki kimin kimi öldüreceği dahi bellidir. Öncelikle plan Lefkoşa'dan uygulanmaya başlanacak, kısa bir süre içinde katliam başarıyla tamamlandıktan sonra sağ kalanlar da EOKA'ya teslim olmak zorunda kalacaklardı (Gürel, 1984).

Rumlar Akritas Planı'nı kurmak için gerekli örgütü kurarken, bir yandan da anayasanın olumsuz yönlerini değiştirmeyi kapsayan birinci kısmını yürürlüğe koymuştur. İlk denemeyi, Ekim ayı sonunda, Glafkos Klerides başlatmıştır. Klerides, Kanada Radyosuna verdiği mülakatta, “Zürih ve Londra Anlaşmalarının sadece

Kıbrıs’a bağımsızlık getirecek zaruri bir adım olmaları nedeniyle kabul edildiğini, anlaşmalara değiştirilemez olarak bakmanın, Kıbrıs’ın yapısal ve politik gelişimin, daha henüz reşit olmadan durdurulmasına karar vermek olduğunu” (Gibbons, 2004:94) belirtmiştir. Makarios ise, Türkiye’ye 30 Kasım 1963’te nota ile bildirdiği 13 maddelik anayasa teklifini, anayasayı iyileştirmek için değil, Enosis’e giden yolun daha çabuk aşılması için hazırlamıştır. Türkiye bu durumu Yunanistan ve İngiltere’ye karşı görüşlerini belirtmiş ve de nota ile bildirmiştir.

Türkler tarafından kabul edilmesi imkânsız olan bu değişiklikler Anayasa Mahkemesi tarafından da kabul edilmemiştir. Ancak, Enosis yolunda hiçbir engeli tanımayacağını defalarca açıklayan Makarios, Anayasa Mahkemesi’nin bu kararını ciddiye almamış, bir anlamda hukukun üstünlüğünü tanımamıştır. Öte yandan bu maddelere karşı çıkan Türk toplumunu çağ dışı ve uzlaşmaz olarak ilan eden Makarios, Türklerin bu tutumunu propaganda malzemesi olarak kullanmıştır (Akmaral, 2004:193).

3. BÖLÜM

1964-1974 SÜRECİNDE KIBRIS

3.1. Kıbrıs'ta 1963 Yılında Yaşanan Şiddet Olayları

Kıbrıs 1963 yılında yaşanan şiddet olayları olan Kumsal Baskını (24 Aralık 1963) ve Ayvasıl Olayları (24 Aralık 1963) bu başlık altında incelenmiştir.

3.1.1. Ayvasıl (Türkeli) olayları (24 Aralık 1963)

Kumsal baskını ile aynı tarihte Kıbrıs'ın Ayvasıl bölgesinde de Türklere karşı saldırılar yapılmıştır. Söz konusu saldırılar neticesinde ilk olarak 12 Türk'ün öldürüldüğü belirtilmiştir. Saldırıların devam ettiği belirtilirken 3 Ocak 1964'te 9 Türkün ölü bedenlerine ulaşılmış ve defnedilmiştir. Diğer yandan 13 Ocak 1964'e kadar yapılan kazı araştırmaları neticesinde toplamda 21 Türkün cansız bedenine ulaşılmıştır. Ayvasıl'da katledilen Türkler Lefkoşa'da bulunan Tekke Bahçesi Şehitliği'ne defnedilmiştir (Emircan, 2007:180). Kıbrıs'ta Rumların Kıbrıslı Türklere uyguladıkları baskı ve şiddet girişimlerinin acı ve gerçek yüzü 13 Ocak 1964'te kendini göstermiştir. Ayvasıl köyünde gün yüzüne çıkan gerçek ise Kıbrıslı Türklerden oluşan bir toplu mezardır. Bu toplu mezardan 24 Aralık 1963'te öldürülen 21 Türk olduğu tespit edilmiş ve kayıtlara geçmiştir. 120 Türk'ün ikamet ettiği Ayvasıl'dan Yılmazköye baskı ve şiddet sonucu kendini kurtarabilenler dışında savunmasız olanlar eziyet ve korkuyla yaşamışlardır. 24 Aralık 1963'te 21 Türk'ün katledilmesi o dönem Kıbrıslı Türklerin hangi koşullarda hayatta kalmaya çalıştığının bir ispatı niteliğindedir.

“Bunlardan kimisi ellerini havaya kaldırmış, kimisi de vücutları halka oluşturacak şekilde bağlanmış vaziyetteydi. Rumlar tarafından kurşuna dizilen ve toplu halde gömülen 21 Türk'ün cansız bedenlerinden, katliamın ateşkesin kabulünden sonra gerçekleştirildiği anlaşılmaktaydı. Toplu mezar İngiliz askerleri, St. John Ambulans örgütü temsilcileri, yerli ve yabancı basın mensupları önünde açılmıştır” (Bahadır, 2002:277).

3.2. Londra Konferansı

Kıbrıs konusunun politik biçimde çözülebilmesi amacıyla Türkiye, İngiltere ve Yunanistan 15 Ocak 1964 tarihinde Kıbrıslı Türkler ve Rumların katılımıyla Londra’da toplantı yapıldı. Rumlar, anayasada Türklere verilen hakların azaltılması ve Garanti ve İttifak Antlaşmalarının feshedilmesini istemişlerdir. Türk tarafı ise bu antlaşmalara ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)’na rağmen Türklerin katliama maruz kaldığını belirterek, ada Türklerinin can ve mal emniyeti içi yeni teminatlar talep ettiler. İngiltere ise Kıbrıs konusunu uzaktan izleme politikasıyla Rum yanlışlarına karşı çıkmayarak ABD’yi olayın içine çekmeye çalıştı (Çalık, 2006:41). Kanlı Noel olayıyla adada yerleşik yaşayan Rumlar ile Türkler arasında zirveye ulaşan huzursuzlukların sonradan da Kıbrıslı Rumlar tarafından tırmandırılmaya çalışıldığı görülmüştür.

Rauf Denктаş adada yaşayan Türklerin sesi olmakta ve sorunlarının çözümü için federal bir yönetim fikrini ortaya koymaktaydı. 17 Ocak 1964 tarihinde gerçekleşen Londra Konferansı’nda Kıbrıs Türk toplumunu temsil eden Rauf Denктаş yaptığı konuşmasında fikrini tekrarlayarak adada federal yönetime gidilmezse, ayrı bir hükümet kuracaklarını açıklamıştır (Akmaral, 2004:195). Türk ve Rum temsilcilerin talepleri bağdaştırılamadı ve netice itibarı ile Londra Konferansı Türk halkını tatmin etmedi. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti’nin azimli tutumu karşısında, konuya NATO Komutanları tarafından ciddi ve aktif alâka gösterildi ve Kıbrıs’a 3 aylık süre için 10.000 kişilik bir askerî birlik yollanması teklif edildi. Bu süre içinde, Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs’a müdahaleden sakınacaklardı. Bu öneri, 31 Ocak 1964 tarihinde Londra’da kabul edildi. Fakat Makarios bunu kabul etmedi. Çünkü NATO askerlerinin Türk halkının topluca katledilmesini önleyeceğini yani Enosise mani olacaklarını biliyordu. Neticede Makarios, zaman kazanarak tekrar BM’ye başvurmayı tercih etti (Alasya, 1987:36).

3.3. Kıbrıs’ta 1964 Yılında Yaşanan Şiddet Olayları

1964 yılında Kıbrıs’ta yaşanan şiddet olayları olan Arpalık Olayları (6 Şubat 1964), Binbaşı Macey Olayı ve Erenköy Olayları bu başlık altında incelenmiştir.

3.3.1. Arpalık olayları (6 Şubat 1964)

Rumlar, 6 Şubat 1964'te Arpalık (Aysozomeno) köyüne 13 Şubat 1964'te Limasol'de Türklerin bulunduğu yerlere saldırdılar (Belen, 2010:41). Nevzat Uzunoğlu'na göre Arpalık olayları esnasında Rumlar Lefkoşa ile Larnaka arasındaki yolda bulunan Arpalık köyüne baskın düzenlemişlerdir. Bu olaylarda özellikle 13 ve 14 yaş grubundaki çocukların öldürüldüğü bildirilmektedir. Rumlara karşılık veren Türk direnişçilerin hepsinin şehit edildiği belirtilmektedir (Keser, 2011:106).

3.3.2. Binbaşı Macey olayı

İngiliz ordusunda görevli Edward F.L. Macey II. Dünya Savaşı esnasında Yunanistan'da Almanlara karşı savaşmış ve Yunanistan tarafından ödüllendirilmiş bir subaydı. BM tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yardımcısı Fazıl Küçük'ün özel istihbarat subayı olarak görevlendirilmişti. Macey 11 Mayıs 1964 tarihinde Magosa'da rehin alınan 32 Türk'ün akıbeti hakkında bilgi toplamakla görevlendirilmişti. Bu doğrultuda aldığı bir istihbaratı değerlendirerek Kıbrıs'ın kuzeydoğusunda, denize doğru uzanan Karpaz burnuna doğru yola çıkacağını Türk tarafına bildirmiştir.

Kıbrıs'ın birçok noktasında Kıbrıslı Türklere karşı Rumların şiddet olayları yükselmişti. Kıbrıslı Türklerin içinde bulunduğu araçlara ateş edilip araçların önü kesilmekteydi. Yaşanan olayların alevlenmesinde yaşanan olay ise 1963 yılı Aralık ayında Makarios'un anayasada değişiklik yapmasını düşünmesiydi ve bunu Kıbrıs'ın dış melesi olduğunu düşünmemesiydi. Kıbrıslı Türklere yaşatılan şiddet öylesine artmıştı ki BM Barış Gücü askerleri dahi artık güvende değildi. Binbaşı Macey pek çok kesim tarafından dikkatli olması konusunda uyarılmıştı. Fakat bu uyarıya Macey'in hiçbir Yunan ve Rum'un kendisine zarar vermeyeceğini düşünmüştü. Nitekim Macey ve şoförü 7 Haziran 1964 tarihinde Türk köyü olan Mehmetçik'ten Lefkoşa'ya gitmek için ayrıldı. Fakat üzerinde BM logosu olan kum renkli 94 BP 21 plakalı Land Rover araç ile yolculuk esnasında sorun çıkarabilecek Rum köylerinden geçecek olan kırk altı yaşındaki Edward Macey ve yirmi dokuz yaşındaki şoförü Leonard Platt'tan bir daha haber alınamamıştır (Barker, 1984).

3.3.3. Erenköy olayları

6 Ağustos 1964'te Grivas, Erenköy bölgesine büyük bir taarruz başlatmıştır. 20 km² araziye koruma imkânından yoksun mücahitler dört gün dört gece Rumların uzun menzilli silahlarına göğüs gererek mevzilerini korumuştur. Denizden ve karadan yapılan yayılım ateşi desteğinde Rumlar büyük bir rahatlıkla ilerlemiştir. Dermeçatma silahları ve kısıtlı cephane ile bir avuç mücahit, kendilerinden üstün Rumlara karşı daha fazla dayanamamış, iki gün içinde tepeler ve köyler birbiri peşine düşmeye başlamıştır. Erenköy'de bulunan önceki TMT komutanı Alb. Rıza Vuruşkan, her tarafa egemen olmaya çalışmış ve kayıp vermeden mücahitlerini Erenköy'e çekmiştir (Baday, 2009, ss28-29).

Türk tarafı bu saldırının yapılacağını anlamış ve BM Barış Gücü Komutanı Gen. Timaya'yı ikaz ederek önlem almasını talep etmiştir. Fakat Gen. Timaya, Rum-Yunan ikilisinin tatbikat yapılacağı yalanına inanarak saldırıya seyirci kalmıştır. Bazı Türk köyleri düşmüş fakat bir avuç üniversiteli öğrenci canını dişine takarak mücadele etmiş fakat şehit düşmüştür. Erenköy büyük bir azimle savunulmuş ve teslim olunmamıştır (Alasya, 1987:38). Bu olaylar üzerine 8 Ağustos'ta 32 uçaktan oluşan Türk filosu Rum mevzilerini bombalamıştır. Uçaklar bombalar, roketler, ağır otomatik silahları ve yangın bombaları ile bölgedeki Rum mevzilerini yerle bir etmiştir. Erenköy'ü denizden bombalayan devriye botu da uçaklara hedef olmuş ve yanarak batmıştır. Devriye botunda 5'i ölmüş, 13'ü de yaralanmıştır (Gibbons, 2004:266). Hava harekâtı sırasında, Türk savaş uçaklarından biri düşmüş ve pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel paraşütle atlamıştır.

Rumlara esir düşen Yzb. Cengiz Topel, maruz kaldığı işkenceler sonucunda hayatını kaybetmiş ve cansız bedeni daha sonra Türkiye'ye iade edilmiştir. 8 Ağustos'ta gerçekleştirilen hava harekâtının ardından Makarios, Rum saldırılarının durdurulması taleplerine Kıbrıslı Rumların ölünceye kadar savaşmaya devam edeceğini söylemiştir. Ertesi gün, 9 Ağustos'ta Rumların saldırılarına devam etmesi üzerine 64 uçaktan oluşan Türk Filosu; Pomo, Pahiammo, Limni, Poli ve Pivenya'dan gelmekte olan Rum takviye birliklerine hücum etmişler, Pirgo, Alevkaya, Selain Tapi, Mansura ve Erenköy çevresindeki bütün askeri hedefleri imha etmiştir (Karaman, 2012:38).

3.4. BM'nin Kıbrıs'ta Devreye Girmesi

BM'nin Kıbrıs'a gelişi, görev ve misyonunun ne olduğu, yine BM'nin Rumların şiddet olayları karşısındaki duruşu bu başlık altında incelenmiştir.

3.4.1. BM'nin Kıbrıs'a gelişi ve görevi

Kıbrıs'ta Rumların Anayasayı ihlal etmeleri, Türklere karşı şiddete başlamaları neticesinde garantör devlet olarak Türkiye devreye girmiş ve savaş uçaklarını 25 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs semalarında uçurmuştur. Bu uyarı uçuşları neticesinde olası bir Türk müdahalesinden çekinen Rumlar ateşkesi kabul etmişlerdir. Bu gelişmeler üzerine İngiltere Kıbrıs'a Tümgeneral Peter Young idaresinde barış kuvveti yollamıştır. Adanın Türk ve Rum kesimi Lefkoşa'da ikiye ayrılmış ve haritaya yeşil bir kalem ile işaretlendiğinden “Yeşil Hat” şeklinde bilinen güvenlik bölgesi oluşturulmuştur.

Makarios meseleyi BM'ye götürme kararı alınca İngiltere, ABD'nin muvafakati ve Türkiye'nin haberdar edilmesi ile Makarios'tan önce meseleyi Güvenlik Konseyi'ne götürdü. 17 Şubat 1964 günü meseleyi ele alan Güvenlik Konseyi, görüşleri bağdaştıramadı. BM Genel Sekreter'i U-Thant arabuluculuk yaparak, çözüm bulmaya çalıştı fakat başarı elde edemediğini 26 Şubat 1964'de Konsey'e ifade etti. Güvenlik Konseyi, mevcut Antlaşmaları tadile veya feshe yetkisi olmadığından görüşmeler Güvenlik Konseyi'nde devam edemedi. Makarios, tekrar Genel Kurul'a götürmek için temsilcisine talimat verdi. Mesele, Makarios tarafından sürekli bir biçimde BM'ye götürülmektedir. Her defasında barışçı bir çözüm şekli bulunması için görüşmelere devam edilmesi şeklinde karar çıkmıştır (Alasya, 1987:37).

BM Güvenlik Konseyi tarafından 4 Mart 1964 tarihinde alınan karar, gerek Zürih gerekse Londra Anlaşmasının Kıbrıs'ın bağımsızlık esası şeklinde temellendiren garantör ülkelerin Kıbrıs'a müdahalesini Amerikan ve İngiliz ortak tasarılarından farklıdır. Fakat ABD tarafından çıkan karar kendi tasarıları dışında olması dolayısıyla bile bir mağlubiyet olarak görülmemiştir. Zira ABD'nin Güvenlik Konseyi'ndeki ana gayesi ivedi bir biçimde Kıbrıs'a BM Barış Gücü'nün yerleştirilerek garantör ülkelerin müdahale haklarının elinden alınmasını sağlamaktır.

Nitekim söz konusu haklar engellenmezse Türkiye'nin müdahale etme imkanı bulunmaktaydı. Ayrıca ABD'nin bir başka amacı Sovyetler Birliği'nin olaylara karışmasını engellemektir. Normalde karar sonrası gerek Türkler gerekse Rumlar memnun olmuştur. Bu memnuniyetlerde Rumlar Türklerin müdahale haklarının kalmadığını, Türkler ise müdahale haklarına dokunulmadığı düşüncesine sahip olmuşlardır (Tamçelik, 2013:1245). BM'nin 4 Mart 1964 Nolu kararı hem Makarios için bir zafer niteliğinde hem de hukuki olarak emellerine ulaşmış sayılmaktadır. Bunun nedeni ise çıkan kararda Kıbrıs Cumhuriyeti'ne atıf yapılmakta ve Makarios Kıbrıs'ta yaşanan olaylarda tarafların Kıbrıs'ın toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına saygı duyma çağrısında bulunmaktadır (Satan, 2007).

3.4.2. BM'nin Rumların şiddet olayları karşısındaki duruşu

Cumhurbaşkanı Makarios, 1964 yılı Mayıs ayında tansiyonu artıran yeni girişimlerde bulunmuştur. Rum lider Makarios 18 Mayıs 1964 tarihinde ağır silahlar, savaş uçakları ve savaş gemileri alımı için girişimlerde bulunmaya başlamıştır (Kasapoğlu, 2008:86). Ayrıca Rum lider 27 Mayıs 1964 tarihinde 18 yaş üstü bütün Rum erkeklerinin Kıbrıs Anayasası'na aykırı biçimde oluşturulan Rum Ordusu'na altı ay süreyle zorunlu askerlik hizmeti yapmaları gerektiğini belirtmiştir (Armaoğlu, 2005:788). Yunan subayların kumanda edeceği 5 bin kişilik yeni bir milli muhafız teşkilatının kurulması, anayasanın açıkça ihlali idi. Yeni kurulan teşkilatın resmi amacı *“kanunsuz olarak silah taşıyan bütün yurttaşları silahsızlandırmaktır.”* (Karaman, 2012, ss31-32). Gerçek amaçları ise,

“Giderek komuta edilmez hale gelen gizli kuvvetleri bir araya toplamak, savaştan bütün Kıbrıslı Rumları Makarios'un emrinde tek bir resmi polis kuvveti halinde birleştirme ve gayri nizami Kıbrıs Rum Kuvvetlerine resmi bir statü kazandırmak, böylece BM Barış Gücü'nün bunları ülkedeki tek meşru kuvvet olarak tanımasını ve mücahitlere boyun eğdirmekte bunlara yardımcı olmasını beklemektir.” (Karaman, 2012, ss31-32).

BM Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta göreve gelmesi neticesinde çatışmaların yoğun bir şekilde yaşandığı bölgelere öncelik verilmiştir. Barış Gücü'nün Kıbrıs'ta yaşanan olaylar karşısında göz yummasına rağmen Kıbrıslı Türkler kendilerine düzenlenen ağır saldırılara karşı başarılı bir şekilde cevap vermişlerdir.

Tam anlamıyla zarar veremeyeceğini anlayan Rumlar Kıbrıslı Türkleri ekonomik alanda zayıf düşürmek istemişlerdir. Kıbrıslı Türkler hem askeri alanda kendilerini savunma durumunda kalırken bir yandan da ekonomik zorlukla mücadele etmek zorundaydı. Yaşanan çatışmalardan dolayı Kıbrıs'ta özellikle 4,000 kişinin işini kaybetmesiyle işsizlik astronomik rakamlara ulaşmıştır (Druşotis, 2008). Adada nüfus yardımlar sayesinde ayakta kalmaktaydı. Kıbrıslı Türkleri bir şekilde yaşadıkları yerden uzaklaşmaya zorlamak ve zayıf düşürmek bir diğer stratejisiydi. Türk bölgelerinde yaşayan kişilere her türlü yiyecek gibi gıda maddelerinin ulaşımının önüne geçerek Türkler açlığa mahkum edilmişlerdir (Akmaral, 2004). Lefkoşa'da konuşlanan BM görev merkezi ve Lefke, Girne, Limasol, Larnaka ve Baf gibi şehirlerde gözetim birlikleri oluşturulmuştur. Bu merkezler zamanla değişik merkezlerde de oluşturulmaya başlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar neticesinde Türk tarafı ve Rumlar arasında görüşmeler yapılmış bununla beraber Türkiye ve Yunanistan'la da bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Bal, 2017:172).

BM Barış Gücü'nün varlığına ve Türkiye'nin olumlu çabaları neticesiz kalmış Rumlar saldırılarını arttırmış ve Rum lider Makarios İttifak Anlaşması'nın feshini açıklamıştır. Türklerin ada içinde ulaşımı son derece güvensiz bir hal almıştır. Rumların silahlanması ve Türkleri sürekli olarak kışkırtması mavi berelilerin varlığına rağmen devam etmiştir. Türkler Rumların yoğun şiddet ve saldırıları altında hayatlarını koruma korkusuyla geçirmişlerdir. Bu gelişmeler üzerine 1964 senesinde Türkiye Kıbrıs'a askeri personel çıkarması yapmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Kıbrıs'ın bir Yunan adası halini almasını engellemek ve adada yaşayan Türklerin Rumların saldırıları neticesinde katledilmesini önlemek amacıyla Türkiye garantör bir ülke sıfatıyla Kıbrıs'a askeri personel çıkarmak isteğini dönemin ABD Büyükelçisi Hare'ye bildirmiştir. ABD büyükelçisi Hare ise söz konusu durumu başkan Johnson'a iletmiştir (Çalık, 2006:43).

3.5. Johnson Mektubu ve İnönü'nün Cevabı

Bu bilgiler ışığında 5 Haziran 1964'de Amerika Başkanı Lyndon B. Johnson, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü'ye ağır ifadeler içeren bir mektup göndermiştir. Gönderilen bu mektup içeriğinin diplomatik üsluptan son derece uzak

olduğu için Türk-Amerikan ilişkilerini derinden etkilemiş ve hatta iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir. Johnson mektubunu hem iki ülke arasındaki ilişkileri etkilerken hem de Kıbrıs meselesi üzerinde ülkelerin konuya göstermiş olduğu gerçeği açığa çıkarmıştır. Mektup içeriğinin Türkiye'nin içişlerine ve bağımsız oluşuna doğrudan ifade etmesi Amerika'ya duyulan güveni derinden etkilemiş ve ilk kez Türk kamuoyu tarafından Amerikan siyasetine karşı fikirler gündeme gelmiştir.

Johnson Mektubu'nda önemli olan nokta müdahaleyi eleştiren sözlerden çok kullanılan üsluptur. Mektubun Türk Hükümeti'ne ulaşması Türk-Amerikan ilişkilerinde büyük bir arbede yaratmıştır. Zaten İsmet İnönü'nün cevabında da bu kırılganlık dile getirilmiştir. İsmet İnönü'nün de önemle üzerinde durduğu gibi; mektupta anlatılmak istenen çok daha düzgün ve kırıncı olmayan ifadeler ile yansıtılabilirdi ayrıca bu müdahale telkinlerinden ABD'nin olmasına karşın, müdahaleden haberi yokmuş gibi davranarak siyasi bir karmaşa oluşturmuştur. Bu yıl içinde yaşanan diğer dikkat çekici bir gelişme de Türk Dış Politikasının Türk siyaset tarihinde ilk defa kamuoyunda tartışılmaya başlanmasıdır. Johnson Mektubu'ndan dolayı, Amerikan aleyhtarlığı sokaklara taşacak kitlesel gösterilerin yapılmasına kadar büyük boyutlara ulaşmıştır (Kesiktaş, 2005, ss101-102).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü, Amerikan Başkanı Johnson'ın mektubuna 13 Haziran 1964'de cevap vermiştir (Armaoğlu, 2005:790-791). Türkiye'nin girişimlerine karşılık Yunanistan da boş durmamakta idi. Makarios'un liderlik yeteneklerinden şüphe duymaya başlayan Yunanistan başbakanı Papandreou, Grivas'ı Türklere karşı girişilecek eylemleri koordine etmek üzere 14 Haziran 1964'te Kıbrıs'a göndermiştir. Aynı zamanda, gizli olarak asker gönderme vaadini de uygulamaya koymuştur. Bu harekâtı yönetme sorumluluğunu da savunma bakanı Peter Garoufalias'a vermiştir. Bu plan çerçevesinde, yelkenli ve balıkçı tekneleri ile tüm teçhizatları ve ağır silahları ile 950 subay ve 9 bin Yunan askeri adaya çıkarılmıştır. Bu askerler, yeni kurulan Milli Muhafız Teşkilatı'nın belkemiğini oluşturmuştur (Karaman, 2012:35).

3.6. Geçitkale (Köfünye) ve Boğaziçi Olayları (15 Kasım 1967)

Rum-Yunan ikilisi, Türk halkını imha gayesinden vazgeçmemiş, bu defa 15 Kasım 1967'de, General Grivas komutasında Geçitkale ve Boğaziçi köylerindeki Türklere

karşı büyük bir saldırıya geçmiştir. Bu saldırı sırasında BM Barış Gücü askerlerinin telsizlerini kırarak kadar ileri gitmişlerdir. Kadın, çocuk demeden herkesi katletmişler, yaşlı köy imamını gazyağı dökerek yakacak kadar hunharca davranmışlardır (Alasya, 1987:39). Rumlar Geçitkale ve Boğaziçi'ni ağır silahlar kullanarak kısa sürede işgal etmişlerdir. Söz konusu saldırılarda 27 Türk hayatını kaybetmiştir (Armaoğlu, 2005:799).

Geçitkale ve Boğaziçi köylerinin saldırıya uğraması üzerine Türk Hükümeti 16 Kasım 1967 bir durum değerlendirmesi yaparak meclisten Kıbrıs'a müdahale yetkisini Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesini içeren 66.Madde uyarınca 18 saat süren gizli bir toplantı sonrasında 435 üyenin 432'sini alarak karar vermiştir (Baday, 2009:31). Türk hükümeti General Grivas'ı adadan çıkarılmasını isteyerek rotayı başka yöne çevirmiştir. Yapılan saldırılar artık Türk hükümetine göre çok fazlaydı ve artık Kıbrıslı Türklerin güvenliği ve hakları savunulmalıydı. Türkiye meclis kararını bir türlü uygulamaya geçiremedi ve hareket kararı alınmadı.

Bütün bu gelişmeler karşısında Türkiye Hava, Deniz ve Kara Kuvvetleri'ne alarm uyarısı vermiş Türk savaş uçakları Kıbrıs semalarında uçuşa geçmiştir. ABD Başkanı Johnson gelişmeler karşısında ve Türkiye'nin müdahale kararının netleşmesi neticesinde danışmanı Cyrus Vance'i bölgeye yollamıştır. Ayrıca BM de gerginliğin artmasını engelleyebilmek amacıyla önlemler almaya başlamıştır. ABD başkanının danışmanının Lefkoşa ve Ankara ziyareti esnasında Türkiye 13 maddeden oluşan ikinci bir muhtırayı takdim etmiştir. Türkiye Cyrus Vance verdiği muhtıra ile Yunanistan'a uyarıda bulunmuş ve bu maddelere uyum sağlanmadığı takdirde Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale edeceği belirtilmiştir (Çay, 1989:85). Bu saldırılar karşısında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Garanti Anlaşması'nın 4. maddesinin verdiği yetkiye göre müdahale hakkını kullanmak için TBMM'den Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni kullanma yetkisini veren kararı almış ve Silâhlı Kuvvetler güneye intikal ettirilmiştir (Alasya, 1987:39).

3.7. Saldırıların iç ve Dış Basındaki Yansımaları

Kıbrıs'ta 1963-1974 arasındaki Rum saldırılarını iç basından Kim ve Akis dergileri detaylı bir şekilde aktarmışlardır. Akis dergisinin 28 Aralık 1963 günkü sayısına göre 1963 Aralık ayının ikinci yarısındaki muhtıra olayından sonra Kıbrıs'ta durum birdenbire gerginleşmiş ve Rum saldırıları başlamıştı. Cumartesi günü, Türk kesiminde dolaşan Rum polisleri, bir sokak topluluğu üzerine ateş açmış, iki Türk ölmüş ve yaralananlar olmuştu. Durumu protesto etmek isteyen öğrencilere de Rumlar tarafından ateş açıldı. Birkaç gün süren çatışmalar, en çok Lefkoşa'nın biraz dışındaki Ortaköy taraflarında görülmüyordu. Türkiye'nin adıyla ilgisinin çok kuvvetli olduğunu belirten dergi, Zürih ve Londra Antlaşmalarının içeriğinden bahsederek Türk Hükümeti'nin müdahale yetkisini vurguluyor. Dergi, Türk Hükümeti'nin aslında iki yıldır yaklaşmakta olduğunu gördüğü bu durum karşısında yavaş hareket ettiği eleştirisini yapmaktadır.

“İnönü ve yardımcıları, Kıbrıs'ta bir katliam hâlini almış bulunan ateşi durdurmak için, İngiliz, Yunan ve Türk birliklerinin, adada iki taraf arasına girmesini isteyen, aksi hâlde Türk Silahlı Kuvvetlerinin tek başına müdahale edeceğini bildiren bir nota hazırlayarak, bunun ilgili devletlere verilmesini kararlaştırdılar. Nota sabaha karşı derhal verildi. Yunanistan'dan derhal bir teklif geldi. Türk, İngiliz ve Yunan Dış İşleri Bakanlarının Kıbrıs'ta bir toplantı yapmaları isteniliyordu. Başbakan İnönü, bunu reddetti. Durum, o safhayı geçmişti ve Türk katliamının derhâl durdurulması yapılacak ilk işti... Durum NATO nezdindeki daimi temsilcimiz, Muharrem Nuri Birgi'ye bildirildi ve NATO Konseyi'nin olup bitenlerden haberdar edilmesi istendi.” (Hasgüler, 2000:250).

Türkiye'de Kanlı Noel sonrasındaki tepkiler Türk basın organlarında da yer almaya başlamıştır. 28 Aralık 1963 tarihli Cumhuriyet gazetesinde konu şu şekilde işlenmiştir. Dönemin gençlik ve devrimci kuruluşlarının ortak düzenledikleri miting üç saat sürmüştür. Protesto mitingi sırasında taşınan “Hükümetten Kıbrıs hususunda güçlü ve azimli bir siyaset izlemesini istemekteyiz”, “EOKA bizi Trikopolis'e sor, İsmet Paşa çizmeni giy” ve “Kıbrıslı kardeşim, hükümet, ordu ve gençlik olarak yanındayız” söylemleri dikkat çekicidir (Gülen, 2011:68). Gençler, miting sırasında Genelkurmay Başkanlığı'nın önüne de gelerek ordu lehine tezahürat yapmışlar ve

gençler dönemin Genelkurmay İkinci Başkanı Org. Memduh Tağmaç'a "Paşam, çizmeni giy. Ya ilhak, ya ölüm" şeklinde bağırışlardır (Gülen, 2011:68).

Halkın Sesi gazetesinin 16 Nisan 1953 tarihli sayısında bu görüş şu şekilde açıklanmıştır:

"Kıbrıs Türkiye'nin öz malıdır. Türk Kıbrıs milli tarihinde ikinci bir Hatay'dır. Türkler, Kıbrıs'ı binlerce şehidin kanları pahasına zapt etmişlerdir. İngiltere, bu adayı siyasi entrikayla ele geçirdi. Hakkın kuvveti entrikaya behemehâl galebe edecektir. İkinci Hatay esaretten elbette kurtulacaktır." (Koç, 2008:37).

"Tarihe 'Kumsal Katliamı' olarak geçen ve tek suçları babalarının bir Türk subayı olması olan masum çocukların Rumlar tarafından katledildiği olay ise yabancı basından 15 Şubat 1964 Daily Telegraph gazetesinde geniş yer bulmuştur." (Keser, 2011:103). Daily Herald gazetesinde Bnb. Nihat İlhan'ın evindeki katliam şöyle anlatılıyordu:

"Bir evde vurularak öldürülen ve bir banyoya atılan üç çocuğun cesetlerini gördüm. Çocukların anneleri başka bir odada vurularak öldürülmüştü. Bir Türk bana acı bir ifade ile bakarak 'Bunu Rumlar yaptı' dedi." (Gülen, 2011:95)

Bir başka İngiliz gazetesi The Guardian ise Kanlı Noel'i yorumlarken bunun tek amacının bilinçli bir şekilde Türklerin tahrik edilmesi amacıyla yapıldığını yazıyordu (Sabahattin, 1989:26). Kıbrıs konusunu sütunlarına taşıyan gazeteler arasında SSCB'nin ünlü gazetesi Pravda da bulunuyordu. 28 Aralık 1963'te gazetede olayların yorumlanmış ve ilginç bir şekilde 1959 Antlaşmaları'nın kanlı hadiselerle neden olduğu vurgulanmıştır. Bunalım ile ilgili yapılan yorumda "1959'da emperyalist NATO'nun yöneticileri tarafından Kıbrıslılara empoze edilen Londra ve Zürih Antlaşmaları, olayların başlıca sorumlusudur. Bu antlaşmalar bir siyasi saati bombadır." (Sönmezoğlu, 2006:131) şeklindeki ifadelere yer verilmiştir.

Amerikan Herald Tribune gazetesi de adadaki olaylardan Makarios'u sorumlu tutan yorumlar yapmıştır (Hürriyet, 3 Ocak 1964;Gülen, 2011:74). Makarios'u Kıbrıs'taki bunalımı yatıştırma ve sükuneti temin etme yerine krizi daha da derinleştirmekle suçlayan gazete, "Makarios ateşi körükleyerek sadece Türkiye ve Yunanistan arasında bir çatışmaya doğru gidilmesine yol açmakla kalmamakta, aynı zamanda cumhuriyetinin bağımsızlığını ve hükümetinin mevcudiyetini de tehlikeye sokmaktadır" (Hürriyet, 3 Ocak 1964;Gülen, 2011:74). Almanya'da yayımlanan Die

Welt gazetesi, Kıbrıs'taki olaylarla ilgili yorumunda Makarios'un "ateşle oynadığını" ve 1959 Antlaşmaları'nın feshinin uluslararası bir krize neden olabileceğini öne sürmüştür (Hürriyet, 3 Ocak 1964; Gülen, 2011:74).

3.8. 15 Temmuz 1974 Darbesi

Makarios 2 Temmuz 1974'te Yunanistan Cumhurbaşkanı General Gizikis'e, cuntayı Kıbrıs'ta terör kampanyası yürütmekle suçlayan, diplomatik nezaketten uzak bir dille kaleme alınmış bir mektup göndermiştir (Gibbons, 2004:310-311). Cumhurbaşkanı Makarios mektubunda EOKA-B terör örgütü uygulamalarının sadece Kıbrıslı Rumlar tarafından yönetilmediği ayrıca bu terör örgütünün Yunanistan'la doğrudan bağlantısı olduğu ve hatta yüksek kademeler tarafından yardım gördüğü belirterek devletin yıkılmasını amaçlayan faaliyetleri askerî hükümetin teşvikiyle destekleyen RMMO'da görev yapan Yunan subayların geri çekilmesini istemiştir (Çay, 1989:94). Makarios mektubunda özetle şöyle demektedir:

"General Grivas'ın Kıbrıs'a kaçak olarak girmesinin, Atina'daki bazı çevrelerin desteği ve daveti üzerine gerçekleştiğine dair söylenti ve kanıtlar vardır. Ne var ki, ilk geldiği günden itibaren RMMO'da görev yapan Yunan Subaylarla görüşüp onların da desteğiyle sözde Enosis için savaşacak yasadışı bir örgüt kurmak için faaliyete geçtiği kesindir. Ve Kıbrıs için birçok kötülüğün kaynağı olan EOKA-B cinayet şebekesi kurdu. Yurtseverlik örtüsü altında ve Enosis sloganlarıyla, siyasi bir sürü cinayet işleyen bu örgütün faaliyetleri bellidir. Yunan subaylar tarafından oluşturulan ve denetlenen Milli Muhafızlar, baştan beri EOKA-B'nin insan ve gereç ihtiyacını karşılayan örgüt olmuştur. Kötülüğün kökünün çok derin olduğunu ve Atina'ya kadar vardığını söylemekle üzüntü duyuyorum. Kıbrıs Helenizm'inin, acı meyvelerini bugün tatmakta olduğu kötülük ağacının gelişmesini sağlayan bakımı Atina'da yapılıyor. Daha da açık olmak için Yunanistan'daki üyelerin EOKA-B tedhiş örgütünün hareketlerini destekleyip yönettiklerini söylüyorum. Yunanistan hükümetinin adamlarının bana karşı devamlı komplo hazırlamalarının ve daha kötüsü, Kıbrıs Helenizm'ini bir iç savaş yoluyla yıkıma itmelerinin, beni ne kadar üzdüğünü umarım anlıyorsunuzdur. Atina'dan uzanan ve benim varlığımı ortadan kaldırmayı amaçlayan eli, birçok kereler görüp hissetmişimdir." (Artuç, 1989, ss109-111).

Makarios, bundan sonra RMMO'ndaki 650 Yunan subayın geri çekilmesini ve EOKA-B'nin dağıtılmasını isteyerek mektubunu şöyle bitirmiştir:

“Yunanistan Hükümeti ile ilişkileri kesmek niyetinde değilim. Ne var ki, benim Yunanistan'ın Kıbrıs'a atadığı vali değil, Helenizm'in büyük bir bölümünün seçtiği önder olduğum anlaşılmalı. Ulusal merkezin bana karşı tavrı buna göre ayarlanmalıdır.” (Artuç, 1989, ss109-111).

Cumhurbaşkanı Makarios 6 Temmuz 1974'te Lefkoşa'da bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda Makarios Yunanistan Cumhurbaşkanı General Gzikis'e gönderdiği mektubun içeriğinin açıkça anlaşılması amacıyla kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu paylaşımda özellikle önemli yerlere dikkat çekerek Yunan askeri hükümetinin esas gayesinin, kendisini Yunan Hükümeti'nden uzaklaştırarak Kıbrıs'ta bir otoriter yönetim oluşturmak olduğunu dile getirmiştir. Bunun üzerine, cunta yönetimi ile taraftarları Makarios'u bir darbe ile baştan indirip öldürmeye, Kıbrıs'ta iktidarı ele geçirmeye ve Enosis'i ilan etmeye karar vermiştir (Serter, 2006:95). Böylece, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakının zaman içinde gerçekleşmesini hedefleyen Makarios ile hemen gerçekleşmesini isteyen askeri cunta arasındaki mücadele darbe ile sonuçlanmış olmuştur.

Yunan askeri hükümeti kısa yoldan Enosis'e ulaşmak isteği doğrultusunda iktidarın yetki ve sorumluluklarını ele geçirip kullanarak Cumhurbaşkanı Makarios'un öldürülmesini istemiştir ve hatta yunan subaylarının emri altında olan RMMO'ya da talimat vermiştir. Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı Yunan hükümet darbesi Başkanlık Harekâtı kodu altında 15 Temmuz 1974 Pazartesi günü sabahı Lefkoşa'da başlamıştır. Makarios'a destek verenler öldürülmeye başlamış ve polis merkezleri dahi hedef alınmıştır. Öncelikli hedefler Başkanlık Sarayı, Uluslararası Havaalanı, Haberleşme Merkezi ve Kıbrıs Radyo-Televizyon İstasyonu idi. Ancak, harekâtın esas gayesi Cumhurbaşkanı Makarios'un öldürülmesiydi (Oberling, 1987:127). Saat 13.00'da Lefkoşa'daki direnişin çoğu ortadan kalkmıştı. Cumhurbaşkanı Makarios'un ölüsünü Başkanlık Sarayı'nda göremeyen RMMO, sarayda geri kalan ne varsa hepsini yakmıştır. Darbe sonucunda saat 14:50'de Cumhurbaşkanlığına getirilen Nikos Sampson, Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir (Uçaral, 2006:924).

Makarios, RMMO'dan kaçmayı başarmış ve 16 Temmuz günü Baf piskoposluğuna sığınmıştır. Ardından helikopterle Ağrotur'daki İngiliz egemenliğinde olan deniz-hava üssüne götürülmüş, oradan da Malta üzerinden Londra'ya geçmiştir (Saraoğlu, 1997:75). Kıbrıs'taki darbe girişimi bir iç savaş halini almıştır. Darbeyi takip eden günlerde, 5 binden fazla Makarios taraftarı hapse atılmış ve karşıt görüşlü Rumlar birbirlerini öldürmeye devam etmiştir. 2 bin civarında Makarios yanlısı çatışmalarda hayatını kaybetmiş veya Sampson kuvvetleri tarafından infaz edilmiştir (Saraoğlu, 1997:75). Sampson kuvvetleri ve arkasındaki Yunan cuntası zorlanmıştır. Ani ve etkili bir vuruşla Makarios ortadan kaldırılıp hükümete el konamamıştı. Darbenin dördüncü günü Makarios BM'de dünyayı ayağa kaldırmaya çalışırken, başta Sovyetler Birliği olmak üzere tarafsız devletler rahatsızlıklarını dile getirmeye başlamıştır (Artuç, 1989, ss114-115).

Darbeye Yunan subayların önderlik etmesinin sonucu olarak Nikos Sampson devlet başkanı olarak göreve gelmiştir. Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanlığı'na getirilmesi Kıbrıslı Türkleri telaşlandırarak durumun ciddiyetiyle karşı karşıya kalmışlardı. Gerçekleşen darbenin yanı sıra Kıbrıslı Türkleri endişelendiren durum Nikos Sampson'un kendisiydi. 1963-1964 arasında Kıbrıslı Türklere yönelik silahlı girişimlerde bulunan Omorfo Kasabı olarak ün kazanmış, 1969 yılında da Türklere ölüm sloganıyla özdeşleşmiş bir Türk düşmanıydı (Oberling, 1987:129).

Çünkü Nikos Sampson'un esas hedefi Enosis'i daha hızlı ve çabuk oldubittiye getirmek istemesiydi. Bu anlayışı benimsemiş bir kişinin cumhurbaşkanlığı görevine gelmesi hem Kıbrıslı Türkleri hem de yürürlükte olan antlaşmaları yok sayması demekti. Öyleki 1973 yılında yapılan genel seçimlerle Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı seçilen Rauf Denktaş, Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanlığına getirilmesini "Bu, Hitler'in İsrail Cumhurbaşkanı olması gibi." diyerek Kıbrıslı Türkler için yaşanan durumu kabul etmenin mümkün olmadığını nitelemiştir (Artuç, 1989:113). Adadaki durumun ehemmiyeti hem Kıbrıslı Türkler açısından hem de Türkiye için son derece kritiktir. Hayati menfaat açısından adadaki düzen bozulmuş Kıbrıs'ın geleceği tehlikeye girmişti. Diğer yandan Kıbrıslı Türklere bir çağrı yapan Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş, Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan olaylar karşısında Kıbrıslı Türklere düşen görevin, kendi iç emniyetlerini korumak, savunma

tedbirlerini almak ve herhangi bir şekilde Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan olaylara karışmamak olduğunu söylemiştir (Gibbons, 2004:342).

Kıbrıslı Rumlar, darbenin Türklerle ilgisi olmadığını ve Türklere hiçbir zarar verme amacı güdülmediğine ilişkin açıklamalar yapmaktan kaçınmamıştır. Ancak, sonraki haftalarda ele geçirilen RMMO belgeleri bu açıklamaları yalanlamıştır. Belgeler arasında Kıbrıs'taki Türk Nüfusunu bütünüyle yok etmeyi amaçlayan planlar bulunmaktaydı. Planlar ortaya çıktığında esas hedefte kendini göstermişti. Plan oluşumunda Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları yerleşimlerin kendileriyle birlikte yok edilmesi, birliklerin belli ve kritik noktalarda görev alması ve hatta öldürülecek olan Türklerin nerelere gömüleceği dahi belirlenmişti. Bu dehşet verici plana dahil edilen diğer hususlarda bu maddeler kadar önemlidir. Yapılacak olan katliamın sivilleri de içine alması ve bu sivillerin de planlı bir şekilde Kıbrıslı Türklerin katliamında kullanılması düşünülmekteydi. Yunan darbeci askerler, bu planı uygulamak uğruna sivilleri nasıl etkisi altına alacaklarını dahi belirlemişlerdi (Gibbons, 2004, ss314-315).

4. BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÖNCESİ VE SONRASINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ GÜCÜNÜN ASKERİ MİSYONU

4.1. BM Barış Gücü

Uluslararası alanda BM Barış Koruma 70 yılı aşkın bir süredir yapılanması mevcuttur. Bu alan uluslar arası gelişmeler sonucu ortaya çıkmış bir BM yapısıdır. 70 yılı aşkın bir süredir devam eden yapılanma BM bayrağı altında 70'ten fazla Barış Koruma operasyonlarıyla beraber bir milyondan fazla kişi görev almıştır (UN, 2019). Barışı koruma kavramı 1945 BM kurulduğunda örgütün anayasasına girmiş bir kavram değildi. Barışı koruma hareketına ilişkin BM anlaşmasında açık net bir düzenleme bulunmamaktadır. BM örgütünün emrinde bir silahlı kuvvetlerinin bulunmamasının sebebi BM anayasası hazırlanırken kolektif bir güvenlik sisteminin oluşturulmamasıydı. Her ne kadar BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelerin askeri temsilcilerinden meydana gelen askeri komite 1946-1947 yıllarında böyle bir görüşmeye başlasa da gücün kapsamı ve niteliği hakkındaki görüş ayrılıkları yüzünden hayata geçirilememiştir (Demirdöğen, 2006).

Barışı koruma faaliyetleri, BM'nin uluslar arası barış ve güvenliği tehdit eden uyuşmazlıkların ve çatışmaların çözüm arayışına yönelik gayretlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır (White, 1990). Ana kuruluş amaçlarından birisi ise uluslar arası ve bölgesel barışların korunması ve sürdürülmesidir. BM yaşanan olaylar karşısında uzun yıllardır edindiği deneyime göre yoğun bir çalışma temposu ve geniş çapta yapılanmasının yanı sıra barışın inşası için iyi yönetim, demokratik süreç ve ülkelerin ekonomik olarak yükselişe geçmelerine yardımcı olmaktır. Uygulama ise 1948 Arap-İsrail uyuşmazlığında küçük bir grup tarafından silahsız izleme-gözetleme olarak başlamıştır. Uluslararası çapta sorun teşkil eden gir kriz sonrasında barışı koruma kavramı somut temellere oturtulmaya çalışılmıştır.

Kavram ilk kez 1956 yılında Mısır Devlet Başkanı Nasır'ın Süveyş kanalını devletleştirmesi üzerine İngiliz, Fransız ve İsrail Silahlı Kuvvetleri'nin Mısır'a silahlı saldırıda bulunmaları ile hem uluslararası barış ve güvenlik açısından hem de

BM'nin karar alabilmesinden dolayı kriz meydana gelmiştir. BM Güçleri'nin temelini oluşturan ilkeler ilk defa BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld tarafından BM'nin 1956 Süveyş krizi ve Mısır-İsrail savaşından sonra ilk barışı koruma operasyonu olan Ortadoğu BM Acil Kuvveti(UNEF I) kurulmuş ve bu kuruluşla birlikte barışı koruma terimi çekicilik kazanmaya başlamıştır. UNEF I ilk silahlı BM Gücü olma özelliğini taşımaktadır ve bunu izleyen gelişmelerle birlikte bu terim "Lübnan BM Gözlemci Gurubu", "BM Kongo Harekâtı" ve "Kıbrıs BM Kuvveti" gibi birimlerin harekâtlarını ifade etmekte kullanılmıştır (Okman, 2011).

BM Genel Kurulu'na Barışı Koruma Harekatları konusunda yetki tanınmasına rağmen çoğu zaman alınan kararlar Güvenlik Kurulu kararlarından farklıdır. Geniş boyutlarda konuyu ele alma, tartışma ve öneri yetkisinde bulunmasına rağmen bu kararlar güvenlik kuruluna göre sadece önerilerle sınırlı kalmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlar BM Güvenlik Kurulu kararlarını gölgede bırakacak niteliktedir. Fakat Güvenlik Konseyi herhangi bir nedenle kuvvet oluşturamaz duruma gelirse genel kurul yetkisine başvurulur. Hem Güvenlik Konseyi hem de Genel Kurul Barış Kuvvetleri'nin oluşturulmasında BM Antlaşmasının kendilerini tanıyan yetkiler dahiler hareket etme yetkisine sahiptirler (Boyn, 1971). Mavi bereliler her ne kadar BM'ye hizmet verseler de gerçekte kendi hükümetlerinin kontrolleri altında çalışmaktadır. Askerlerin geri çekilmesi, maaşları, personel ve disiplin işleri ise gönüllü olarak görevlendiren ülkelere aittir.

4.1.1. Barışı koruma kavramı

Barışı Koruma (Peace-keeping) terimi genel olarak kullanımda olmasına rağmen tam anlamıyla genel kabul görmüş olarak tanımlamak zordur. Tek bir cümle ile barış koruma kapsamını tam anlamıyla karşılamamaktadır. Fakat barışı koruma terimi uluslararası çatışmaların önüne geçmek için BM Kolektif Güvenlik sisteminin bir tarafların rızası girişimi gerçekleştirilen bir askeri eylemdir (Michael, 2012). Barışı koruma tanımlamasına ulaşılabilecek en genel nitelikteki tanım ‘‘BM Barışı Koruma Harekatı uluslar arası barış ve güvenliğin korunması ve geliştirilmesi amacıyla askeri gözlemci grupların, askeri olmayan faaliyetleri yürüten sivil personelin ve barışı koruma kuvvetlerinin kullanılmasını gerektiren tarafların rızası alınarak gerçekleştirilen tarafsız bir hareket’’ olarak tanımlanabilir (Blue Helmets, 1990).

Barışı Koruma Harekatı aynı anlamlara gelen Önleyici Diplomasi, Çatışmayı Önleme, Barış Yapma, Barışı Koruma, Barışa Zorlama ve Barışın Tesisi gibi farklı kavramlarda da kullanılabilmektedir (Avcı, 2012). Barış koruma kavramında öncelikle temel boyut niteliğinde düşünmek gereklidir. Barışçıl yollardan uzlaşma sağlanabilecek ortamlar oluşturulurken kuvvet kullanımının belli çerçeveler içerisinde sınırlı güç kullanımı uygulanarak hareket uygulanacak ülkelerin rızası alınması dahilinde şiddet olaylarını bastırma, barışın devamlılığını sağlama olarak görülebilir. Müdahale edilecek devletten izin alındığı takdirde Barış Gücü yerleştirilebilir gerekli görüldüğü hallerde Barış Gücü'nün kalma süresi uzatılabilir. Bu Barış Gücü'nü kuran organ olmakla beraber 1967 yılında hem Mısır hem de İsrail'in kalmasını talep ettiği halde UNEF II uzatılmamıştır.

Barış Gücü'nün askeri zorlama yahut tehdit yolu ile taraflardan birini zorlama yetkisine sahip değildir. Kendisin saldırıya uğraması durumunda kendini savunma hakkını kullanabilme yetkisi vardır. Barış Gücü yerleştirilme koşulları ateşkes ve silah bırakılması anlaşmalarının gözetimini yapmak, iç huzursuzluk olan yerlerde hükümetin izni alınarak düşman güçler arasına girerek geçiş ve sınır bölgelerinde kontrol sağlamak, yerel güçlerin silahtan arındırılmasına yardım ederek güvenli bir bölge sağlamak, plebisit veya seçim olacak bölgelerde güvenliği sağlamak gibi görevlerden gerek duyduğu durumlarda birini veya birkaçını yapmakla sorumludur.

BM'nin kendinden beklenen misyonunu yerine getirmesi de çeşitli faktörlere dayanmaktadır. BM'yi meydana getiren ülkeler arasında da güç dağılımı söz konusudur ve bu da alınan kararlar üzerinde ciddi bir etkisi bulunmaktadır. Üye ülkeler BM'yi bir yandan oy gücü ve veto yetkileri ile etkilerken diğer yandan sağladıkları finansman yönünden de etki altında bırakır. BM operasyonları yapabilmesi için hem ekonomik olarak personel yükünü kaldırabilmeli ekonomik olarak güçlü olmalıdır. Bu anlamda bakıldığında ekonomik olarak güçlü olan ülkelerin alınan kararlar üzerinde etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Süper güçlerin yapılacak operasyon üzerinde hemfikir olduğu durumlarda da daha etkili bir sonuç alınacağı aşıkardır. Diğer yandan soğuk savaş döneminde ABD ve Rusya birbirine askeri açıdan gözdağı verirken siyasi olarak da BMGK üzerinde de mücadele etmiştir.

Bu güç mücadelesi sonucu çıkarların ön planda olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda BMGK barışı koruma misyonundan sapma eğilimi göstermesi muhtemeldir. Veto yetkisi bulunan ülkeler ile diğer oy hakkı bulunan ülkelerin aynı standartlara ve eşit haklara sahip olduğu söylenemez. BM’de devletlerin alınacak karar üzerindeki etkisi sadece güç kavramıyla açıklamak doğru olmayacaktır. Kolektif yaklaşım içerisinde farklı bakış açıları ve olaylara yaklaşımları da farklılık göstermektedir.

BM çalışması üye ülkeler tarafından ekonomik olarak desteklenirken bir yandan da siyasi olarak kısıtlı duruma düşmektedir. Her ülkenin maddi gücüne göre ödemesi yapması gerekmektedir. Devam eden operasyonlar dahilinde ödeme yapılamaması durumunda operasyonun iptali dahi söz konusu olabilmektedir. Yapılan operasyonların hemen hepsi bütçe sıkıntısı yaşamaktadır ve ülkeler operasyonlar istediği doğrultuda gitmediği takdirde ödemelerini dahi yapmamaktadır (Gemici, 2014). Adil bir dünya düzenini sağlamak üye devletlerin çıkarları doğrultusunda şekil almaktadır ve amaç sadece dünya düzeninin sağlanması değil ülkelerin bundan ne gibi çıkar sağladığıdır. Bu yüzden BM, çıkarların çatıştığı bir alan olmaktan kurtulamamakta ve siyasi bir arena görevi de üstlenmektedir.

4.1.2. Barışı koruma harekâtlarının hukukî dayanağı

BM Barış Koruma Harekatları’nın alındığı kararlara bakıldığında barışı koruma kuvvetlerinin Güvenlik Konseyi tarafından verildiği görülmektedir. BM temel hukuksal dayanağını BM anlaşmasına doğrudan bağlıdır. Barış Gücü için doğrudan ve net bir düzenleme eksikliği yaşandığı için hukuksal sorunlara neden olması ihtimaldir. BM’nin temel kuruluş amacı barış ve güvenliğin sağlanması yönünde olmasına rağmen bu alanda eksikliğin olması çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Ortaya çıkan tartışmalar daha çok BM’nin hukuksal yönünün olup olmadığıyla ilgili olmazken BM’nin hangi bölümünün hangi organ kapsamında yürütüleceğidir.

Bu kapsamda birinci görüş tarafların kendi rızaları sonucu zorlayıcı bir şekilde gerçekleşmediğinden dolayı uyuşmazlıkların barışçıl yollardan ele alınması gerektiği VI. Bölüme dayandırılmaktadır. Bu maddeye göre taraflar arasında yaşanan

uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünün tavsiye kararı BM şartının VI. bölümünde yer almaktadır. VII. bölümde ise uluslararası barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı durumunda bağlayıcı karar yetkisi Güvenlik Konseyi'nin görev bölümünde belirtilmiştir. Diğer görüş operasyonların silahlı güçler yoluyla yapılması ve zorlayıcı tedbirler içermesinden dolayı yine VII. maddeye dayandırılmaktadır. Genel olarak bakıldığında ana sorumluluk ilkesi BM Genel Konseyi'ndedir görüşü yoğunluktadır. Konsey görevini yapamaz duruma geldiğinde harekete geçme yetkisi Güvenlik Kurulu'na geçmelidir. Bugüne kadar asli görev yetkisinin hangi kurumda olması gerektiğinde bir uzlaşmaya varılmamıştır.

1945'ten günümüze kadar barışın ortadan kalktığı durumlarda Barış Gücü müdahale etmekte görevini sürdürmektedir. Barış Gücü operasyonları günümüze kadar küçük ateşkes gözlemci gruplardan silahlı girişimlerin gerçekleştiği çeşitli nitelikte ortaya çıkmıştır. Barış Antlaşması'nda belirli kurallar net bir şekilde ifade edilmediği ve muğlak olduğundan dolayı Barış Gücü'nün etkili çalışmasını zora sokmaktadır. Örneğin Kıbrıs'ta Barış Gücü'nün Makarios'un isteği üzerine adaya gelmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne atıfta bulunarak anlam karmaşası yaratması sorunları da beraberinde getirmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nden çıkarılacak anlam net olarak kullanılmamıştır. 12 Mart 1964'te İngiliz hükümetinden Ankara'ya gönderilen telgrafta açık bir şekilde Kıbrıslı Rumların ve Kıbrıslı Türklerin uyumuna dayalı sadece 1960 antlaşması esasına dayalı olarak kurulan bir cumhuriyet kastedilmiştir.

Kıbrıs hükümeti ifadesi Türk hükümetinin belirttiği şekilde olduğu konusunda hemfikir olunmuş fakat daha sonraları bu ifadenin anlamı Ankara'da unutulmazken hem İngiltere hem de BM tarafından unutulmuştur (Stephen, 2001). Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan arasında bir anlaşmazlık teşkil ettiğinden dolayı Barış Gücü bu anlaşmazlıktan doğan sorunlara karşı adada yaşanan olaylara müdahale etmekten çekinmektedir. BM'nin kısıtlı müdahalesiyle yaşanan çatışma kısmen durulmuştur fakat kaybolmamıştır. Barış Gücü'nün tarihsel olarak olaylara müdahale etmek yerine günümüzde Türk ve Rum tarafının uzlaşmaya ikna edilmesi esasına dayanmaktadır.

4.4. BM Nezdinde Kurulan Barış Misyonları

BM Antlaşması'nın 6. Bölümü dünyada barışın muhafaza edilmesi, güvenliğin sağlanması, uyuşmazlık veya herhangi bir durum karşısında barışçıl yollarla çözümünü icap ettirdiği oranda uygulanmasını sağlamaktadır. Antlaşmanın 7. madde uyarınca yaşanan uyuşmazlıkların zorlayıcı önlemlerle çözülmesi ve 41. maddeye göre de bir kuvvet kullanılmasının gerekli olmadığı durumlar haricinde, BM üye devletlerin silahlı güçlerince yapılan zorlama yollarından başka yolu kalmamaktadır. BM'den çıkacak olan izin ya da BM adına devletlerin kullanılması ve BM Barış Gücü'nün doğrudan müdahalesidir. BM Barış Gücü, ülkelerin çatışmadan barışa zor yoldan geçmelerine yardımcı olmaktadır. Meşruiyet, yük paylaşımı ve BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul tarafından belirlenen bir dizi görevi ele almak için onları Sivil Barış Güçleriyle entegre ederek, dünyanın dört bir yanında konuşlandırmaktadır (Pazarcı, 2011:445).

Soğuk savaşın sona ermesiyle Barış Gücü'nün kapsam ve faaliyetlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Batı ülkelerin gelişmekte olan ülkelerin içişlerine karışarak fayda sağlamak istemesi, iç savaşların uluslararası konuya dahil edilmeleri barış operasyonlarına karşı oluşan görüşü de etkilemiştir. Soğuk savaş sonrası çok yönlü operasyonların yapılarak kalıcı barışın tesis edilmesi sağlanmaya çalışılmış sadece askeri görevlerle kalıcı barış çözümünün sağlanması fikrinden uzaklaşmıştır. ABD ve Rusya'nın siyasi ve askeri güç mücadelesiyle ortadan kalkan Doğu-Batı ideolojik çekişmeler sonucu uluslararası bir işbirliği gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Soğuk savaşın sona ermesiyle Barış Güçleri'nin sayısında ciddi artışlar meydana gelmiştir. Barış Gücü, önceleri ülkeler arası çıkan çatışmalara müdahale ederken günümüzde daha çok ülkeler içindeki iç huzursuzluk ve etnik tansiyonun yatıştırılmasına ve çözüm sürecinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu anlamda barışın inşa edilmesi ve sürdürülmesinde sadece askeri unsurlara görev düşmemektedir.

Askeri unsurlar harekâtın omurgası olmaya devam ederken, yöneticiler, ekonomistler, polisler, hukuk uzmanları, cinsiyet ayrımcılığı uzmanları, mayınlı mücadele uzmanları, seçim gözlemcileri, insan hakları uzmanları, sivil işler ve yönetim uzmanları, iletişim ve halkla ilişkiler uzmanları harekâtlara dâhil edilmeye başlanmıştır (Köse, 2010, ss46-47). Soğuk savaş sonrası sonucunda uluslararası

sistemde bir dönüşüm meydana gelmiştir. Bu dönüşümle uluslararası işbirliği ve dayanışma artış göstermiş bu da yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu da BM Barış Gücü faaliyetlerinin kapsamının gelişmesine yol açmıştır. Faaliyetlerinin düzenli ve sistematik çalışabilmesi için bünyesinde bulunan mevcut personel sayısında da düzenli olarak artış gözlemlenmiştir. Soğuk Savaş Dönemi boyunca 13 harekât yapılmasına rağmen, sadece 1989-1994 yılları arasında 20 harekâta onay verilmiştir (Köse, 2010:44). 1948'den günümüze kadar 120 ülkeden katılan binlerce askeri personel, sivil personel ve polis güçleri de dahil olmak üzere 70'in üzerinde Barışı Destekleme Harekatı gerçekleşmiştir. Bunlardan 51 tanesi tamamlanmış, 2013 yılı itibarıyla 15 tanesi devam etmektedir (Celepoğlu ve Ay, 2011:58). Ayrıca; 120'den fazla ülkeden binlerce personel BM harekâtlarında görev almış, 118 ülkeden 2400'den fazla BM personeli bu harekâtlarda hayatını kaybetmiştir (Köse, 2010:43).

Günümüzde 125 ülkeden katılan 100.000 üzerinde askeri, polis ve sivil personel devam eden 14 barış gücü operasyonunda görev almaktadır (UN, 2019). Barışı Destekleme Harekatları'nda soğuk savaş döneminde yaklaşık 11.000 personel görev almıştır. Soğuk savaş bitiminin ardından yaşanan devletlerarası ve devletlerin iç işlerinde yaşanan çatışmaların önlenmesi amacıyla personel sayısı 75.000'e kadar çıkmıştır. 2007 yılında Darfur ve Çad Orta Afrika Cumhuriyeti misyonları ile bu sayı 130.000 kişi ile tüm zamanların en yüksek rakamına ulaşmıştır (Köse, 2010:46).

BM şartına göre uluslararası barış ve güvenliğin sağlanıp sürdürülmesi için BM'ye üye olan tüm ülkeler gerekli olan askeri ve sivil personeli güçleri doğrultusunda örgüt çatısı altında görev almaları için görevlendirmektedir. Askeri güç seviyesi yüksek olan ABD, İngiltere, Rusya gibi ülkeler ekonomik veya iç sebepler bahane edilerek personel desteği verme konusunda isteksiz davranmaktadırlar.

Genel olarak AB ülkeleri Barış Gücü'ne destek verirken, askeri ve ekonomik olarak güçlü olan Japonya'nın hiçbir destek vermemesi göze çarpmaktadır. Barış Güçleri ise gelişmekte olan ülkelere daha fazla personel desteği bulmaktadır. Günümüzde BM Barışı Destekleme Harekâtları'na en fazla kuvvet katkısında bulunan ülkeler; Pakistan, Bangladeş, Hindistan ve Nepal gibi Güney Asya ülkeleri ile Nijerya, Ruanda ve Gana gibi Afrika ülkeleridir (Köse, 2010:47). Birliğe destek veren bu

Ülkelerin ekonomik kaynakları, gelişmiş ülkelerin ekonomik kaynaklarından oldukça düşük olmasına rağmen personel desteği sağlamaktadır.

1990'lara gelindiğinde özellikle Somali'nin iç koşullarında meydana gelen karışıklıklar uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmiştir. Barış Gücü asayiş sağlamak ve anayasal kurumları demokratik yönetim ilkelerinde tesis etmek amacıyla askeri yetkilerle donatılmış olaylara müdahale etme ve hatta taraf olma yoluna gitmiştir. Bosna Hersek ve Ruanda'da yaşanan benzer sorunlardan dolayı BM Barışı Destekleme Harekatları'nda birtakım değişikliklerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede 23 Ağustos 2000 tarihinde "Brahimi Raporu" ilk çalışmalardan birisidir (Brahimi Report, 2000). Raporda; "BM Barış Güçleri'ne sadece kendini ve görevini savunmanın ötesinde bir kuvvete başvurma yetkisi tanınmasının", "Barış gücünün kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmek için gerekli araçlarla donatılmasının", "Barış gücünün başarılı olabilmesi için Güvenlik Konseyi tarafından açık, inanılır ve ulaşılabilir görevler yüklenmesinin" ve "Güvenlik Konseyi ile katkıda bulunan ülkeler arasındaki iletişimin güçlendirilmesin" önemine işaret etmiş ve önerilerde bulunulmuştur (Keskin, 2003, ss242-244).

Bu sorumluluğu yerine getirirken, Konsey bir BM barış operasyonu kurabilir. BM barış operasyonları BM Güvenlik Konseyi'nin görevlerine dayanarak yürütölmektedir. Görevleri çatışmanın niteliğine ve ortaya koyduğu zorluklara bağlı olarak durumdan duruma farklılık gösterir. BM Şartı, Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluk vermektedir (UN, 2019, ss1-2).

BM Şartı, tüm BM çalışmaları için temel belgedir. BM, gelecek nesilleri savaşın tehlikesinden kurtarmak için kurulmuştur ve temel amaçlarından biri uluslararası barışı ve güvenliği sağlamaktır. Barışı koruma, şartta açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen, BM tarafından bu amaca ulaşmak için kullanılan ana araçlardan biri haline gelmiştir. Şart, BM Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluk vermektedir.

Bu sorumluluğu yerine getirirken, Konsey, BM barış operasyonunun kurulması da dahil olmak üzere bir dizi tedbiri alabilir (UN, 2019, ss1-2).

BM barış operasyonları BM Güvenlik Konseyi'nin görevlerine dayanarak yürütülmektedir. Yıllar geçtikçe, BM barış operasyonlarına verilen görev yelpazesi, çatışma modellerini değiştirmeye ve uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditleri en iyi şekilde ele almaya cevaben önemli ölçüde genişledi. Her BM barış operasyonu farklı olsa da, Güvenlik Konseyi tarafından verilen zorunlu görev türlerinde önemli derecede tutarlılık vardır. Görevlerine bağlı olarak, aşağıdakiler için barış operasyonları gerekebilir (UN, 2019, ss1-2):

- Çatışmanın patlamasını ya da sınırlar arasında çatışmanın yayılmasını önlemek için konuşlandırma;
- Ateşkes sonrası çatışma durumlarını dengelemek, partilerin kalıcı bir barış anlaşmasına ulaşmaları için bir ortam yaratmak;
- Kapsamlı barış anlaşmalarının uygulanmasına yardımcı olmak;
- Demokratik ilkelere, iyi yönetişime ve ekonomik kalkınmaya dayalı olarak istikrarlı hükümete geçiş yoluyla lider devletler veya bölgeleri destekleme

Belirli bir dizi zorluğa bağlı olarak, BM barışı koruma görevlileri, temel olarak aşağıdaki barış inşası faaliyetlerinde katalitik bir rol oynamakla yükümlüdür (UN, 2019, ss1-2):

- Silahsızlanma, demobilizasyon ve eski savaşçıların yeniden entegrasyonu;
- Mayın eylemi;
- Güvenlik sektörü reformu ve diğer yasalarla ilgili faaliyetler kuralı;
- İnsan haklarının korunması ve tanıtılması;
- Seçim yardımı;
- Devlet otoritesinin restorasyonu ve genişletilmesi için destek;
- Sosyal ve ekonomik iyileşme ve kalkınmanın teşvik edilmesi.

Güvenlik Konseyi görevlileri ayrıca, aşağıdaki önemli Güvenlik Konseyi kararlarına dayanarak, BM barış operasyonlarına düzenli olarak atanan bir dizi kesişen tematik görevi de yansıtmaktadır (UN, 2019, ss1-2):

- Güvenlik Konseyi'nin 1325 (2000) sayılı kadın, barış ve güvenlik konusundaki kararı ;

- Güvenlik Konseyi'nin 1612 (2005) sayılı çocuk ve silahlı çatışmalarla ilgili kararı ;
- Silahlı çatışmada sivillerin korunmasına ilişkin Güvenlik Konseyi'nin 1674 (2006) sayılı kararı

Bir BM Barışı Koruma Operasyonu sadece son çare olarak kuvvet kullanmalıdır. Görev ve görev için izin verirken, istenen etkiyi elde etmek için gereken minimum kuvvet ilkesi dahilinde her zaman kesin, orantılı ve uygun bir şekilde kalibre edilmelidir. Bir BM barışı koruma operasyonu tarafından güç kullanılmasının her zaman politik sonuçları vardır ve genellikle öngörülemeyen koşullara yol açabilir. Kullanımına ilişkin kararların görev kabiliyetini içeren faktörlerin bir kombinasyonuna dayanarak bir görev dahilinde uygun düzeyde yapılması gerekir. Kamu algıları, insani etki, kuvvet koruması, personelin güvenliği ve en önemlisi bu tür bir eylemin misyon için ulusal ve yerel rıza üzerindeki etkisi dikkate alınmalıdır (Celepoğlu ve Ay, 2011, ss63-66).

Güvenlik Konseyi, BM Tüzüğü uyarınca uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından birincil sorumluluğa sahiptir. Güvenlik Konseyi BM barış operasyonunun ne zaman ve nerede uygulanacağını belirlenmesinde önem rolleri vardır. Güvenlik Konseyi, dünya genelindeki krizlere durum bazında tepki verir ve hizmetinizde olan çeşitli seçeneklere sahiptir. Aşağıdakiler de dahil olmak üzere yeni barış operasyonunun kurulması düşünülürken birçok farklı faktörü göz önünde bulundurur (UN, 2019, ss2-3):

- Bir ateşkes olup olmadığı ve tarafların kendilerini politik bir uzlaşmaya varmayı amaçlayan bir barış sürecine adadıklarını;
- Net bir politik hedefin var olup olmadığı ve görev alanına yansıtılıp yansıtılamayacağı;
- Bir BM operasyonu için kesin bir emrin formüle edilip edilemeyeceği;
- BM personelinin emniyet ve güvenliğinin makul bir şekilde sağlanıp sağlanmadığı, özellikle de BM personelinin emniyet ve güvenliği ile ilgili ana partilerden veya fraksiyonlardan makul güvencelerin alınıp alınmayacağı da dahil olmak üzere makul bir şekilde sağlanıp sağlanmadığı.

Güvenlik Konseyi, Genel Sekreterin periyodik raporları ve belirli operasyonların çalışmalarını tartışmak üzere özel Güvenlik Konseyi oturumları düzenlemek de dahil olmak üzere BM barış operasyonlarının çalışmalarını sürekli izler. Güvenlik Konseyi, görev yetkilerini uygun gördüğü şekilde genişletmek, değiştirmek veya sonlandırmak için oy kullanabilir. Tüzüğün 25. Maddesi uyarınca, bütün BM üyeleri Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etmeyi ve yerine getirmeyi kabul eder. BM'nin diğer organları Üye Devletlere tavsiyelerde bulunurken, yalnızca Konseyin Üye Devletlerin uygulamak zorunda olduğu kararları alma yetkisi vardır (UN, 2019, ss2-3). BM Askeri Misyon Gücü Çerçevesinde bu güne kadar kurulmuş mekanizmalar aşağıdaki gibidir (UN, 2019; Celepoğlu ve Ay, 2011, ss63-66):

Soğuk Savaş Dönemi BM Barış Görevleri

1. UNTSO (Filistin BM Ateşkes Denetim Grubu / 1948-2019).
2. UNMOGIP (Hindistan ve Pakistan BM Askeri Gözlemci Grubu/ 1949-2019).
3. UNEF-I (Süveyş BM Acil Durum Kuvveti I/ 1956 – 1967).
4. UNOGIL (Lübnan BM Gözlemci Grubu/ 1958).
5. ONUC (Kongo BM Barış Gücü / 1960 - 1964).
6. UNSF (Batı Yeni Gine BM Güvenlik Kuvveti / 1962 – 1963).
7. UNYOM (Yemen BM Gözlem Heyeti / 1963 - 1964).
8. UNFICYP (Kıbrıs BM Barış Gücü /Mart 1964, devam ediyor).
9. DOMREP (Dominik Cumhuriyeti Genel Sekreter Temsilciliği 1965 – 1966).
10. UNEF-II (Mısır BM Acil Durum Kuvveti II / 1973 – 1979).
11. UNDOF (Golan Tepeleri BM Ayırma Kuvveti)
12. UNIFIL (Lübnan BM Geçici Görev Kuvveti)

Soğuk Savaş Dönemi Sonrası BM Barış Görevleri

1. UNGOMAP (Afganistan-Pakistan BM Arabuluculuk Görevi /1988 – 1990).
2. UNIIMOG (İran-Irak BM Askeri Gözlemci Görevi /1988 – 1991).
3. UNAVEM-I (Angola BM Doğrulama Görevi / 1989 – 1991).

4. UNTAG (Namibya BM Değişim Asistanlığı Görevi / 1989 – 1990).
5. ONUCA (Nikaragua BM Orta Amerika Gözlemci Grubu / 1989 – 1992).
6. UNIKOM (Kuveyt-Irak BM Gözlemci Görevi /1991- 2003).
7. MINURSO (Fas BM Sahara Referandum Görevi /1991- Devam).
8. UNAVEM-II (Angola BM Doğrulama Görevi /1991- 1995).
9. ONUSAL (El Salvador BM Gözlemci Görevi /1991- 1995).
10. UNAMIC (Kamboçya BM Yardım Görevi /1991 – 1992).
11. UNPROFOR (Yugoslavya BM Koruma Görevi /1992 – 1995).
12. UNTAC (Kamboçya BM Geçici Otoritesi /1992 – 1993).
13. UNOSOM-I (Somali BM Harekâtı /1992 – 1993).
14. ONUMOZ (Mozambik BM Harekâtı /1992 – 1994).
15. UNOSOM II (Somali BM Harekâtı /1993 – 1995).
16. UNOMUR (Uganda-Ruanda BM Görevi /1993 – 1994).
17. UNOMIG (Gürcistan BM Gözlemci Görevi /1993- Devam).
18. UNOMIL (Liberya BM Gözlemci Görevi /1993 – 1997).
19. UNMIH (Haiti BM Görevi /1993 – 1996).
20. UNAMIR (Ruanda BM Görevi / 1993- 1996).
21. UNMOT (Tacikistan BM Gözlemci Görevi / 1994 – 2000).
22. UNAVEM-III (Angola BM Doğrulama Görevi / 1995- 1997).
23. UNCRO (Hırvatistan BM Görevi / 1995 – 1996).
24. UNPREDEP (Makedonya BM Önlem Gücü/ 1995 - 1999).
25. UNMIBH (Bosna-Hersek BM Gücü/ 1995 – 2002).
26. UNTAES (Hırvatistan BM Geçiş Hükümeti Görevi / 1996 – 1998).
27. UNMOP (Hırvatistan-Sırbistan BM Gözlemci Gücü / 1996 – 2002).
28. UNSMIH (Haiti BM Destek Gücü/ 1996 – 1997).
29. MINUGUA (Guatemala BM Doğrulama Görevi / 1997).
30. MONUA (Angola BM Gözlemci Gücü / 1997 – 1999).

31. UNTMIH (Haiti BM Görevi / 1997).
32. MINOPUH (Haiti BM Polis Gücü/ 1997 – 2000).
33. UN CPSG (Hırvatistan BM Sivil Polis Gücü/ 1998 – 1998).
34. MINURCA (Orta Afrika BM Görevi / 1998 – 2000).
35. UNOMSIL (Sierra Leone BM Gözlem Görevi / 1998 – 1999).
36. UNMIK (Kosova BM Geçici Hükümet Görevi / 1999- Devam).
37. UNAMSIL (Sierra Leone BM Görevi / 1999- 2005).
38. UNTAET (Doğu Timor BM Geçici Hükümet Görevi / 1999 – 2002).
39. MONUC (Demokratik Kongo BM Görevi / 1999- Devam).
40. UNMEE (Etyopya-Eritre BM Görevi / 2000- Devam).
41. UNMISSET (Doğu Timor BM Destek Gücü/ 2002 – 2005).
42. UNMIL (Liberya BM Görevi / 2003- Devam).
43. UNOCI (Fildişi Sahili BM Operasyonu / 2004 – Devam)
44. MINUSTAH (Haiti BM İstikrar Gücü / 2004- Devam).
45. ONUB (Burundi BM Operasyonu/ 2004 – 2006).
46. UNMIS (Sudan BM Görevi / 2005- Devam)
47. UNMIT (Timor-Leste BM Birleştirilmiş Operasyonu/ 2006-Devam).
48. UNAMID (Darfur BM Afrika Birliği Operasyonu/2007-Devam.
49. MINURCAT (Çad BM Operasyonu/ 2007-Devam).
50. MONUSCO (Demokratik Kongo Cumhuriyeti BM İstikrar Görevi / 2010- Devam).
51. UNISFA (Sudan-Güney Sudan BM Geçici Güvenlik Gücü/ 2011-Devam).
52. UNMISS (Sudan BM Görevi/2011- Devam).

4.5. Kıbrıs BM Barış Gücü'nün Askeri Misyonu (1964-1974)

Kıbrıs'ta ilk BM Barış Gücü 6 Mart 1964 tarihinde Hindistan ordusundan P.S. Gyani komutasında oluşturulmuştur. Genel Sekreter, P.S. Gyani'ye görevinin barışı oluşturma operasyonlarının ilerletilmesini gözlemlemek olacağını belirtti. General

Gyani, BM gözlemcisinin Kıbrıs hükümeti tarafından yapılan ve Yunanistan, Türkiye ve İngiltere hükümeti tarafından kabul edilen talepte belirtildiği gibi görevi yerine getirmede en etkili kişi olacağı ve BM Genel Sekreterine rapor vereceği belirtilmiştir. 15 Ocak 1964'te Londra Konferansında bir araya gelen taraflar anlaşmaya varamadı. Bu durumda uluslararası Barış Gücü kuvvetini güçlendirme önerileri, böyle bir gücün BM'nin kontrolü altına alınmasında ısrar eden Kıbrıs hükümeti tarafından reddedildi. General Gyani Lefkoşa'da ağır zayıatlar, adam kaçırma ve rehinelerin alınması, düzensiz Rum kuvvetlerinin şiddet içeren faaliyetleri ve Türkiye'nin askeri müdahalesi korkusu yanında, topluluklar ve hükümet araçlarının parçalanması gibi pek çok olumsuz olay karşısında çaresiz kalmıştır. Gyani'nin varlığı birkaç durumda yardımcı olmuş olsa da BM barışı koruma operasyonu başarı sağlayamamıştır (UNFICYP, b.t.).

Haziran 1964 tarihinde görevi bırakan General Gyani'den sonra 8 Temmuz 1964 tarihinde Kıbrıs BM Barış Gücü'ne yine Hindistan'dan Kodandera Subayya Thimayya getirilmiştir. Thimayya ise Aralık 1965 tarihinde Kıbrıs'ta hayatını kaybedince yerine Alexander James Wilson getirilmiştir. Daha sonra Mayıs 1966 tarihinde Kıbrıs BM Barış Gücü'nün komutası Fin Ilmari Armas-Eino Martola verilmiştir. Martola ise bu görevi Aralık 1969 tarihine kadar sürdürmüştür. Ilmari Armas-Eino Martola'dan sonra ise 1969 yılında yine Hindistan'dan Dewan Prem Chand Kıbrıs BM Barış Gücü komutanlığına getirilmiştir. Chand bu görevi Aralık 1976 tarihine kadar sürdürmüştür.

Tarihsel bir sıralama ile değerlendirildiğinde BM Barış Gücü, Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların ortak antlaşmasına dayalı olan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kısa bir süre içerisinde tek bir milleti temsil etmesi ve bu yönde Rumların silahlı girişimlerde bulunarak sadece Enosis hayallerine ulaşma yönünde çaba sarf etmesine ve iç karışıklık çıkarmasına engel olamamıştır.

Bu karışıklıklar Kıbrıslı Rumların çoğu zaman soykırım girişimleri ile gerçekleşmiş ve köyler ve kasabalar yakılarak yağmalanmıştır. Kıbrıslı Türklerin hem can güvenliği hem de mal güvenliği BM Barış Gücü tarafından temin edilememiştir. BM Barış Gücü, 1964 ile 1974 yılları arasındaki 11 yıllık süreçte Kıbrıslı Türklere ait 103 köy yağmalanıp, ada genelinde yaklaşık 95 ibadet yeri yıkılarak yerle bir edilirken bu konuda hiçbir girişimde bulunmamıştır (Türksam, 2018).

1955 Rum saldırılarının başlamasının ardından 25 bin Kıbrıslı Türk evini malını toprağını terk etmek durumunda kalmıştır. Kendi öz yurdundan dışlanma durumuyla karşı karşıya gelmiş adeta sığınmacı durumuna düşürülmüştür. Bu duruma düşürülen binlerce kişinin dışında Makarios'un uygulamış olduğu ambargo sonucu ekonomik durum bozulmuştur.

“Kıbrıslı Türklerin bulunduğu noktalara ikmal yasaklanmış, Mart 1968 tarihine kadar akü, kablo, lastik, kauçuk, çivi, telefon, tel, kamyon, traktör, eldiven, ceket, torbadan yangın söndürme aletlerine kadar pek çok ihtiyaç maddesinin temin edilmesi ve Türk bölgelerine girişlerinin önüne geçilmesi, Kıbrıslı Türklerin ekilebilir arazilerine ek vergiler getirilmesi ve posta ve iletişim ağını kesmesi hayatı içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir.” (Keser, 2014b).

EOKA terör örgütünün 1 Nisan 1955 tarihinde Türkleri imha planı ile başlayan süreç ile 21 Aralık 1963 Kanlı Noel saldırıları arasında kalan 8 yıl içinde çok sayıda Kıbrıslı Türk adadan ayrılmak durumunda bırakılmıştır. Özellikle ada dışına göçler 1964-1967 yılları arası artış göstermiştir. 21 Aralık 1963 saldırıları sonrası Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklere uyguladıkları ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi baskılar sonucu birçok Kıbrıslı Türk ada dışına göç etmek durumunda bırakılırken geride kalanlar da yokluk ve sıkıntı içinde yaşamını sürdürmek zorunda kalmıştır (Keser, 2014b). 1963-1974 tarihi arasında 21.439 Kıbrıslı Türk adadan göç etmek durumunda kalmıştır (Keser, 2014a). Tüm bu gelişmeler adada gözler önünde acı bir şekilde yaşanırken hiçbir BM yetkilisinin ve BM Barış Gücü'nün yardımı dokunmazken bunun için bir girişimde de bulunmamış adeta seyirci konumunda kalmıştır.

Adada Kıbrıslı Türklere karşı 1963-1974 yılları arasında uygulanan şiddet ve baskı devam etmiş, meşru olmayan bir askeri yönetim başa gelmiştir. 15 Temmuz Yunan darbesi Yunanların adaya doğrudan müdahalesi ile gerçekleşmiştir. Bu konuda adada BM Barış Gücü geniş çapta yankı uyandıran bu gelişmelere müdahale etmekte zayıf kalmış, önleyememiştir. 1964 yılında BM tarafından gelişmelerin değerlendirilmesi amacıyla bir rapor istenmiş ve adaya Jorge V. Ortega başkanlığında bir heyet gelerek durum değerlendirmesi yapmıştır. Ortega raporu tüm adanın gözlemlenmesi sonucunda oluşturularak,

“Türk halkının zararı tahrip edilen ev sayısı olarak 527, hasar gören ev sayısı 2.000, kamu ve özel sektördeki çalışan kişilerin sayısı 4.000, işsiz kalan bireylerin sayısı 23.500, saldırılar sonucu göç etmek zorunda kalanların sayısı 25.000, yaralı ve sakatların sayısı 7.500, Rum işgaline maruz kalan köy sayısı 103, şehit düşen Türk sayısı 500 ve kayıp Türklerin sayısı 203” olarak değerlendirmiştir (İsmail 1998: 231). Dönemin gerçek yüzünü yansıtmayacağını ve yansıtmaması gerektiğini düşünen Rumlar Ortega raporunun gerçekliğiyle yüzleşmiştir. Adada Rumlar tarafından yaşatılan şiddet ve baskı rejimine rağmen Ortega tüm gerçekliğiyle yaşananları raporunda ele almış ve resmi olarak BM Genel Sekreteri ile Güvenlik Konseyi üyelerine iletmiştir (Türksam, 2018).

BM Barış Gücü, Kıbrıs'ta yaşanan silahlı saldırı girişimlerini durduramamış ancak tansiyonun düşmesini sağlayabilmiştir (New York, 1966:146). Daha öncede ifade edildiği gibi Kıbrıslı Türkler'in 1963-1964 yılları arasındaki bilançosu 114 ölü ve 468 yaralı olarak kayıtlara geçmiştir (Mütercimler, 1990:157). Nitekim bu veriler BM Barış Gücü'nün pasif kalmasını göstermektedir. Rumlar Kıbrıslı Türklere her türlü zararı verebilmek için farklı yollar denemekten vazgeçmemişlerdir. Barış Gücü adada toplanıp henüz görevlerini devralmadan BM'ye ait olan renkleri kullanmış ve mavi miğfer ve mavi bere imal edip EOKA taraftarlarına dağıtmışlardır. Kendilerini Kanada askeri olarak gösterip kanunsuzca hareket etmeleri Rumların dünya teşkilatına şantajı ve ismini lekelemesi olarak tarihe geçmiştir (Bozkurt, 1964).

Lefkoşa, Larnaka ve Limasol yollarının kavşağında bulunan Boğaziçi köyünün Türk kesimi ile tüm yaşayanları Türk olan Geçitkale köylerine 15 Kasım 1967 günü Grivas komutasındaki Rum ve Yunan birlikleri saldırmıştı. Barış Gücü Kuvvetleri'nin telsizlerini bile kırarak kadar ileri giderek Türkleri imha etmek harekâtına giriştiler (Alaysa, 1987:238). BM Barış Gücü'nün pasif kalması özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi ve sonrasında da devam etmiştir.

4.6. BM Askeri Misyonları ve Kıbrıs Barış Gücü

BM askeri personeli hali hazırda arazide görev yapan Mavi berelilerdir. Bugün, dünyanın dört bir yanından gelen ulusal orduların katkı sağladığı 90.000'den fazla askeri personelden oluşmaktadır (UN, 2019). BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail'le Arap komşuları arasındaki Ateşkes Anlaşması'nı izlemesi için BM askeri

gözlemcilerinin Orta Doğu'ya gönderilmesine izin verdiği 1948'den bu yana barış operasyonlarında askeri personel görevlendirmektedir. Mavi Miğfer altında çalışan tüm askeri personel ilk önce kendi ulusal ordusunun üyeleridir ve daha sonra BM komutası ve kontrolü altında çalışmak üzere görevlendirilirler. BM askeri personeli aşağıdaki durumlarda çağrılabilir:

- Sivilleri ve BM personelini korumak;
- Çatışma sonrası bölgelerde barış süreçlerini izlemek ve gözlemek
- Bir çatışma bölgesinde güvenlik sağlama;
- Seçimler sırasında güvenlik sağlanması;
- Ülkedeki askeri personele eğitim ve destek konusunda yardım etmek
- Çatışan tarafların barış anlaşmalarını uymalarını sağlamak (UN, 2019).

BM Barış Gücünün varlığının 70 yıl boyunca gördüğü en büyük değişikliklerden biri, BM Barış gücü operasyonlarının giderek daha çok boyutlu olmasıdır. BM askeri barışı koruma görevlileri genellikle sivilleri asimetrik tehditler altında korurken daha önce benzeri görülmemiş bir zorluklarla karşı karşıya kaldıkları kaçınılmaz, uzak ve tehlikeli ortamlarda konuşlandırılmaktadır. 4 Mart 1964'te Konsey, üye devletlere Kıbrıs'taki durumu kötüleştirecek herhangi bir eylemden kaçınmaları çağrısında bulunan 186 sayılı kararını kabul etti. Kararda ayrıca bir barışı koruma gücü oluşturulması ve arabulucunun atanması kararlaştırıldı. BM Barış Gücü, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında toplumlar arası şiddetin ve iki taraf arasında savaşın tekrarlanmasını önlemek, kanun ve düzenin yeniden tesisi ve normal koşullara geri dönüşün sağlanması amacıyla 1964'te kurulan BM barışı koruma kuvvetidir (Security Council Report, 2018). BM Barış Gücü aynı ay konuşlandırıldı. BM Barış Gücü'nün adada bulunmasına rağmen, Mart ve Nisan 1964'te şiddetli bir şekilde toplumlar arası çatışmalar başladı.

Rumların Kıbrıslı Türklere karşı gerçekleştirdiği silahlı saldırılar sonucu BM Barış Gücü'nün görevini sürdürmesine yol açmıştır. Görevini günümüzde de sürdürmekte olan Kıbrıs Barış Gücü en uzun Barış Gücü olma özelliğini taşımaktadır. Uzun süren görev süresine bakıldığında barışı koruma misyonundan daha çok izleme görevi üstlendiği görülmektedir.

Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, anayasanın temel hükümlerini ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini güvence altına almak için bir antlaşmaya girmiştir. Ancak bir dizi anayasa krizi Aralık 1963'te toplumlar arası şiddetin patlak vermesine yol açtı. Bütün barışı sağlama girişimleri başarısız olduktan sonra, BM Güvenlik Konseyi BM Barış Gücü'nün kurulmasını öneren 186 sayılı kararı oybirliğiyle kabul etti. 186 sayılı kararda belirtildiği gibi, BM Barış Gücü'nün görevi, aşağıdakileri unsurları içermektedir:

- Taraflar arasındaki çatışmaları önlemek;
- Hukuk ve düzenin korunmasına ve restorasyonuna katkıda bulunmak;
- Normal koşullara dönüşüne katkıda bulunmak

Güvenlik Konseyi, BM Barış Gücü'nün görev süresini genişleten bir dizi karar aldı. Değişiklikler, 16 Ağustos 1974'te yürürlüğe giren fiili ateşkes denetimi Kıbrıs Milli Muhafız Ordusu ile Türk ve Kıbrıslı Türk kuvvetleri arasında bir tampon bölge oluşturmayı da içeriyordu.

4.6.1. BM Barış Gücü'nün oluşum sürecinde BM ve diğer ülkelerin perspektifleri

1963 ve 1974 arasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Yunan organları ve bunların parçaları veya Kıbrıslı Rumlar tarafından kurulan yeni organlar adanın topraklarının bir kısmı üzerindeki gücü devrimci bir süreçte ele geçirdiler. 1960 Kıbrıs Anayasası'nın temel kısımlarını tanımaktan vazgeçtiler (Heinze, 1997, ss188-89). 4 Mart 1964 Kıbrıs Rum toplumunun Kıbrıs Türk toplumuna yönelik saldırılarından sonra BM Güvenlik Konseyi, BM Barış Gücü'ne yer verilmesini sağlayan 186 sayılı kararı kabul etti. Amaç, savaşın tekrarlanmasını önlemek ve gerektiğinde yasa ve düzenin sürdürülmesine ve iyileştirilmesine ve normal koşullara geri dönülmesine katkıda bulunmak için elinden gelenin en iyisini yapmaktır. BM'nin Kıbrıs sorununun çözümü için oluşturduğu parametreler yıllar geçtikçe gelişmiştir ve şimdi Kıbrıs'ın her ikisi ile bağımsız, egemen, iki toplumlu, iki bölgeli ve eşit siyasi haklara dayalı bir federasyon olarak yeniden birleşmesine verilen desteğe dayanmaktadır. Bu kapsamda Kıbrıs'ın silahsızlanması, bölgesel düzenlemeler, yerlerinden edilmiş kişilerin statüsü ve mülkleri, hareket özgürlüğü, yerleşim ve mülk hakkı gibi ilgili

konular ele alınması gereken konular olarak kabul edilmektedir (UN, 2019, ss1-8). 1964'te Kıbrıs ihtilafını çözmek için uygun bir forum bulma sorusu ana güçler arasındaki oyun dinamiklerini yansıtıyordu. ABD başlangıçta bir NATO çözümünü savundu. Yukarıda görüldüğü gibi Makarios, Türkiye'nin bir NATO müdahalesine destek olacağı ve Kıbrıs'ın bağımsızlığına zarar vereceği yönündeki düşüncesiyle bu durumu reddetti. Daha sonra Makarios, BM bağlamının daha dengeli olacağına inanmak suretiyle konuyu doğrudan BM'ye götürdü.

Kıbrıs hükümeti Aralık 1963'te Konsey'e sorunun çözümü için temyizde bulunmuştu ancak, o zamanki uluslararası çabaların çoğu BM dışındaki çözümlere odaklandığından resmi Konsey katılımını tetiklemedi. Ancak, Kıbrıs'ın NATO'nun arabuluculuğunu reddetmesi, ABD ve İngiltere'nin arabuluculuk çabalarının başarısızlığı ve mücadelenin tekrarlanması nihayetinde İngiltere'nin ardından Kıbrıs hükümetinin konuyu 15 Şubat 1964'te Konsey'e taşımasına yol açtı (Security Council Report, 2018). 1964 yılında toplanan BM genel kurulu 186 sayılı kararı kabul etti. Bu karar:

- Üye ülkeleri Kıbrıs'taki durumu kötüleştirecek herhangi bir eylemden kaçınmaya çağırdı;
- Kıbrıs hükümetinden adada şiddet ve kan dökülmesini durdurmasını istedi;
- Toplulukları azami kısıtlamayla hareket etmeye çağırdı ve
- Bir barışı koruma gücü oluşturulması ve arabulucunun atanması önerildi.

Kıbrıs'ta Güvenlik Konseyinin ilk icraatı, BM Barış Gücü'nü kuran ve arabulucunun atanması için çağrılan 1964'ün 186 sayılı kararıydı. Kıbrıs Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olan Galo Plaza (Ekvador), bir raporda (26 Mart 1965 tarihli S / 6253), sorunun çözülmesinin aşağıdaki hususları dikkate alması gerektiğini söyledi (Security Council Report, 2018):

1. 1963 öncesi koşullara geri dönüş olmamalıdır;
2. Kararlaştırılan bir uzlaşma, Kıbrıs hükümeti, Yunanistan, Türkiye, Birleşik Krallık ve Kıbrıs toplumlarının temsilcileri gibi tüm ilgili tarafların desteğini sağlamalıdır;
3. Anlaşma, özellikle eşit haklar, kendi kaderini tayin etme, insan hakları ve temel özgürlükler, üye devletlerin egemen eşitliği, toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlık ilkelerine saygı göstererek BM Şartı'nın hükümleriyle tutarlı olmalıdır;

4. Bütün insanların haklarının yeterli şekilde korunmasını sağlarken çoğunluğun isteklerini yerine getirmelidir;
5. Enosis, bütün tarafların anlaşmasını alamadığı için herhangi bir çözümünden dışlanmalıdır;
6. Kıbrıs askerden arındırılmalı;
7. Bölünme bir seçenek olarak da dışlanmalıdır;
8. İki devlet için bölgesel bir temel olmadığı ve sürekli bir çatışma kaynağı olacağı için federasyon da dışlanmalıdır;
9. Kıbrıslı Türklerin hakları için ek ve istisnai bir koruma olmalı ve Türkiye'de yeniden yerleşmek isteyenler yardım edilmeli ve tazmin edilmelidir;
10. Kıbrıslı Türklerin din, eğitim ve kişisel statüleri konusunda özerklik olmalıdır;
11. BM, Kıbrıs'ta kararlaştırılan herhangi bir anlaşmanın garantörü olmalıdır ve
12. Herhangi bir uzlaşma kabul edilmeli veya tamamen reddedilmelidir, çünkü herhangi bir kısmi kabul veya reddedilme, böyle bir uzlaşmanın muhtemel hassas dengesini bozacaktır. (Security Council Report, 2018).

BM Genel Sekreter'i tarafından arabuluculuk görevine getirilen Galo Plaza Lasso'nun hazırlamış olduğu rapor taraflarca iyi karşılanmadı. Arabuluculuktaki ilk girişim, iki pozisyonun birbirinden ne kadar uzak olduğunu ortaya koydu. Bu kararlarla ilgili olarak Kıbrıslı Türkler azınlık olmadıklarını, Rumlarla eşit düzeyde ve haklara sahip bir topluluk olduklarını iddia etmişlerdir. 1960 anayasasına değil, Kıbrıslı Rumlar tarafından uygulanmalarına itiraz ettiler. Bu kapsamda Türk tarafı Federal devlette bir arada bulunan iki toplumun coğrafî olarak ayrılması için ek teminatlar istediler.

Konsey'de Kıbrıs'ta BM Barış Gücü'nün kurulması için oybirliği vardı. İngiltere ve ABD için iki NATO üyesi olan Yunanistan ve Türkiye arasında mücadeleyi önlemek büyük önem taşıyordu. Buna karşın Makarios NATO liderliğindeki bir operasyonu reddetti. Fransa ve Sovyetler Birliği de Kıbrıs'taki durum için büyük endişe duyuyordu ancak BM Barış Gücü'ne güçlü bir yetki vermek konusunda isteksizdiler. Bunun bir nedeni, Fransa ve Sovyetler Birliği'nin o zaman BM barışı koruma misyonları için Kongo'daki BM barış koruma operasyonlarında (ONUC) ve Mısır-İsrail sınırında (UNEF I) yapılan önemli harcamalar nedeniyle ek mali taahhütlere ve yükümlölöklere girmek istememeleriydi. Sonuç olarak, BM Barış Gücü kurulduğunda etkisi ve kapsamı sınırlıydı (Hannay, 2012).

BM Barış Gücü, başta NATO ülkelerinden olmak üzere 8 Haziran 1964'ten itibaren 6,411 asker ve polisi görevlendirdi. Barış Gücü, 27 Mart 1964'te faaliyete geçtiğinde, ülke genelinde geniş çapta dağılmış şiddet ile karşı karşıya kaldı. Bununla birlikte, BM Barış Gücü hakkındaki ilk raporunda (15.06.1964 tarihli S / 5764), Genel Sekreter savaşın tekrarını önlemenin amacının gerçekleştirildiğini belirtti. Resmi açıklamalara rağmen, BM Barış Gücü'nün görev durumu Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar tarafından farklı yorumlandı. Genel Sekreterin, 10 Eylül 1964 tarihli Konsey raporu (S / 5950), Kıbrıslı Türkler için anayasal durumun restorasyonu anlamına gelirken, Kıbrıslı Rumlar Kıbrıslı Türklerin azınlık olacağı üniter bir devleti restore etmeyi ön şart koştu.

Taraflar BM Barış Gücü'nün her iki toplumun umutlarını yerine getirmediğini ve görevinin şiddeti durdurmak ve uzun vadeli bir çözüm için daha elverişli bir ortam yaratmada umutları tatmin edemediğini vurguladılar (Hannay, 2012). BM Barış Gücü'nün görevleri görece belirsiz olduğu için, 11 Nisan 1964 tarihinde Genel Sekreter, daha fazla açıklama içeren bir not yayımladı (S / 5653). Buna göre, Güç adadaki siyasi durumu etkilemek için tasarlanan herhangi bir eylemden kaçınmayı taahhüt ediyordu. BM Barış Gücü savunma amaçlı kurulmuş bir mekanizma olarak konuşlandırılıyordu.

Askerler, aşağıdakileri içeren kendilerini savunma durumu dışında, silah kullanma konusunda herhangi bir girişimde bulunmayacaklardır: BM görevlilerinin, binalarının ve silahlı saldırı altındaki araçların savunulması; ve silahlı saldırı altındaki diğer BM Barış Gücü personelinin desteği, özellikle BM Barış Gücü'nü Kıbrıs'ta her iki toplumla doğrudan çatışmaya sokma olasılığı da dahil olmak üzere, üç özel durum haricinde, kuvvet üyelerinin, kendini savunma içinde hareket etmeye zorlandığı; Gücün veya onun üyelerinin güvenliğinin tehlikede olduğu ve her iki toplum tarafından kabul edilen özel düzenlemelerin ihlal edildiği ve bu nedenle, yasa ve düzenin tehlikeye girme veya tehlikeye atılma riskini taşıdığı durumlarda. Belge, iki sınırlama şartı daha getirmiştir. Kendini savunmaya neden olan belirli olay türleri de sıralandı ve notta, olağanüstü acil durumlar dışında otomatik silahların kullanılması da yasaklandı (UNFICYP, 2019, ss1-2).

1964-1974 yılları arasında BM Barış Gücü'nün adaya gelişi ne yazık ki Kıbrıslı Türklere karşı bitmek bilmeyen Yunan saldırılarını engelleyemedi ve 1964-1974 dönemi adadaki Türkler için adaletsizlik, baskı, şiddet ve ayrımcılıkla geçti. Her ne kadar Kıbrıslı Türkler saldırılar karşısın da dirense de BM Barış Gücü olaylar karşısında sessiz kalmayı seçmiştir. 1967 yılında, bir askeri cunta adada gücü ele geçirdiğinde durum daha da kötüleşti. BM Barış Gücü'nün hiçbir çabası Kıbrıs Rumlarının saldırılını durdurmak için yeterli değildi. Enosisi kabul etmeleri için Kıbrıslı Türklere yönelik saldırıları aratarak devam etti. Tüm bu olaylar, Kıbrıslı Türkleri kendi ulusal yönetimlerini örgütlemeye zorladı ve bu da geçici Kıbrıs Türk Yönetimi'nin kurulmasına yol açtı. 28 Aralık 1967'den 1974 yılına kadar, her iki topluluk da kendi siyasi süreçlerini yönetti. BM Barış Gücü bu süreçte pasif ve ortaya çıkan şiddet olaylarında etkisiz kalmıştır.

Bununla birlikte BM Barış Gücü'nün tüm topluluklar için hareket özgürlüğü, güçlendirilmiş pozisyonların kaldırılması, milislerin silahsızlandırılması, kamu hizmetlerinin yeniden başlatılması, ekonomik ve sosyal koşulların normalleştirilmesi gibi normal koşullara geri dönüş sağlayamayacağı açıktı. Bu durum hem adada hem de Yunanistan ve Türkiye'de, partiler ve siyasi irade ile müzakere yapılmasını gerektirecekti (Alan, 1985:494). BM Barış Gücü'nün görevi, 22 Aralık 1967 tarihli ve 244 sayılı kararda silahsızlanma denetiminin ve iç güvenliğin korunmasına yönelik düzenlemelerin de yer aldığı şekilde genişletildi. Bununla birlikte BM Barış Gücü, her iki toplumun da geri çekilmesini ve askeri personelin sızmasını önlemede yetersiz kaldı. Genel olarak 1964'ten 1972'nin ortalarına gelindiğinde 6400 kişiden oluşan barış gücünü 3000 dolaylarına indirmiştir. Bu dezavantajlara rağmen, şiddetin seviyesi genel olarak azaldığı için 1974'te birlik seviyesi 2.200 kişiye düşürüldü (Theodorides, 1982, ss766-67).

4.6.2. BM Barış Gücü'nün yapısı

1974'ten önce BM Barış Gücü'nün adaya varmasıyla birlikte, ulusal birimlere her biri sivil bölgelerin sınırlarıyla örtüşen bir sektör tayin edildi (Henn, 2004). Aşağıda Kıbrıs'ın farklı bölgelerinde konuşlandırılmış BM Barış Gücü birliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir:

Baf Bölgesi - Avusturya birliği

Lefka Bölgesi (Lefkoşa Bölgesi'nin Batı bölgesinden oluşur) - Danimarka

Limassol Bölgesi (Limassol Bölgesi Yeni Zelanda birliği ve Larnaka Bölgesi'nin Batı yarısı - İngiliz birliği)

Lefkoşa Bölgesi - İngiliz birliği

Larnaka Sektörü (Larnaka Bölgesi'nin doğu yarısından oluşur) - İrlanda

Girne Bölgesi - Finlandiya birliği

Gazimağusa Bölgesi - İsveç birliği

31 Mayıs 2012 tarihi itibarıyla, BM Barış Gücü'nün askeri personel ve sivil polisten oluşan toplam gücü 926 kişidir. 858 askeri personel Arjantin, Avusturya, Brezilya, Kanada, Şili, Çin, Hırvatistan, Macaristan, Paraguay, Peru, Sırbistan, Slovakya ve Birleşik Krallık'tan gelmektedir (UNFICYP, 2012, ss1-4). BM Barış Gücü'nün askeri personeli çoğunlukla ulusal birimlere ayrılmıştır. Her bir ana koşul tampon bölgedeki kalan üç sektörden birinden sorumludur. Arjantinli birliğe Arjantinli Ordusu ve Arjantinli Denizciler dahil olmak üzere Arjantinli askeri kuvvetlerden, Brezilya, Paraguay ve Şili'den gelen askerler, Slovak birliği ve Hırvatistan'dan gelen askerleri de içermektedir (UNFICYP, 2012, ss1-3). Bu kapsamda BM Barış Gücü askeri birlikleri 4 ana sektörde konuşlandırılmıştır.

Sektör 1, Kokkina dış kısmında başlar ve Lefkoşa'nın batısındaki Mammari'ye kadarki 90 km'lik alanı kapsar. Ekim 1993'ten bu yana Arjantinli Birliğin sorumluluğu altındadır. Sektör 1 Merkez ve Komuta Birliği olarak Skouriotissa köyü yakınlarındaki San Martin kampında bulunmaktadır. Bu sektörün destek Birliği, kuzeydeki Xeros yakınlarındaki Roca kampında bulunur. Bu birlik 212 askerlik iki hat bölüğü, aynı zamanda San Martin ve Roca kamplarında mobil devriyeler ve dört daimi insanlı devriye birliklerinden oluşur. (UNFICYP, 2008a)

Sektör 2, Lefkoşa'nın batısındaki Mammari'de başlar ve Lefkoşa'nın doğusunda Kaymaklı'ya kadar 30 kilometre boyunca uzanır. 1993'ten beri, TOSCA Operasyonu ismini kullanan 183 kişilik İngiliz birliğinin sorumluluğundadır (UNFICYP, 2008b). Sektör 4 Kaimakli (Lefkoşa'nın doğusu) ile Kıbrıs'ın doğu kıyısındaki Dhernia köyüne kadar olan 65 kilometrelik alanı kapsar. 1993'ten bu yana 202 Askerden

oluşan Slovak ve Macar birliklerin sorumluluğundadır (UNFICYP, 2008c). Ana sektör birimlerine ek olarak, BM Barış Gücü komutası altında: Mobil Askeri Polis Birimi (FMPU), Mobil Kuvvet Rezervi (MFR) , BM Uçuş Birimi (ARGAIR), Destek Hizmetleri Birimi (SSWU) olmak üzere küçük destek ve hizmet birimleri de vardır. Tüm bu birimlere ilaveten BM Barış Gücü çatısı altında 2018 yılı itibarıyla Avustralya, Bosna Hersek, Hırvatistan, El Salvador, Hindistan, İrlanda, İtalya, Karadağ, Hollanda ve Ukrayna tarafından sağlanan 69 sivil polis memuru, 39'u uluslararası, 108'i yerel olmak üzere 147 sivil personel bulunmaktadır (UNFICYP, 2018, ss1-2).

Bununla birlikte yıllar geçtikçe siyasi bir uzlaşmanın olmayışı, adadaki durumun neticesi olarak BM Barış Gücü gerekliliği konusunda yeterince desteğin olmadığı ve kararsızlık durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Bu değerlendirme genellikle hem Rum hem de Kıbrıslı Türkler tarafından paylaşılmaktadır. Ancak, bazı eleştirmenler BM Barış Gücü'nün varlığının statükoyu uzattığını veya donduğunu hatta tarafların ciddi bir müzakere anlaşması sağlamaları için teşvik sağlamadığını iddia etmektedirler (Osland, 2018:195).

Kıbrıs 1963 sonunda iki toplum arasında gerilim arttığında İngiliz birlikleri de görev almıştır. İlk birlik ulaştırma ve operasyonel birliklerin yanı sıra piyade taburundan oluşan 1,000 kişilik bir gruptan oluşmaktaydı. Günümüzde yeşil bölge ve Lefkoşa'yı içine alan Sektör 2 de devriye ve gözetleme görevini üstlenmektedir. İngiliz Birliği BM Barış Gücü'nde en uzun birliklerden biridir. Yaklaşık olarak 300 İngiliz Barış Koruma Gücü Kıbrıs'ta görevini sürdürmektedir.

Mart ayının sonuna doğru ise Kanadalılardan oluşan ilk askeri tabur Lefkoşa'ya ulaşmıştır. BM Barış Gücü'ne bağlı Sektör 3'ten sorumlu ilk Kanada birliği 29 askerle 27 Mart 1964 tarihinde Lefkoşa'ya ulaşmıştır. Barış operasyonu "Snowgoose" olarak adlandırılmaktadır. Toplamda ise 25.000'i aşkın Kanada silahlı kuvvetlerinden personel Kıbrıs'ta görev almıştır. Hemen ardından İrlanda 40. Taburu Larnaka, Limasol ve Güzelyurt'a konuşlanmıştır. İsveç 24.Taburu ise Baf ve Lefke'de konuşlanmıştır. Nisan ayının başından itibaren Birleşik Krallık askerleri 3000'den 1792'ye indirilmiştir. Girne bölgesinde Birleşik Krallık askerlerinin yerini Danimarkalı askerler alırken Lefkoşa yakınlarındaki alana da Avusturyalılar

gelmiştir. Avusturya Barış Gücü misyonuna katılan ilk ülkelerden ve aynı zamanda ilk polis gücüne destek veren ülkedir. 28 Polis görevlisi gözlemci olarak Lefkoşa bölgesinde görev almaktadır. 54 sağlık çalışanı göndererek büyük destek vermiştir. 1964-1973 yılları arasında 65.000 hastaya tıbbi yardım sağlanmıştır. 1977'de Sektör 4 olarak bilinen yerde İsveç Birliği ile görev değişimi yapılmıştır. (Blue Berets, 1971).

Finlandiyalı Birlik ise 26 Nisan'da Helsinki'nin Seutula Havalimanı'ndan ABD Hava Kuvvetleri uçağına binip adaya ulaşan diğer bir birliktir. 2 Mayıs tarihi ile 990 kişilik gücü Lefkoşa da görevini tamamlamıştır. Danimarka ve Avustralya birliklerinin adaya gelmesiyle ulaşılan sayı 7010'dur. Bu sayı askeri personel sivil personel ve sivil polisten oluşmaktadır (Blue Beret, 25 Mayıs 1964). 1964 sonuna gelindiğinde ise Barış Gücü Avusturya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, İrlanda ve Birleşik Krallık askeri gücü ile Avustralya, Avusturya, Danimarka, Yeni Zelanda'dan 174 sivil polis birliğiyle toplam sayı 6279'a ulaşmıştır. 174 sivil polis ulaşımıyla beraber Kıbrıs icra yetkisi bulunmayan uluslar arası sivil polis birliğini barış operasyonunda görevlendirilen ilk yer olma özelliğini taşımaktadır (Harbottle, 1971).

14 Nisan 1964 tarihi ile BM Polis Gücü (UNPOL), BM Barış Gücü'nün bir bölümü olarak görev yapmaktadır. Ara bölgede kanun ve düzenin uygulanmasında ve sürdürülmesinde, ara bölgedeki durumların normale dönmesine yardımcı olmada BM Barış Gücü askerleriyle birlikte çalışmaktadır. UNPOL bileşeni BM Barış Gücü kıdemli polis danışmanı tarafından yönetilmektedir ve 9 ülkeden oluşan 68 polis memurundan ve 1 sivil destek personelden oluşur. UNPOL, tutuklama ve alıkoyma yetkisine sahip değildir. 22 Nisan 1964 tarihinde de Barış Gücü operasyonu kapsamında ilk BM Barış Gücü sivil polisler görevine başlamışlardır ve sivil polis gücü olarak görev yapmaktadırlar. Mayıs ve Haziran ayında ise Avusturya, İsveç, Avustralya, Yeni Zelanda ve Danimarka'dan sivil polisler adaya gelmişlerdir.

4.6.3. BM Barış Gücü'nün 1974 öncesi işlev ve faaliyetleri

1964'te BM Barış Gücü, çatışmayı önleme ve ateşkes olayını denetleme operasyon prosedürleri, iki taraf arasında devam eden çıkmaz ışığında pragmatik bir şekilde gerçekleştirildi. Kuvvet, sabit görevler ve sık devriyeler sistemi, olayların ciddi bir

kavgaya tırmanmalarını önlemek için yerinde müdahale ve uygun olan yerlerde ateşkes hattının sınırlandırılması ve askeri gerginlik veya çatışma durumlarının giderilmesi için tekliflerin veya planların sunulması sistemini kurdu. Bu nedenle BM Barış Gücü, iki taraf tarafından inşa edilen tahkimatların kaldırılmasını sağlamak için çaba sarf etti ve her iki tarafın güvenlik gerekliliklerine hâlel getirmeksizin ayrıca silahlı çatışmayı azaltmak için tasarlanmış çok sayıda öneri sundu.

Şiddetli olayların yaşandığı her yerde, BM Barış Gücü tarafları ikna etmek için müzakere ve yorumlama, kavgayı durdurma sivilere yardım, yaralıları tahliye etme, güvenliği sağlama ve diğer sorunları çözmek için çaba sarf etmiştir. BM Barış Gücü'nün çabalarına rağmen şiddet adada devam ederek 4 Nisan 1964'te Tylliria bölgesinde 22 Nisan'da Ayios Theodoros'ta ve 25-29 Nisan arasında Lefkoşa'nın kuzeyinde ciddi olaylar meydana geldi. Mayıs ayında süren dağınık çatışmalar sırasında görevlerini yerine getirmeye çalıştıkları sırada bir dizi BM Barış Gücü askeri öldürüldü.

Ocak 1967 tarihinde, Rum Milli Muhafızları'nın Yunan komutanı General George Grivas, Kophinou bölgesinde bir taburu görevlendirdi. Bunlar BM Barış Gücü olayları önlemek için Kıbrıs Türk komutanıyla yaptığı anlaşmaya rağmen yerinde kaldı. Bu süreçte Kophinou'daki BM Barış Gücü birlikleri ile Kıbrıslı Türk mücahitler arasında ciddi bir sürtüşme yaşandı ve bu durum Baf ve Lefke ilçelerinde daha da kötüleşti. Eylül 1967'de hükümet, başlangıçta Baf ve Limasol ilçelerinde olmak üzere, silahlı mevkilerin ve tahkimatların yönetimini ve tam hareket özgürlüğünü içeren bir normalleştirme programı ilan etti. Kasım 1967'de Kıbrıs polisi, Kıbrıs Türk Mahallesi'nden geçen Ayios Theodoros'ta devriye gezme uygulamasına devam etmek istedi ve BM Barış Gücü'ne Rum Milli Muhafızların polislere eşlik edeceğini bildirdi.

15 Kasım'da Kıbrıs Türk tarafı ile Rum Milli Muhafızları arasında ağır çatışmalar başladı. Kıbrıs Rum Milli Muhafız Birliği Ayios Theodoros'un çoğunu ve Kophinou'nun bir bölümünü ele geçirdi. Türk hükümeti, Kıbrıs ve Yunan hükümetlerinden işgal altındaki alanlardan Ulusal Muhafızların geri çekilmesini talep ve Genel Sekreteri protesto etti. Bu olaylar şiddetli bir siyasi kriz başlattı. Genel Sekreter, 22 ve 24 Kasım 1967'de Kıbrıs cumhurbaşkanına ve Yunanistan ve Türkiye başbakanlarına, ortaya çıkan krizi ve çatışma riskini önlemek

için başvurdu ve üç başkente kişisel bir temsilci gönderdi. İkinci temyizde, Genel Sekreter, üç partiyi Kıbrıslı silahlı kuvvetlerin BM dışındakilerin azaltılması ve nihai olarak geri çekilmesi konusunda uzlaşmaya çağırdı. Bu süreçte BM Barış Gücü'nün aşamalı olarak çatışan tarafların güçlerini çekmelerinde ve kısmen de olsa sükûnetin sağlanmasında katkıları oldu.

Güvenlik Konseyi 24 Kasım'da bir araya geldi ve partilerin temsilcileriyle yapılan istişarelerden sonra, Genel Sekreterin çabalarını memnuniyeti bildiren ve bütün tarafları barışı korumaya yardımcı olma ve işbirliği yapma çağrısında bulundu (UNFICYP Unmissions, 2019). 3 Aralık 1967 tarihinde, Genel Sekreter, Kıbrıs cumhurbaşkanı, Yunanistan ve Türkiye'nin başbakanlarına üçüncü bir temyiz başvurusunda bulundu ve Yunanistan ve Türkiye'den çatışan taraflar üzerindeki etkilerini kullanarak çatışan güçlerini hızla geri çekmelerini istedi. Genel sekreter bu süreçte aşağıdaki çağrısını taraflara iletmiştir: “BM Barış Gücü'nü üstlenebileceği kabul edilebilecek herhangi bir rolle ilgili olarak, Güvenlik Konseyi'nce belirlenen, silahsızlanmanın denetimi ve iç güvenliğin korunması için Kıbrıs'ın tüm halkının güvenliğini kapsayan pratik düzenlemelerin geliştirilmesi de dahil olmak üzere, Kıbrıs'ta huzur ve barış sağlanması adın BM Barış Gücü'nün görevini daha geniş kapsamlı işlevler verecek şekilde genişletme gereğini kabul ediyorum. Bu gibi konularda benim iyi ofislerim elbette talep üzerine taraflara açık olacaktır” (UNFICYP History 2018, <https://unficy.org/history>). Her üç hükümet de Genel Sekreterin temyiz başvurusunu memnuniyetle karşıladı ve Türkiye, 1963'ten sonra oluşturulan Kıbrıs'taki silahsızlanmanın denetimini de içeren BM Barış Gücü'nün görev süresinin genişlemesini destekledi. Genel Sekreterin temyizlerine cevap olarak, Yunanistan ve Türkiye, 8 Aralık 1967 ve 16 Ocak 1968 tarihleri arasında bu konuda bir anlaşmaya vardı. BM Barış Gücü bu süreçte Kıbrıs'ta, kendi koşullarını aşan Yunan veya Türk kuvvetlerinin kalıp kalmadığını kontrol etme görevini üstlenmiştir (UNFICYP, 2018).

Eş zamanlı olarak Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk topluluklarını temsil eden Glafcos Clerides ve Rauf R. Denktaş arasında yapılan gayri resmi toplantılar için bir formül geliştirildi. 2 Haziran'da Beyrut'taki ilk toplantıdan sonra her iki taraf Lefkoşa'da toplantılar yaptılar. Kıbrıs'taki toplumlar arası güvenlik durumu 1968'de kısmen düzeldi ve Ocak 1969'da, Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıslı Türkler için hareket

özgürlüğü dahil olmak üzere adanın tamamında normalleştirme önlemlerini genişletmeyi planladığını doğruladı (UNFICYP, 2018).

4.6.4. BM Barış Gücü'nün 1974 öncesi silahların kontrolündeki rolü

Kıbrıs operasyonunun başından itibaren, Genel Sekreter, silah ve askeri teçhizat girişinin görev süresinin sona ermesi konusunda BM Barış Gücü için endişe kaynağı olduğunu bildirdi. BM Barış Gücü, Kıbrıs'a bu tür silah ve teçhizatın ithalatı konusunda dikkatli bir şekilde izledi ancak 186 sayılı karar uyarınca bu konuda herhangi bir ilave işlem yapıp yapamayacağı sorusu tartışmalı kaldı. BM Barış Gücü'nün Gazimağusa ve Limasol'da askeri teçhizatların boşaltılmasında hazır bulunmasına ilişkin 10 Eylül 1964 tarihinde bir anlaşma imzalandı. Bununla birlikte, o sırada Boğaziçi'nde BM Barış Gücü tarafından gözlemlenmeyen ilave silah ve ilgili malzemeler ithal edildi.

Aralık 1966'da Kıbrıs hükümetinin Kıbrıs polisine dağıtım için bir miktar silah ithal ettiği kayıtlara geçmiştir. 12 Ocak 1967'de Kıbrıs hükümeti, Genel Sekretere ithal edilen silahların şu anda dağıtılmayacağını, dağıtımlarının gerekli olması durumunda gerekli zamanda gerçekleşeceğini belirtti. Bu arada, BM Barış Gücü Kuvvet Komutanı bu konuda periyodik denetimler gerçekleştirmiştir (UNFICYP, 2018).

Mart 1970'te, Kıbrıs Rum toplumunda artan gerilim, Cumhurbaşkanı Makarios'un yaşamının tehlikede olması ve daha sonra eski içişleri bakanı Polycarpus Georgiadis'in öldürülmesi girişimi ile sonuçlandı. Enosis yanlısı unsurlarının gizli eylemi 1971'de devam etti ve buna göre Ocak 1972'de Kıbrıs hükümeti çok miktarda silah ve mühimmat ithal etti. Sonuçta meydana gelen gerginlik artışını en aza indirmek için BM Barış Gücü 10 Mart'ta geçici bir anlaşma üzerinde görüşerek, Kıbrıs hükümetinin ithal silahları koruma altına almayı ve Kuvvet Komutanı tarafından denetime açık tutmayı üstlendi.

Genel Sekreter, 21 Nisan'da yüksek patlayıcılar dışındaki silah ve mühimmatın BM Barış Gücü kampının çevresi içindeki çitle çevrili bir alanda depolanacağı konusunda iyileştirilmiş bir düzenlemeye karar verildiğini bildirdi. Çitlerle çevrili alan silahsız Kıbrıs polisinin sorumluluğunda olacak ancak kamp çevresinin kontrolü ve ona erişim BM Barış Gücü'nün sorumluluğunda olacaktır. BM Barış Gücü, bu

anlaşmalarla 1974'e kadar işlevini sürdürmeye devam etti. Daha sonra, güvenlik sorumluluğu yalnızca BM Barış Gücü'ne ait olduğu hususuna varılmış ve Kıbrıs polisi BM Barış Gücü ile ortak olarak gerçekleştirilen periyodik devriyeler dışında herhangi bir görev ve sorumluluk gerçekleştirmemiştir (UNFICYP, 2018).

4.6.5. 1974 öncesi BM Barış Gücü birliklerinin azaltılması

1965'in başından itibaren elde edilen, ancak sınırlı ve zayıf olan güvenlik durumunun sağlamlaştırılması, BM Barış Gücü'nün kademeli olarak azaltılmasını mümkün kılmıştır. 1964 Aralık ayında toplam 6,275 askeri personel ve polisten oluşan BM Barış Gücü bir yıl sonra 5.764'e ve 1966'nın sonuna kadar 4.610'a düşürüldü. Aralık 1967'de BM Barış Gücü sayısı 4.737 idi. 1968'de adanın genelindeki gerginliğin azaltılması, Clerides/Denktaş topluluklar arası görüşmeler için olumlu bir atmosfer yaratmanın yanı sıra, gücün gücünde daha da önemli bir düşüşe yol açtı.

Barış Gücü'nün etkinliğinin olumsuz yönde etkilenmemesini sağlamak için Kıbrıs hükümeti ve Kıbrıs Türk liderleriyle işbirliği içinde adımlar atılmıştır. Nisan ve Aralık 1968 arasında, BM Barış Gücü'nün gücü 3.708'e düşürüldü. Daha sonraki iki yıl içinde kademeli olarak daha fazla azalma sağlandı. Bundan sonra, BM Barış Gücü 1970'ten 1972'ye kadar olan gücü yaklaşık 3,150'de sabit kaldı. İrlanda taburunun gücü bu dönemde 420'den 150'ye düşürüldü. Bu bağlamda, Avusturya, Genel Sekreterin isteği üzerine, 1972'de BM Barış Gücü sahra hastanesi ve bir UNCIVPOL biriminden oluşan birliğini ve 276 kara birliği taburunu sağlayarak artırmaya karar verdi.

Ekim ve Kasım 1973'te BM Barış Gücü, Avusturyalı, Finli, İrlandalı ve İsveçli birlikleri personeli, Birleşmiş Milletler Acil Durum Gücü'nün ilerici unsurlarını oluşturmak için Orta Doğu'ya transfer edildi. Avusturya, Fin ve İsveç personelinin yerine geçenler, ilgili hükümetler tarafından derhal Kıbrıs'a gönderildi. Bununla birlikte Genel Sekreterin talebi üzerine İrlanda yalnızca Ortadoğuya ilave birlik göndermeyi kabul etti ve Kıbrıs'taki İrlandalı birliği BM Barış Gücü karargahında ismi kalmakla birlikte personeli bulunmamıştır. 1974 baharında 381 birliğin daha azaltılması sağlandı. Ancak, bu kısa bir süre sonra, Temmuz 1974'teki olaylar nedeniyle BM Barış Gücü'nü bir kez daha artırmak için Genel Sekreterlikten talepte bulunmuştur (UNFICYP Events, 2017).

4.6.6. 1974 sonrası BM Barış Gücü işlev ve faaliyetleri

15 Temmuz 1974'te Rum Milli Muhafız Ordusu Yunan subaylarının yönetiminde, Cumhurbaşkanı Makarios başkanlığındaki Kıbrıs hükümetine karşı bir darbe düzenledi. Meselenin uluslararası barış ve güvenlik ile ilgili ciddiyeti ve Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler göz önüne alındığında, Genel Sekreter ve Kıbrıs daimi temsilcisi, Güvenlik Konseyi başkanından 16 Temmuz'da konsey toplantısı yapmasını istedi. Konsey, 16 ve 19 Temmuz'da toplandı. 20 Temmuz'da 1960 Garantörlük Antlaşması'nın gereklerinin yerine getirilmesini isteyen Türk hükümeti, Kıbrıs'ın kuzey sahilinde, Lefkoşa'nın kuzey bölgelerinde, Girne dahil doğu ve batısında geniş bir askeri operasyon başlattı. Konsey aynı gün bir araya geldi ve tüm tarafların çatışmayı durdurması ve askeri müdahaleye derhal son verilmesini talep ettiği 353 sayılı kararı onayladı.

Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ı bölgedeki barışın ve Kıbrıs'taki anayasal hükümetlerin restorasyonunda gecikmeden müzakerelere başlama çağrısında bulundu. Konsey ayrıca, bütün tarafları görevini yerine getirebilmesi için BM Barış Gücü ile tam işbirliği yapmaya çağırdı. Böylece BM Barış Gücü'nün radikal biçimde değişen koşullara rağmen çalışmaya devam etmesi bekleniyordu. Meclis tarafından gerçekleştirilen ateşkes çağrısı, 22 Temmuz'da yerel saatle 16: 00'da ilan edildi (UNFICYP Events, 2017).

23 Temmuz'da, özellikle her iki tarafın yerel askeri komutanlarının da anlaşması ile Birleşmiş Milletler koruma alanı ilan edilmiştir. Genel Sekreter, Yunanistan, Türkiye başbakanlarına ve Kıbrıs Cumhuriyeti cumhurbaşkanına büyük kaygısını dile getirerek ateşkesin gözlemlenmesini sağlayacak tedbirler talep etti. 23 Temmuz'da Konsey 353 sayılı kararı kabul etti ve bu kararın hükümlerini yeniden teyit etti. Ayrıca tarafların bu kararın 2. fıkrasına hemen uymalarını istedi. Güvenlik Konseyi tarafından 186 sayılı kararda ortaya konduğu gibi BM Barış Gücü'nün işlevleri, garantör güçlerinden birinin silahlı kuvvetlerinin eylemlerinden kaynaklanan büyük çaplı düşmanlıklarla değil, Kıbrıs'taki toplumlar arası çatışma ile ilgili olarak tasarlanmıştı. 20 Temmuz 1974 Kıbrıs barış hareketinin bir sonucu olarak, BM Barış Gücü görevinde öngörülemeyen bir durumla karşı karşıya kaldı (UNFICYP, 2018).

15 Temmuz'da, darbenin bildirildiği andan itibaren, BM Barış Gücü yüksek bir hazırlık durumuna getirildi. İlave irtibat görevlileri her seviyede konuşlandırılmış ve

toplumlar arası olası çatışmaların tüm alanlarında ada genelinde gözlem artmıştır. Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğini sağlamak için özel önlemler alınmıştır. Türkiye'nin çıkarma günü olan 20 Temmuz'da BM Barış Gücü'nün tüm birlikleri teyakkuza geçirilmiştir. BM Barış Gücü tüm adada daha yüksek bir gözlem seviyesi sağlanmış ve izole edilmiş, Kıbrıslı Türk köylerini korumak için ek önlemler almaya çalışmıştır. RMMO, Türk çıkarmasına ve operasyonlarına, adanın diğer bölgelerinde Kıbrıs Türk mahallelerinin ve köylerinin çoğuna güçlü eş zamanlı saldırılarla tepki gösterdi. Bu aşamada BM Barış Gücü, çatışma şartlar altında, daha çok izole edilmiş köy ve kasaba sektörlerini korumak, daha fazla can kaybını ve mülke zarar gelmesini önlemek için yerel ateşkes düzenlemeye çalışmıştır.

Savaş esnasında 21 Temmuz'da Dikelya'daki İngiliz egemen üs alanına yabancı misyonların tahliyesi gerektiğinde BM Barış Gücü bu insani operasyonun örgütlenmesinde ve yürütülmesinde büyük rol oynamıştır. Harekatın en şiddetli günlerinde BM Barış Gücü tarafından Girne sektörü de dahil olmak üzere tüm alanlarda BM devriyesi gerçekleştirildi, savaş bölgesi üzerinde yakın bir gözlem yapıldı ve sivillerin güvenliğini artırmak için olası tüm çabalar gösterildi (UNFICYP, 2018).

Genel Sekreterin çağrısı üzerine BM barışı koruma kuvvetinin, Kıbrıs'ta hüküm süren savaş ve çatışma durumunda, Güvenlik Konseyi'nin kararının yürürlüğe girmesini sağlamak için BM Barış Gücü'nün çalışmaları olmuştur. Bu kapsamda, Özel Temsilci, kuvvet komutanı ve BM Barış Gücü'nün tüm personeli, ateşkes olayının geri kazanılması, gözlemlenmesini sağlamak ve herhangi bir olayın tam bir savaşın tekrarlanmasına neden olmasını önlemek için her türlü çabayı gösterdi. Bu bağlamda BM Barış Gücü 22 Temmuz'da saat 16.00'da tarafların tutumlarının belirlenmesinde önemli katkıları olmuştur. Bu süreçte, Genel Sekreter, BM Barış Gücü'ne katkıda bulunan ülkelerden takviye istemiştir. 24 Temmuz-14 Ağustos tarihleri arasında BM Barış Gücü'ndeki toplam rütbeli güçler 2.078 artarak 4.444'e çıkmıştır. BM Barış Gücü, yeni durumu karşılamak için yeniden görevlendirildi, Yeşil Hat'tın her iki tarafında iki yeni operasyonel bölge kuruldu ve adadaki genel gözetim seviyesi buna göre artırıldı. Düşmanlıkların neden olduğu ızdırap nedeniyle, BM Barış Gücü her iki toplumun etkilenen nüfusuna yardımcı olmak için artan sayıda insani görev üstlendi (UNFICYP Events, 2017).

Haziran 1983'e kadar ilgili taraflar Genel Sekretere adadaki gücün yerleştirilmesinin önerilen uzatılmasındaki onayları konusunda sürekli bilgi verdiler. KKTC'nin 15 Kasım 1983 tarihli Kıbrıs Türklerinin ilanını müteakiben, Kıbrıs hükümetinin yanı sıra Yunanistan, Birleşik Krallık hükümeti, Türkiye ve Kıbrıs Türk toplumu BM Barış Gücü ile hem askeri hem de sivil düzeyde işbirliğini sürdürmüştür. BM Barış Gücü'nün işlevi, Güvenlik Konseyi tarafından aslen 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararında aşağıdaki terimlerle tanımlanmıştır: “uluslararası barışı ve güvenliği korumak adına elinden gelenin en iyisini yapmak, mücadelenin tekrarlanmasının önlenmesini sağlamak, gerektiğinde kanun düzenin sürdürülmesine, iyileştirilmesine ve normal koşullara geri dönülmesine katkıda bulunmak” (UNFICYP Events, 2017). Güvenlik Konseyi periyodik olarak, 1964'te Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplulukları arasındaki çatışma bağlamında düşünülmüş olan bu yetkisini uzatmıştır. Temmuz ve Ağustos 1974'te gerçekleşen BM Barış Gücü'nün işleyişini etkilemiş ve özellikle ateşkesin sürdürülmesi ile ilgili bazı ek işlevleri yerine getirme zorunluluğu getirmiştir (UNFICYP Events, 2017).

Bu ateşkes 16 Ağustos 1974'te saat 18: 00'de yürürlüğe girmiştir. Hemen ardından BM Barış Gücü, çatışma alanlarını denetledi ve her iki taraftaki askeri güçlerin konuşlandırılmasını kaydetti. İleri savunma bölgeleri arasında çizilen çizgiler sırasıyla RMMO ve Türk kuvvetlerinin ateşkes hatları oldu. Resmi bir ateşkes anlaşması yapılmadığında, o sırada BM Barış Gücü tarafından kaydedilen askeri statüko, herhangi bir değişikliğin ateşkes ihlali oluşturup oluşturmadığına karar verilmesi standardı haline geldi. Askeri statüko daha sonra netleştirildi ve BM Barış Gücü birimleri ile ilgili taraflar arasındaki çok sayıda yerel anlaşmada düzeltilti. Bu anlaşmaların çoğu nihayetinde BM Barış Gücü'nün 1989'un başlarında her iki taraftaki askeri güçlerle iletişim kurduğu basit bir kurallar dizisinde birleştirildi (UNFICYP Events, 2017).

Her iki tarafın da otorite veya yargı yetkisini kullanamaması veya kendi askeri hattının ötesinde herhangi bir askeri hamle yapamaması, ateşkesin temel bir özelliğidir. BM'nin tampon bölgesi olarak bilinen hatlar arasındaki alanda BM Barış Gücü, statükoyu masum sivil faaliyet ve mülkiyet haklarının kullanılması da dahil olmak üzere alanın elden çıkarılmasına ilişkin nihai bir siyasi anlaşmaya zarar getirmeksizin korumaya çalışmaktadır. BM Barış Gücü bu alandaki sorumluluklarını

her iki tarafın da meşru güvenlik gerekliliklerini korumakla birlikte insani düşünceler dikkate alınarak yerine getirmektedir (UNFICYP Events, 2017).

Ateşkes hatları, kuzeybatı kıyısındaki Kato Pyrgos'tan Derinköy'ün doğu kıyısına yaklaşık 180 kilometre uzanmaktadır. Hatlar arasındaki BM tampon bölgesi, Lefkoşa'daki en fazla 20 metreden Athienou yakınlarındaki 7 kilometreye kadar değişmektedir. BM Barış Gücü'nün kontrol ettiği tampon bölge en değerli tarım alanlarından bazıları da dahil olmak üzere adanın yaklaşık % 3'ünü kapsar.

BM Barış Gücü, ateşkes hattını ve tampon bölgesini bir gözlem görevlileri ve devriye sistemi aracılığıyla sürekli gözetim altında tutmaktadır. Kuvvet, tampon bölge boyunca, tarımsal faaliyetlerin izlenmesi, gözlem noktalarının netliği ve herhangi bir olaya hızlı tepki verilmesi için kullanılan bir devriye sistemi kullanmaktadır. Lefkoşa'da, iki tarafın ateşkes çizgileri yakındır ve sonuç olarak en ciddi olaylar orada meydana gelme eğilimindedir. Mayıs 1989'da BM Barış Gücü, her iki tarafla da konumlarını geliştirdikleri ve devriyelerini belirli hassas yerlerde bıraktıkları bir anlaşmaya vardı. Böylece ateşkes çizgileri değişmeden kalmasına rağmen muhalif birlikler daha da ayrıldı. Sonuç olarak Lefkoşa'daki olayların sayısı azaltıldı. BM Barış Gücü, 1989 anlaşmasını her iki tarafın birliklerinin birbirine yakın kaldığı tampon bölgedeki tüm alanlara genişletme çabalarını sürdürmüştür.

1974 sonrasında adadaki her iki taraf da diğer tarafın askeri kuvvetlerinin gücü ve gelişimi hakkında endişelerini dile getirmiştir. Bu konu BM Barış Gücü için de endişe verici bir durumdur. Bu nedenle BM Barış Gücü her iki tarafa da bu gelişmeleri doğrulamak için teftiş yapmasını önerdi. Görev tanımına göre BM Barış Gücü, tampon bölgedeki normal sivil faaliyetlerin mümkün olan en yüksek düzeyde yeniden başlatılmasını teşvik etmektedir. Tampon bölgede, BM Barış Gücü tarafından özel olarak izin verilmedikçe hiçbir sivil harekete veya etkinliğe izin verilmez. Lefkoşa'da, güvenlik çıkarımları ışığında, bu yetki sadece iki tarafın mutabakatı ile verilir. Tampon bölgedeki başlıca sivil faaliyet tarımdır (UNFICYP, 2016). BM Barış Gücü hatlar boyunca güvenlik, yol, elektrik ve su temini konusunda mevcut toplantı olanaklarını sağlayarak Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında normal temasları kolaylaştırır, posta tahliye imkânı sunar. BM Barış Gücü, adanın kuzey kesiminde, daha çok Karpaz'da yaşayan Kıbrıslı Rumlar için bazı insani fonksiyonları yerine getirmektedir. BM Barış Gücü, onlara Kıbrıs Hükümeti ve

Kıbrıs Kızılhaç Derneği tarafından sağlanan malzemeleri ve ayrıca emeklilik ve sosyal yardım ödemelerini sağlamaktadır. Ayrıca, BM Barış Gücü personeli, adanın güney kısmına yapılan kalıcı transferler konusunda yardımcı olmaktadır. BM Barış Gücü ayrıca adanın kuzeyinde yaşayan Maronitlere malzeme sağlamak ve genellikle insani konularda onlara yardımcı olmaktadır.

BM Barış Gücü, adanın güney kesiminde yaşayan Kıbrıslı Türkleri periyodik olarak ziyaret eder ve kuzeydeki akrabalarıyla iletişim kurmalarına yardımcı olmaktadır (UNFICYP, 2016). BM Barış Gücü BM sivil polisi, Kıbrıs polisi ve Kıbrıslı Türk polisi ile toplumlar arası yönleri olan konularda yakın işbirliğini sürdürmektedir. Hat birimleri ile birlikte tampon bölgedeki hukuka ve düzene katkıda bulunurlar ve soruşturmalara ve gücün insani faaliyetlerinde yardımcı olurlar. BM Barış Gücü, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ile BM Kıbrıs'ta yerlerinden edilmiş muhtaç kişilere yardım için BM insani yardım koordinatörü olarak ve özellikle her iki topluluğu içeren projeleri kolaylaştırmak için BM Proje Hizmetleri Örgütü ile işbirliği yapmaktadır (UNFICYP, 2016).

1995'in ilk bölümünde, BM Barış Gücü adanın kuzey kesiminde yaşayan Kıbrıslı Rumların ve Maronitlerin ve güney kesiminde yaşayan Kıbrıslı Türklerin yaşam koşulları ile ilgili insani bir inceleme yaptı. Haziran 1995'te BM Barış Gücü Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk makamlarıyla yaptığı incelemenin sonucunu paylaştı ve endişelerini dile getirdi. BM Barış Gücü bu meseleleri her iki taraftaki makamlarla yoğun bir şekilde tartıştı ve hükümet ve Kıbrıslı Türk makamlar tarafından düzeltici eylem için bir dizi öneride bulunmuştur (UNFICYP, 2016).

4.6.7. 1974 sonrası BM Barış Gücü'nün yeniden yapılanması

BM Genel Sekreter Kurt Waldheim, BM Barış Gücü ile karşı karşıya kalınan kötüleşen finansal durum hakkındaki derin endişesini defalarca dile getirdi. Gücün sağlam ve güvenli bir mali temele dayanması gerektiğini ve BM Barış Gücü'nü finanse etmenin en iyi yolunun maliyetlerinin değerlendirilen katkılardan karşılanması olacağını söyledi. 1977 Ekim'inde, Finlandiya taburu BM Barış Gücü'nden çekildi. Bu konuda dikkat çekici bir konu BM Barış Gücü'nün kritik finansal durumuydu. Taburun geri çekilmesiyle ilgili olarak, Lefkoşa Uluslararası Havaalanı bölgesinde kalan boşluğu doldurmak için gücün kısmen yeniden

dağıtılması gerçekleştirildi (UNFICYP Supervision, 2018). Şubat 1987'de, İsveç Genel Sekretere gerek gücün mali durumunda gerekse değerlendirilmiş katkı paylarıyla finanse edilmesiyle ve siyasi bir çözüm için umutların yeşermesini gerekçe göstererek BM Barış Gücü'nden piyade taburunun çekti. Bu geri çekilmeyle boşalan birliklerin yerleri Avusturya ve Kanada'nın birliklerini artırması ile telafi edilmiştir. 1992'de, gücün kötüleşen finansal durumu ve Kıbrıs sorununa kalıcı bir siyasi çözüm yolunda ilerlemenin yetersizliği konusundaki huzursuzluk nedeniyle birliğe katkıda bulunan bir dizi hükümet BM Barış Gücü'ne katılımlarını yeniden gözden geçirmeye karar verdi. Aralık 1992'de, Danimarka 323 personelden oluşan taburunu geri çekmesi ve 1992'de İngiltere, Avusturya ve Kanada birliklerindeki azalma nedeniyle gücün büyüklüğü önemli ölçüde azaltıldı. Bu süreçte BM Barış Gücü'nün gücü yaklaşık yüzde 28 oranında azalmıştır (UNFICYP Supervision, 2018).

Genel Sekreter, 30 Mart 1993 tarihli raporunda, bu indirimlerin BM Barış Gücü'nün yeniden yapılandırılmasını ve yeniden düzenlenmesini gerektirdiğini belirtti. Gerekli operasyonel ve organizasyonel düzenlemeler 16 Aralık 1992 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Güvenlik Konseyi, 27 Mayıs 1993 tarih ve 831 sayılı kararında, gönüllü katkı payları tarafından karşılanmayan kuvvete ait maliyetlerin, teşkilatın görev yetkilerinin bir sonraki veya daha önce uzatılmasından sonra yürürlüğe girmesi gerektiğine karar verdi. Konsey, BM Barış Gücü'nün her biri yaklaşık 350 personelden oluşan üç piyade taburunun gücüyle yeniden yapılandırılması gerektiğine de karar verdi. BM Barış Gücü'ye 1993'te keşif, irtibat ve insani yardım için sınırlı sayıda askeri gözlemci eklendi. Yeniden yapılandırılmış BM Barış Gücü, kendisini Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk kuvvetleri arasında ateşkes ve askeri statüko ihlallerini gözlemleyerek ve rapor ederek tampon bölgeyi tanımlayan ateşkes hattını denetlemeye devam etmektedir (UNFICYP Supervision, 2018).

1993 yılının Haziran ayında, Kanada taburu planlandığı gibi geri çekildi. Sonuç olarak, Haziran ve Eylül 1993 arasında, kuvvetin gücü geçici olarak 1000'in altına düştü ve Kuvvet Komutanı, BM Barış Gücü'nün Avusturya ve İngiltere taburlarının kapsadığı iki sektörde yeniden düzenleyen bir acil durum planı uyguladı. Kuvvetin Komutanları, güçteki azalmaları dengelemek için BM Barış Gücü'nün örgütlenmesini, taburların gücünün büyük bir kısmını tampon bölgeye taşıyarak ve

gözlem devri sistemini yeniden düzenleyerek, mobil devriyeye daha fazla dayanarak ayarladı. Ayrıca, gücün bazı insani faaliyetlerini iki tarafa da devretti. Kasım 1993'te Genel Sekreter, BM Barış Gücü'nün kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesiyle ilgili olarak konseye rapor verdi. BM Barış Gücü'nde çok sayıda askeri gözlemcinin kullanılması sorunu 1990'da yürütülen gücün gözden geçirilmesiyle ele alındı.

1996 itibarıyla, BM Barış Gücü'nün askeri personel ve sivil polisten oluşan toplam gücü 1.200'dü. 1.165 askeri personel Arjantin 390, Avusturya 314, Kanada 2, Finlandiya 2, Macaristan 39, İrlanda 30 ve Birleşik Krallık'tan 388 geliyordu. Avustralya 20 ve İrlanda 15 tarafından sağlanan 35 sivil polis vardı. Ayrıca, BM Barış Gücü'nün 42'si uluslararası, 318'i de yerel olarak istihdam edilen 360 sivil personel vardı. Genel Sekreterin BM Barış Gücü Stratejik İncelemesinin (S / 2017/1008) tavsiyelerine dayanan 2398 sayılı Güvenlik Konseyi Kararı'nın kabul edilmesinin ardından, BM Barış Gücü yetkili gücünü 888'den 860'a ve fiili gücünü 802'ye düşürdü (UNFICYP Supervision, 2018).

1964'teki kuruluşundan bu yana, BM'nin Kıbrıs'taki faaliyetlerinin temel amacı, BM barışı koruma operasyonlarının yanı sıra, sorunun kabul edilmiş, adil ve kalıcı bir çözüm arayışının en iyi olabileceği takip etti. Adada sakinleşmeyi ve çekişmeyi önlemenin ana aracı, çatışma kontrolü görevini etkin bir şekilde yerine getirmeye devam eden BM barışı koruma gücü olmuştur ve kalmaktadır. Buna göre, Genel Sekreter Güvenlik Konseyi'ne her altı aylık sürenin sonunda zemin ve siyasi gelişmeler ışığında BM Barış Gücü'nün görev süresinin uzatımını teklif etmektedir.

2019 itibarıyla ise BM Barış Gücü'nün toplam sivil ve askeri personel gücü 1010 personelden oluşmaktadır. 151 sivil çalışanın yanı sıra 742 askeri personel, 64 polis gücü ve 53 subaydan oluşurken Birleşik Krallık'tan 245, Arjantin'den 234, Slovakya'dan 233, Şili ve Paraguay'dan 12, Macaristan 5 ve Brezilya'dan 1 kişi bulunmaktadır. Bunun yanında çeşitli ülkelerden görev alan polis güçleri de bulunmaktadır. İrlanda'dan 12, Bosna Hersek'ten 8, Ukrayna'dan 7, Rusya'dan 6, Hindistan, Romanya ve Slovakya'dan 5, Çin'den 4, Bulgaristan 3 ve son olarak İtalya'dan 2 polis gücü çalışmalarını sürdürmektedir (UN, 2019).

4.7.7. 1964-1974 BM Barış Gücü dahilinde görev alan ülkeler

16 Ağustos 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadar Kıbrıs'ta yalnızca İngiltere'nin askeri gücü bulunmaktaydı. Ortadoğu ve Akdeniz coğrafyası 2. Dünya savaşından sonra karışıklıkların ve sorunların yaşandığı bölgeler olmuştur. Akdeniz'de söz sahibi olmak isteyen İngiltere ise Kıbrıs'ta egemen güç olmaktan ziyade askeri bir güç bulundurma gereği duymuştur. Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nın ardından İngiltere Kıbrıs'ı Kıbrıslı Türklere ve Kıbrıslı Rumlara bırakmış fakat Agrotur ve Dikelya da askeri üsleri mevcudiyetini korumaktadır. 1964 yılından itibaren Kıbrıs'ta Hindistan, Arjantin, Danimarka, İngiltere, Nepal, İsveç, Finlandiya, Güney Kore, Şili, İrlanda, Uruguay, Hırvatistan, Avusturya, Peru, Macaristan, Kanada, Çin, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Sırbistan ve Paraguay'dan sivil personel, polis ve askeri güçler çeşitli görevler üstlenmişlerdir. 6 Mart 1964'de Hint Tümgeneral P.S Giyani ile süreç başlamıştır. Bangladeşli BM Barış Gücü'nde görev alan Tümgeneral Muhammed Humayun Kabir görevini şu anda icra etmekte olan Avustralyalı mevkidaşı Tümgeneral Cheryl Pearce'a devretmiştir. 10 Haziran 2016 tarihi ile görev süresini tamamlayan Amerikalı Lisa. M Buttenheim görevi Kanadalı BM Genel Sekreteri Elizabeth Spehar'a bırakmıştır.

4.7. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Toplumlarası görüşmeler ve Türkiye'nin yeni bir iktidara kavuşup yeni tezler ileri sürmesi, Rumların kendi aralarındaki kargaşalarından pek duyulmadı. Cunta Makarios'u devre dışı bırakmayı kafasına koymuştu. Makarios da cuntaya, kendisini atanmış bir vali değil seçilen bir lider olduğunu hatırlatmaya çalışmıştır. Kıbrıslı Rumlar arasında gerçekleşen gerginlik karşısında Makarios yönetimi ilk önlem olarak tedhiş hareketlerinin kaynağı olan EOKA-B örgütünü 25 Nisan 1974 günü kanuna aykırılıkla itham etmişlerdir. Bu karar tedhiş hareketlerine son vereceği yerde daha da yoğunlaştırmıştır. EOKA'cılar ile Makarios taraftarları arasında şiddetli çatışmaların yaşanmasına sebep oldu. Diğer yandan Makarios ile Yunanistan'daki cuntanın da arasını iyice bozdu. Cunta hükümeti, açıktan açığa Makarios'a cephe almaya başladı. Rum Yönetimi de Yunanistan'a olan tavrında sertleşme yoluna gitti. Bundan sonra da karşılıklı suçlamalar devam etti (Apuhan, 2017:64).

Yunan Hükümeti, adayı Yunanistan'a bağlanmasının vaktinin geldiğini düşünmekteydi ancak Makarios bu noktada Yunanistan açısından bir engel teşkil etmekteydi. Bu kapsamda Yunanistan, adadaki Yunan askerleri aracılığıyla Makarios'a karşı çeşitli karalama kampanyaları düzenleyerek Kıbrıs yönetiminden indirmeyi düşünmekteydi. Nitekim şiddet yanlısı Rumlar Yunan subaylar tarafından Makarios'u indirmek maksadıyla kışkırtılmıştı. Makarios 2 Temmuz 1964 tarihinde Yunanistan Cumhurbaşkanı Fedon Kizikis'e bir mektup yazarak Yunanistan'ın Kıbrıs'ta uyguladığı etkinliklere son vermesi gerektiğini belirtmiştir. Makarios yazdığı mektupta şahsının Yunanistan tarafından atanan bir vali olmadığını, seçilen bir lider olduğunu dile getirmiş ve buna göre hareket edilmesini istemiştir (Armaoğlu, 2005:402). 2 Temmuz 1964'te Makarios'un Yunanistan'a gönderdiği bu mektup basında yer almıştır.

1974 baharında, EOKA-B'nin Atina askeri cuntası tarafından desteklenen Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı bir darbe planladığını keşfetti. Cunta, 1967'de tüm Avrupa tarafından kınandı ancak ABD'nin desteğini alan askeri bir darbeye iktidara gelmişti. 2 Temmuz 1974'te Makarios, Cumhurbaşkanı Gizikis'e net ifadelerle mektup yazdı ve açıkça Yunan askeri rejiminin kadrolarının EOKA-B terör örgütünün faaliyetlerini desteklediğini ve yönlendirdiğini söyledi. 15 Temmuz 1974'te, Yunan Albaylar Cuntası Enosis'i gerçekleştirmek için harekete geçmiş ve Makarios'a karşı darbe yapmıştır. Makarios, saldırı sonucu şans eseri ölümden döndü. Okul çocuklarından oluşan bir partiye binadan eşlik ettikten sonra taksiye binerek cumhurbaşkanlığı sarayından kaçtı ve İngilizlerin onu almayı başardığı ve onu Kraliyet Hava Kuvvetleri jet uçağında ülkeden uçurduğu Baf'a gitti. Bu arada Nikos Sampson yeni hükümetin geçici cumhurbaşkanı ilan edildi (Panteli ve Browning, 2005, ss67-68).

Başpsikopos Makarios, 5 Temmuz 1974'te basına verdiği bir demeçte, "Yunan cuntasının amacının kendisini iktidardan uzaklaştırarak, Kıbrıs'ta, yeni bir dikta yönetiminin kurulmasını sağlamak olduğunu" (Solsten, 1993: 42) açıkladı. Ayrıca, Yunan subayların yer altı faaliyetlerini açıklayarak RMMO'nun Yunan subayları yönetiminde bir işgal gücü haline geldiğini, belirtmiştir.

Yunanistan'ın 650 subayını hemen geri çekmesini istedi. 7 Temmuz 1974'te de RMMO'nun mevcudunu ve başındaki Yunan subaylarının sayısını azalttı. Buna

karşılık kendisine bağlı polis teşkilatının sayısını artırıp takviye etti. Yunanistan ile Kıbrıs Rum yönetimi arasındaki sıkı bağlantının tamamen bitme durumuna geldiği bir anda cunta, generaller ile bir araya gelmiş ve Makarios'a son bir darbenin vurulması istenmiştir. Bunun için de eski tedhişçi, EOKA taraftarı olan Nikos Sampson seçilmiştir. Nikos Sampson, askeri bir müdahale ile Makarios'u indirecek ve yerine geçecekti. Darbe günü olarak da 15 Temmuz belirlenmiş ve o gün gelip çatığında cumhurbaşkanlığı sarayını cuntanın görevlendirdiği Sampson tarafından tanklarla çevrilmişti. Daha önce birçok suikast girişiminden sağ kurtulan Makarios, bu sefer de kurtulmuştur. Üç korumasıyla birlikte pencereden kaçmış ve kendisini bekleyen arabaya binerek İngiliz kuvvetlerine sığınmıştır. Oradan da bir İngiliz helikopteri ile Malta adasına götürülmüştür (Uçarol, 1978:768).

Makarios Kıbrıslı Türkleri silah zoruyla yok edemeyeceğini anlayarak 1967 ve 1974 tarihlerinde Kıbrıs Türk halkına toplumsal ve iktisadi baskı uygulama yöntemiyle Türkleri göç etmeye veya asimile etmeye çalışmıştır. Nitekim söz konusu göç ve asimile etme yöntemi ağırdaki ilerlese tesirini göstermekteydi. Fakat EOKA'cılar bu yöntemden sıkılmıştı.

Aynı dönemde Yunanistan Albaylar Cuntası tarafından yönetilmekte, bu cunta da EOKA'cılar gibi Enosis konusunda acele edilmesini istemekteydi. Bu gelişmelerle birlikte Yunan subaylar idaresinde Rum ordusu 15 Temmuz 1974'te Makarios'u yönetimden indirmeye kalkıştı. Bu darbe sonrası ise EOKA'cı olan Nikos Sampson cumhurbaşkanlığı görevine getirildi. Asıl amacı Türkleri yok ederek acil şekilde Enosis'i uygulamaya koymak olan bu darbe Türkiye tarafından olumsuz bir şekilde karşılanarak tepki gösterildi. Türkiye darbenin planlayıcısı Yunanistan ile görüşme gereği duymadan diğer garantör devlet olarak İngiltere ile görüştü.

İngiltere'nin müdahaleye olumlu yaklaşmaması Türkiye'nin tek taraflı müdahalesini gündeme getirmişti. Türkiye bu hakkı Garanti Anlaşmasının kendisine tanıdığı hak ile yapacağını ilan etti (İzgi, 2007:18). Tarih 19 Temmuz 1974'ü gösterdiğinde Tınaztepe, Adatepe, Çakmak, Kocatepe muhripleri ile Berk firkateyni himayesindeki Ertuğrul gemisi ve 33 çıkarma aracından oluşan Türk çıkarma filosu saat 11.30'da Mersin'den yola çıkmıştır. 20 Temmuz 1974 sabahı Girne'nin batısındaki Pladini (Yavuz) Plajı'na 6 millik bir hızla 21 saatlik bir yolculuk sonrasında Türk çıkarma filosu ulaşmıştır.

Önceden tespit ve planlaması yapılan Pladini Plajı ilerisindeki dağlar çıkarma öncesi havalanan Türk jetleri tarafından kara hareketinin kolaylığı açısından bombalanmıştır (Artuç, 1989). Hareket havadan karadan ve denizden eşgüdümlü olarak yürütülmüştür. Pladini Plajı'nda olabilecek mayın ve su altı engelleri taramasından sonra ilk çıkarma aracı saat 08.50'de yanaşmıştır. Deniz piyade alayını taşıyan çıkarma araçları önden ilerlerken hemen ardından 50.Piyade Alayı araçlarını taşıyan çıkarma araçları takip ediyordu. Yarbay Neşet İkiz'in komutasındaki Deniz Piyade Alayı sahile ayak bastıktan sonra Albay İbrahim Karaoğlu komutasındaki 50.Piyade Alayı da buraya ulaşmıştır (Artuç, 1989).

Çakmak Özel Görev Kuvveti'nden meydana gelen birliklerin sahte çıkarma hareketi ile RMMO'nun rotasını Magosa yönüne çevirmesine sebep olmuştur. Çakmak özel kuvvetinin bu şaşırtıcı taktiği sonrası RMMO ilk başta bir tepki veremezken tepkilerini öğleden sonra saat 13.00 dolaylarında ciddi bir şekilde göstermişlerdir. RMMO topçu ve havan ateşleriyle Çakmak Özel Görev Kuvvetini durdurmaya çalışmışlar fakat cevap gecikmemiştir. Açıkta bulunan Türk muhriplerinden yapılan bombardımanla karşılık verilmiştir. 1 saatlik çarpışmanın ardından saat 14.00' de RMMO tankları Pladini plajına doğuda Girne'den batıda Lapta yönünden hücum etmişlerdir. RMMO'ya ait 3 tank etkisiz hale getirilmiş ve bunun sonrasında RMMO çareyi geri çekilmeye bulmuştur. Çakmak Özel Kuvvet ise toparlanır toparlanmaz doğu, batı ve güney yönünde harekete geçmiştir (Günsev, 1999:161).

Çıkarma hareketiyle eşgüdümlü olarak gerçekleştirilen hava indirme hareketi 20 Temmuz 1974 saat sabah 06.05'ten itibaren gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs'a ilk ulaşan Türk askeri ise hava indirme hareketi askerleriydi. Uçakların taşıma kapasitesi az olduğundan dolayı sadece 2 tabur inebilmiştir. Hava İndirme Tugayının 1. Paraşüt Taburu Pınarbaşı'na, 2. Paraşüt Taburu Gönyeli'ye indi. İlk taburun inme sırasında ciddi bir çatışma ile karşılaşılmağı. 2.Taburun da ulaşması 5 saat sonra gerçekleşebilmiştir. Saat 11.15'te 3. Paraşüt Taburu Pınarbaşı'na, 4. Paraşüt Taburu Gönyeli'ye indi. 3. ve 4. Paraşüt Taburu indiğinde ise yoğun bir topçu ve havan saldırısı ile karşılaşılmağı. İnen taburların bir araya gelmesi yoğun saldırı altında zor olmuş ve toplanması zaman almıştır.

Komando Tugayı da 20 Temmuz 1974 sabahı harekete geçti. Komando Tugayı'nın 1. Komando Taburu saat 07.40'da Ovacık'tan 72 helikopterle havalandı. Dünya tarihinde böylesine hızlı ve organize bir hareket ilk kez uygulanmaktaydı. Kırk dakikalık bir yolculuktan sonra 1. Komando Taburu saat 08.20'de Pınarbaşı'na ulaştı. 2. Komando Taburu da Pınarbaşı'na saat 11.45'de indi. 3. Komando Taburu dört saat sonra saat 15.45'de Gönyeli'ye indi. Nevşehir Jandarma Komando Taburu saat 18.45'de Hamitköy'e indi. 3. Komando Taburu'nun bir bölümü Kıbrıs Türk Alayı emrine girdi. Nevşehir Jandarma Komando Taburu Lefkoşa-Girne yolundaki Dikmen Köyü istikametine yerleştirildi (Mütercimler, 1990).

Kuzey Kıbrıs'ın uzun sahil şeridinin hemen ardından 160 km. uzunluğunca uzanan dik ve yüksek olan Beşparmak Dağları bulunmaktadır. Beşparmak Dağları ağaçlık bir bölge olduğundan dolayı Lefkoşa ve Girne'yi Girne Boğazı ile birbirine bağlamada ayırıcı bir özelliğe sahiptir. Girne Boğazı, bölgeye sahip olmaya çalışan birlikleri Lefkoşa ve Girne arasında yüksekçe bir konuma sahip olması nedeniyle hareket kabiliyetini de kısıtlayarak daha kısa alanda manevra yapma durumunda bırakmaktadır. Tek bir geçit yeri görevi görmesinden dolayı da bir hayli önemlidir. 1. Komando Taburu Doğruyol Tepesi'ne taarruza geçerek Girne Boğazı'nda üstünlük sağlamıştır. Diğer yandan 2. Komando Taburu ise Girne Boğazı'nın kuzey tarafında kalan yerleri güvenli hale getirmiştir. (Mütercimler, 1990).

Kıbrıs Barış Harekâtı'nı tüm Kıbrıs'a ve dünyaya ilk kez Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş duyurmuştur. Bu duyuruyu 20 Temmuz 1974 sabah saat 05.00'te Bayrak Radyosu'ndan Kıbrıslı Türklere seslenmiştir. Bu gururlu seslenişte; harekâtın 11 yıldır şerefli ve haysiyetli bir şekilde yaşamak için mücadele veren Kıbrıslı Türklere hayırlı olmasını diledi (Açıkgöz, 2006). Başbakan Bülent Ecevit, saat 06.10'da TRT'den harekât ile ilgili olarak yayımlanan demecinde; Harekâtın Türk milletine, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı olmasını diledi. Türk Silahlı Kuvvetlerinin aslında savaş için değil, barış için yalnız Türklere değil, Rumlara da barışı getirmek için Kıbrıs'a gittiğini belirten Başbakan Bülent Ecevit, Harekat kararının çabuk ve kısa bir zaman içinde verilmediği hatta tüm siyasi yollar tüketildikten sonra bu yola başvurmak zorunda kaldığını açıkladı (Birand, 1984). Türk hükümetinin Kıbrıs'a yapılan harekâtın nedenlerini ortaya koyan 20 Temmuz 1974 tarihli bildirisinde;

- 1- Kıbrıs'ta bulunan Yunan Alayı ile anayasa dışı bir kuruluş olan RMMO'yu kontrol altında bulunduran Yunan subayları idaresinde Kıbrıs'ta bir hükümet darbesi yapıldığı ve hükümet darbesini yapan kuvvetlerin doğrudan doğruya dış devlete Yunanistan'a bağlı askeri güçler olduğu,
- 2- Kıbrıs'ta hükümet darbesi ile Kıbrıs'ın bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün tehlikeye düştüğü,
- 3- Kıbrıs'ta vukuu bulan olaylardan sonra 16 Ağustos 1960 tarihli Garanti Antlaşmasının öngördüğü şekilde garantör devletlerden biri olarak Türkiye'nin yaptığı istişarelerden ve giriştiği gayretlerden bir sonuç alamadığından, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak yaşamasını sağlamak ve ülkenin bütünlüğü ile Türk toplumunun can ve mal güvenliğini korumak için Garanti Antlaşmasının 4. maddesinin 2. fıkrasından doğan vecibelerini yerine getirmeye karar verdiği,
- 4- Harekatın amacının, Kıbrıs Cumhuriyetinin varlığına ve tüm Kıbrıs halkının haklarına yönelik tehlikeyi bertaraf etmek ve Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleriyle ihdas edilen düzeni yeniden kurmak olduğu belirtilmekteydi (Yılmaz, 2000:59).

4.8. Ateşkesin Kabulü ve Cenevre Konferansları

Ateşkesin bir an önce yapılması için özellikle BM, NATO, Amerika ve Sovyetler Birliği istemekte ve bu doğrultuda baskılarını artırarak bir sonuca gidilmesini arzu etmekteydi. Dış baskıların artması, karşılıklı her iki ülkenin bir sonuca varmasında etkili olmuştur. Türk Hükümeti, BM Güvenlik Konseyinin 353 sayılı kararını kabul etmiş ve 22 Temmuz 1974 saat 17.00'den itibaren ateşkes uygulama yönünde karar almıştır. Diğer yandan Yunan askerî hükümeti de Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Arapakis aracılığıyla, Atina'da bulunan Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco'ya ateş kesmeye razı olduklarını bildirdi. Türk Hükümeti tarafından alınan ateşkes kararı Başbakan Bülent Ecevit tarafından saat 10.00'da düzenlenen basın toplantısında açıklandı (Açıkgöz, 2006). Bu açıklamada Kıbrıs için alınan kararda barış yanlısı ve aynı zamanda Birleşmiş Milletler kararlarına saygı gösteren Türkiye'nin ateşkese bağlı kalacağı ve ateşkesin Türkiye saati ile 17.00'den itibaren geçerli olacağını bildirmiştir (Kılıç, 2016).

Türkiye'nin dünyada başka bir yerinin de bulunduğunu ifade eden başbakan Bülent Ecevit Türk Silahlı Kuvvetleri ile Kıbrıslı Türk Mücahitleri'nin kol kola vererek iki gün içerisinde birlikten kuvvet doğar anlayışıyla hareket etmesi sonucu başarıya ulaşmalarını ve bu başarının ve Kıbrıslı Türklere, bütün Kıbrıslılara ve Türk Milleti'ne ve insanlığa hayırlı olmasını diledi (Açıkgöz, 2006:90).

Ateşkes sağlandığında Girne ile Lefkoşa arasında küçük bir bölge ele geçirilmişti. Bu küçük alan dışında kalan Türk bölgelerine Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından saldırı düzenlenmekteydi. Rumların yaptığı şiddeti gören Fransız muhabir Jean Meuvecelle 24 Temmuz 1974 tarihi olan France Soir gazetesinde;

“Son derece utandırıcı olayları kendi gözlerimle gördüm. Rumlar Türk camilerini yaktılar ve Magosa civarındaki köylerde bulunan Türk evlerini ateşe verdiler Silahlı ve savunması olmayan Türk köylüleri Rum çapulcular tarafından yaratılmış vahşet içinde yaşamaktadırlar... Ellerinde bazukaları olan Rumlar, Türk köylerinde büyük kargaşalıklara sebep olmaktadır. Rumların bu hareketleri insanlık namına utanç vericidir.” olarak ifade etmiştir (Bozkurt, 2001:218).

4.8.1. Birinci Cenevre Konferansı

Türkiye, Yunanistan ve İngiltere dışişleri bakanlarının katılımıyla 25 ve 30 Temmuz 1974 tarihinde I. Cenevre Konferansı yapılmıştır. Konferansta Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı müdahalenin uluslararası anlaşmalar uyarınca yapıldığı kararlaştırılmıştır. Ayrıca I. Cenevre Konferansı'nda adada oluşturulan Türk yönetimi tanınarak, Türk silahlı kuvvetlerinin adadaki varlığı kabul görmüştür. Konferansın diğer konuları arasında ise Rumların işgali altında bulunan bölgeleri terk etmeleri, Türk birlikleri ile Rumlar arasında güvenli bir bölgenin oluşturulabilmesi ve karışık köylerde BM Barış Gücü'nün görev yapması kararlaştırılmıştır.

Konferans'ın en önemli maddelerinden bir tanesi ise Kıbrıs'tan da fiili olarak Türk ile Rum şeklinde iki idari yapının bulunduğu bütün taraflar tarafından kabul görmesidir (Vatansever, 2010:1516). 25 Temmuz 1974'te yapılan Birinci Cenevre Konferansı'nda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yanında BM, Sovyetler Birliği ve AB' de gözlemci olarak yer almış ve yapılan görüşmeler zorlu ve bir hayli tartışmalı sahnelerle geçmiştir.

Bu görüşme 80 saat sürmüştür ve görüşmeler esnasında sık sık anlaşmazlıklara düşülmüştür. Konferans'ta üzerinde durulan en önemli mesele ise Türk askerinin adadan çekilmesi olmuştur (Barutçu, 1999). 30 Temmuz 1974 akşamı Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan tarafından Cenevre Antlaşması imzalanmış ve Kıbrıs Devleti'nin yeni anayasal düzeninin sağlanması ve detaylı olarak görüşülmesi amacıyla II. Cenevre Konferansı yapılmasına karar verilmiştir. Cenevre Antlaşmasında Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekatı'nda gösterdiği başarının yanı sıra siyasi olarak da kararlılığını masada göstermiştir. Böylece Türkiye'nin dile getirdiği meselelerin birçoğu kabul görmüştür. Türkiye yapılan Birinci Barış Harekatı'nı hukuki bir temele oturtarak sağlamlaştırmış ve Kıbrıs'ta oluşacak yeni bir düzenin oluşmasının alt yapısını hazırlamıştır. Adada oluşacak yeni statünün de oluşmasında doğru bir adımlar atılarak ilerleme kaydedilmiştir (Sarica, 1975).

Cenevre Antlaşması'na göre;

1. Kıbrıs'taki karşıt kuvvetler 30 Temmuz 1974'te Cenevre saati ile saat 22:00'de kontrollerinde bulundurdıkları yerlerde kalacaklar ve genişlemeyeceklerdi. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 22 Temmuz 1974 saat 17:00'den sonra ele geçirilen yerlerin mevcudiyeti ilgili taraflarca tanınmaktaydı.
2. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'ta ele geçirdiği bölgenin etrafında oluşturulacak güvenlik bölgelerine BM Barış Gücü hariç hiçbir kuvvet girmeyecekti.
3. Kıbrıs'ta Rum ve Yunanlar tarafından işgal altına alınan Türk yerleşim birimleri ivedi şekilde boşaltılacaktı. Söz konusu bölgelerin güvenliğini BM Barış Gücü koruyacaktı.
4. Kıbrıs'ta Türk ve Rumlardan oluşan bölgelerin güvenliği de yine BM Barış Gücü vasıtasıyla koruma altına alınacaktı.
5. Bütün esirler değiştirilecek veya serbest bırakılacaktı.
6. Kıbrıs'taki silahlı kuvvetlerin mühimmatın ve diğer harp materyalinin zamanlı ve safhalı olarak indirimi için-bütün taraflarca kabul edilebilen adil ve sürekli çözüm çerçevesinde ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde barış, güvenlik ve karşılıklı itimat tesis edildiği ölçüde-ayrıntılı tedbirler alınacaktı
7. Bölgede barışın sağlanması ve Kıbrıs'ta anayasal düzenin yeniden tesisi için görüşmelere 8 Ağustos 1974'te başlanacak ve bu görüşmelere Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri de katılacaklardı. Kıbrıs'ta anayasal düzen yeniden tesis edilinceye kadar Rauf Denktaş, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı görevlerini yürütecekti (Açıkgöz, 2006, ss99-100).

Cenevre Konferansı sonucu genel bir bakış atıldığında farklı 2 değerlendirme yapılabilirdi. İlk olarak Kıbrıs Harekatı'nın haklı askeri müdahalesinin zemini hukuki temele net olarak oturtularak sağlamlaştırılmıştır. İkinci olarak ise Kıbrıs Türk toplumunun otonom bir iradeye sahip olması gerektiği Yunanistan tarafından net bir şekilde anlaşılmış olmasıydı (Milliyet, 4 Ağustos 1974).

4.8.2. İkinci Cenevre Konferansı

Birinci Cenevre Konferansı'nın öngördüğü ilkeler doğrultusunda 8 Ağustos 1974 tarihinde İkinci Cenevre Konferansı yapılmıştır. Toplanan İkinci Cenevre Konferansı'nda ilk olarak gerek Türk gerekse Rum tarafı birbirini suçlamıştır. Zira suçlamalar genel olarak Birinci Cenevre Konferansı'nın maddelerine uymamak şeklinde belirginleşmiştir. Karşılıklı suçlamaların olduğu Konferansta her iki tarafta haklı olarak görülmekteydi.

Çünkü her iki tarafta sorumluluklarını yerine getirmemişti (Uslu, 2010:297). Dönemin Kıbrıslı Türkler lideri merhum Rauf Denktaş 12 Ağustos 1974 tarihinde önerileri Rum lider Klerides'e iletmiştir. İletilen önerilere gerek dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Mavros gerekse Rum lider Klerides itiraz etmiştir. Bu gelişme üzerine Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş tarafından Kıbrıs'ın kantonlara ayrılması önerisini iletmiştir. Bu öneride her iki lider tarafından geri çevrilmiştir. Yunan ve Rum tarafının önerilere karşı çıkması neticesinde İkinci Cenevre Konferansı'nda başarı sağlanamamıştır (Demirel, 2003:120).

İkinci Cenevre Konferansı'nın 13 Ağustos 1974 tarihinde bitecek olan toplantısı akşam saat 19.00'da görüşmelere başlanmıştır. Türklerin vermiş oldukları federasyonla alakalı önerileri cevapsız kalmakta ve ötelenmeye çalışarak zaman kazanılmak istenmekteydi. Bu anlamda Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros 36 saat talepte bulunmuş ve Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides'in de iki gün istemesi yönünde büyük çaba harcanmıştır. Kendilerine verilmesi istenen sürenin kabul görmesini isteyen Yunan-Rum ikilisi istediğini elde edememiş ve Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş tarafından Cenevre Konferansı'nda sonuç alınamayacağı anlaşılmıştır. Bir sonraki konferansın 02.20 saati ile Perşembe günü yapılması yönünde karar verilmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Perşembe günkü toplantıya katılıp katılmayacağı yönündeki soruya cevap dahi vermeden konferans salonunu terk

etmiştir (Açıkgöz, 2006:104). Görüşmeler sonucu Türk heyetinin alacağı kararlar artık daha somuttu ve İkinci Harekat'ın başlaması için parola hazırды. Parola, "Ayşe artık tatile çıkabilir."

4.9. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Görüldüğü üzere bütün çabalar sonuç vermemiş, 6 gün süren Cenevre görüşmeleri oyalayıcı taktiklerle geçiştirilmiştir. Sürekli olarak görüşmeler için süre istenerek müzakereler uzatılma yoluna gidilmiştir. Sonuç alınamayan konferans, Atina'nın tekrar süre istemesi ve Ankara'nın da reddetmesi sonucu dağılmıştır (Eroğlu, 1975:257). Cenevre Görüşmelerinin yarıda kesilmesi üzerine Dışişleri Bakanı Turan Güneş, saat 04.15'te Ecevit'i özel hattından arayarak telefonla bilgilendirmiş, İngiltere ve Yunanistan'ın barış için çaba sarf etmediğini belirtmiştir. Telefon görüşmesi sona ererken Güneş, Başbakan'a gizli mesajını şu şekilde vermiştir: "*Sayın Başbakanım, az kaldı unutuyordum. Ben belki birkaç gün daha Cenevre'de kalabilirim. Benim eve haber salsanız, Ayşe tatile çıkabilir*" (Ediş, 2018). Bu mesaj üzerine Ecevit, makam odasında kısa bir durum muhakemesi yaptıktan sonra Genel Kurmay Başkanını arayarak, "Sayın Sancar, Ayşe artık tatile çıksın." Emrini vermiştir. Böylece Ecevit, 26 günde ikinci kez Türk savaş mekanizmasını harekete geçirecek düğmeye cesaretle basmıştır (Sağlam, 1975:220).

Kolordu karargahı brifing yapmış harekatın 14 Ağustos sabahı yapılması planlanmıştır. Nitekim 14 Ağustos sabahı başlayan harekâtla birlikte Magosa ele geçirilmiş, Lefkoşa'nın Türk kesimleri savunma durumuna geçirilmiştir (Çalık, 2006:126). İkinci Barış Harekatı devam ederken Rum saldırıları da hız kazanmış Kıbrıslı Türklerin can ve mal varlığına zarar vermişlerdir. Harekat sırasında Atlılar, Murat Ağa ve Sandallar Köyü toplu katliamları gerçekleşmiştir. Daha fazla katliam yaşanmasının önü gerekli olan harekâtla kesilmiştir.

Türk birlikleri 40,000 asker, 160-200 tank, 200 zırhlı personel taşıyıcısı ve 120 ağır toptan oluşan bir güçle Barış Harekatı'na başlamıştır (Richter, 2011). Harekat sonrası Magosa ele geçirilmiş fakat Maraş dışta bırakılmıştı. Ateşkes sağlandıktan sonra üç gün boyunca Maraş İsveçli mavi berelilerin devriye attığı bir yer olmuştu.

İkinci Barış Harekâtı'nın başlamasından altı saat sonra bir basın toplantısı düzenleyen Başbakan Bülent Ecevit, Kıbrıs meselesine müzakere yoluyla çözüm aranabilmesi için durdurulan harekâtın bu arayışlardan sonuç alınamayacağı belli olunca tekrardan başlatıldığını açıkladı. Başbakan Bülent Ecevit'e göre; İkinci Barış Harekâtı'nın gayesi Kıbrıs'ın bağımsızlığını koruyarak adayı Rum şiddetinden kurtarmaktır. Harekâtın gayesine ulaşması durumunda Kıbrıslı Türklerle beraber Rum toplumu da barış ve güvene kavuşmuş olacaktır. Barış harekâtı ne Yunanistan nede Kıbrıslı Rumlara karşı girişilmiş bir harekâttir. Buradaki asıl gaye asimile edilmeye çalışılmış, şiddete maruz kalmış Kıbrıslı Türkleri Rumlarla eşit şartlara getirebilmek ve beraberliğin güçlenerek sürdürülmesini sağlamaktır.

4.10. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Yaşananlar

Birinci Barış Harekâtı'nı Türkiye'ye BM'nin karşılıklı görüşmeler sonucu karara varılması yönünde talepte bulunmuş ve böylece Türkiye harekâta son vermiştir. II. Cenevre Konferansı Türk heyetini oyalama ve Yunan-Rum ikilisinin zaman kazanması yönünde devam etmesi sonucu 14 Ağustos 1974'te Türkiye ikinci müdahalede bulunmuştur. TSK Magosa-Lefke hattını İkinci Harekat sonucu kendisi belirlemiştir. Türkiye'nin gerçekleştirdiği İkinci Barış Harekâtı, 16 Ağustos 1974 tarihinde Türkiye tarafından sunulan ateşkesin Kıbrıs Rumları adına Klerides'in onay vermesiyle sonlanmıştır. BM Güvenlik Konseyi ateşkes alınma kararının verilmesine kadar üç karar almıştır. Alınan öncelikli karar 14 Ağustos 1974 tarihli olan 357 sayılı karardır. Alınan 357 sayılı kararla, 353 sayılı kararı yok sayarak çatışmaların tekrar ortaya çıkmasında endişe duyan BM Konsey'i, 353 sayılı kararın derhal hayata geçirilmesini ve harekâtın tüm yönleriyle sonlandırılmasını istemiştir. Ayrıca 353 sayılı karar uyarınca karşılıklı görüşmelerin siyasi zeminde tekrar masaya yatırılması isteğinde bulunmuştur (Özersay, 2002:102).

BM Genel Kurulu'nun Kıbrıs meselesinin çözümü için aldığı 3212 sayılı karar şöyledir;

“Kıbrıs Cumhuriyeti anayasal sisteminin Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarını ilgilendiren bir husus olduğunu addeder. Genel Sekreterin iyi niyet ve görevi çerçevesinde iki toplum temsilcisi arasında eşit şartlarda yürütülen temas ve görüşmeleri taktirle karşılar, tarafların temel ve meşru hakları çerçevesinde serbestçe

ve her iki tarafça kabul edilebilecek siyasi bir çözüme ulaşıncaya kadar bu görüşmelerin devam etmeleri çağrısında bulunur.” (Kılıçkiran, 1990:12).

İkinci Barış Harekâtı sırasında, Ağrotur’daki İngiliz üssüne sığınan 9.396 Kıbrıslı Türk mültecinin güvenliklerinin sağlanması amacıyla 18-27 Ocak 1975 arasında Adana’ya gitmelerine İngilizler tarafından izin verilmiştir (Açıkgöz, 2006). Gönderilmesine izin verilen bu Türkler sağlık taramasından geçtikten sonra tekrar adaya gönderilmiştir. Ağrotur’daki İngiliz üssünde 6 ay kadar tutsak hayatı yaşadktan sonra hürriyetine kavuşan 16 yaşındaki Belgin Fevzi (Açıkgöz, 2006), İngilizlerin üsse sığınan Türklere mülteci olarak davranmadıklarını, harp esiri olarak muamele ettiklerini ifade etti (Hürriyet, 21 Ocak, 1975:11).

Limasol milletvekili olan ve mülteci Türklerin temsilciliğini üstlenen Ziya Rızkı, Kıbrıs’ın Rum kesiminde 8 bin civarında Türk’ün tutsak kaldığını ifade etmiştir. Türk ordusunun ve hükümetinin kararlı çalışmasıyla 120 bin Kıbrıslı Türk’ten 112 binin özgür bırakılmasına, aynı zamanda kendi kendini yönetme olanağına kavuştuğunu açıkladı. Ziya Rızkı, İngiliz kamplarındaki bakım eksikliği ve beslenme yönünden yetersiz kalması sebebiyle 400 kişinin hastalığa yakalandığını ve 40 kişinin de hayatını kaybettiğini ifade etmiştir (Hürriyet, 28 Ocak, 1975:1-11).

Sayıları binleri aşan Kıbrıslı Türk’ün ise güney kesiminde zor durumlar altında hayatta kalmaya çalışmaktadır. Kıbrıs Rum Hükümeti, bu Türkleri iade etmeyerek Kıbrıslı Türkler üzerinde politik bir baskı aracı olarak kullanmaktaydı (İsmail 1988:231). Güneyde yaşayan Türklere iyi yönde davranılmayıp Türklerin kontrolünde olan güvenli yerlere geçmelerine izin verilmediği takdirde, Türk tarafının da Kıbrıs’ta yaşayan tüm Rumları Rum kesimine göndermekten başka ikinci bir yol olmadığını ifade etmiştir. Savaş sürecinde Kıbrıs’tan Türkiye’ye getirilen ve farklı illerde açılan esir kamplarındaki esirlere insani olarak en iyi şartlarda davranılmış ve son derece iyi muamele yapılmıştır. Gerçekleşen mübadelenin ardından Kıbrıs’a geri dönen Rum-Yunan esirler Türkiye’de kendilerine nasıl davranıldıkları konusunda iyi yorumlar yapmış ve içinde bulundukları durumu açıkça dile getirmişlerdir. Diğer taraftan 15 Temmuz 1974’den itibaren kayıpları tespit etmek amacıyla BM Barış misyonu tarafından Nisan 1981 tarihinde Kayıp Şahıslar Komitesi (KŞK) kurulmuştur. KŞK’nın temel amacı, kayıp kişilerin yakınlarının sevdiklerinin kalıntılarını geri almalarını, uygun bir cenaze

töreni düzenlemelerini ve uzun bir acı ve belirsizlik sürelerini kapatmasını sağlamaktır. KŞK, ikisi Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk toplulukları tarafından atanan ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından seçilen ve BM Genel Sekreteri tarafından atanan üçüncü bir üye de dahil olmak üzere üç üyeye sahiptir. Ayrıca, KŞK, ada genelinde kazı yapan ve KŞK Antropoloji Laboratuvarı'ndaki kalıntıların antropolojik ve genetik analizlerini yapan 60'tan fazla arkeolog, antropolog ve genetik uzmanından oluşan iki toplumlu bir adli ekip olarak faaliyet yürütmüştür. Kıbrıslı ailelerin çoğu doğrudan ya da dolaylı olarak bu süreçten etkilenmiştir. KŞK, ölüm nedenini belirlemeye veya kayıp kişilerin ölümüyle ilgili sorumluluk yüklemeye çalışmamaktadır. Hedefi, kayıp akrabalarının kalıntılarının iadesiyle binlerce etkilenen aileye yakınlaşmak için insancıdır. KŞK'nın faaliyetleri yaraların iyileşmesine ve her iki toplum arasındaki genel uzlaşma sürecini destekleyeceği ümit edilmektedir. Bu süreçte 2.180 kişi kayıp olarak rapor edilmiş ve bu kişilerden 580'inin yeri tespit edilmiştir. Bu kişiler 1963-64 ve 1974'teki trajik olaylardan beri kayıptı (Keser, 2014:218).

1974'ten sonra, Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklere yaptığı şiddete son veren operasyonun ardından, Kıbrıs sorunu uluslararası zemine taşınmıştır. Kıbrıs bağımsızlığını kazandığında ortaya çıkan düzenleme işe yaramaz oldu. Kıbrıslı Türkler anlaşılır bir şekilde Kıbrıs'ın ayrıcalıklarını koruyarak kendilerine büyük ölçüde özerklik verecek bir federal sisteme sahip bağımsız bir ülke olması gerektiği konusunda ısrar etti. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile diğer lider güçler, Kıbrıs sorununu ele alma konusundaki tutarsız yaklaşımları adanın gerçekliğini görmezden gelmektedir.

Her zaman konuyu Türkiye ile müzakerelerinde bir pazarlık aracı ya da bir koz olarak kullanmış ve sorunlara son vermek için somut ve etkili çözümler üretmek ya da katkıda bulunmaktan kaçınmışlardır. Burada, Batı kurumlarının kısmi konumu nedeniyle sorunun çözülmediği belirtilmelidir. Yıllardır Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) ve Kıbrıslı Türklerin uluslararası toplum tarafından izole edilmeye çalışılması ve KKTC'nin egemenlik haklarının sürekli reddedilmesi yaşanan olaylar kapsamında sesini dünyaya duyurması yönünde haklı tepki vermesine neden olmuştur.

5.BÖLÜM

SONUÇ

Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, 1821'de Yunanistan'ın Osmanlılardan bağımsızlığını kazanana kadar birlikte yaşamışlardır. Kıbrıs Osmanlı idaresinde iken bir dönem İngiltere'ye kiralanmıştır. 1955'te, Kıbrıslı Rumlar adayı birleştirmek için silahlı bir terör kampanyası başlattılar. İngilizler idaresinde olan Kıbrıs'ta 1963 yılında Türklere yönelik Rum saldırılarının artması Türkiye'ye garantör ülke olarak müdahale etme gerekliliğini oluşturmuştur. EOKA, Yunan silahlı kuvvetlerinin aşırı milliyetçi unsurlarıyla yakından bağlantılıydı. Yunanistan ile birlik her zaman bağımsızlık sonrası gündemde olmuştu bu süreç 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır.

Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık, anayasanın temel hükümlerini ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini güvence altına almak için bir antlaşmaya gitmiştir. Ancak bir dizi anayasa krizi Aralık 1963'te toplumlar arası şiddetin patlak vermesine yol açmıştı. Bütün barışı sağlama girişimleri başarısız olduktan sonra, BM Güvenlik Konseyi BM Barış Gücü'nün kurulmasını öneren 1964 yılı 186 sayılı kararı oybirliğiyle kabul etti. 186 sayılı kararda belirtildiği gibi, BM Barış Gücü'nün görevi aşağıdakileri unsurları içermektedir:

- Taraflar arasındaki çatışmaları önlemek;
- Hukuk ve düzenin korunmasına ve restorasyonuna katkıda bulunmak;
- Normal koşullara dönüşüne katkıda bulunmak

20 Temmuz 1974'te Türk ordusu, Kıbrıs'ı Yunanistan'la birleştirmeyi amaçlayan Atina destekli bir darbeye cevaben adaya müdahale etti. Türkiye, Garanti Antlaşması'yla ortak eylemde bulunmak istemeyen İngiltere'yle istişarelerde bulduktan sonra 20 Temmuz 1974'te Garanti Antlaşması'ndan doğan hak ve yükümlülüklerine uygun olarak Garantör Gücü olarak müdahale etmiştir. Türkiye'nin müdahalesi Ada'nın Yunanistan tarafından ilhak edilmesinin önünü tıkadı ve on bir yıl sonra Kıbrıslı Türklere güvenlik ve umut getirdi.

Temmuz 1974'te Türk müdahalesinin ilk aşamasından sonra Cenevre'de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında uluslararası bir konferans düzenlendi. Görüşmeler başlangıçta 20 Temmuz 1974'te başlatılan Türkiye'nin askeri müdahalesinin ilk aşamasını takiben başlamıştı.

Bu görüşmelerde Kıbrıslı Rum kuvvetlerinin tüm Kıbrıslı Türk yerleşim bölgelerini durumu gündeme getirildi. 22 Temmuz 1974 günü saat 16:00'da ateşkes kararlaştırıldı ve Türk Ordusu, Girne ile Lefkoşa arasındaki ana yol da dahil olmak üzere bir kara parçasını kontrol altına aldı. Ancak bu noktada, Kıbrıs Türk toplumunun, adaya dağılmış sorunlu yerlerde yaşayanların güvenliği, güvenceden uzaktı. Bu arada, 30 Temmuz'da sona eren ilk Cenevre müzakereleri, Rum veya Kıbrıs Rum güçleri tarafından işgal edilen tüm Türk yerleşim bölgelerinin derhal boşaltılmaları ve BM Barış Gücü tarafından korunmaya devam edilmeleri konusunda bir çağrı yaptı. Bununla birlikte, Kıbrıslı Türk nüfusuna yönelik saldırılar devam etti ve kendi birliklerinin güvencesiz durumu Türkiye'yi operasyonunun ikinci aşamasını başlattı ve sonuçta Kıbrıslı Türklerin güvenli sınırını bugünün sınırlarına kadar genişletti. Barış Harekatı o sırada ilerlerken, garantör devletlerden olan Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ı kapsayan ikinci bir barış görüşmesi İsviçre'nin Cenevre kentinde sürüyordu. Yapılan ikinci müdahalenin sonunda, Türk birlikleri adanın% 38'ini kontrol altına aldı. Birçok Kıbrıslı Rum Güney'e kaçarken, birçok Kıbrıslı Türk Kuzey'e kaçmak durumunda kaldı.

Kıbrıs Barış Harekâtı uluslararası açıdan BM Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının 5. maddesi gereği 22 Temmuz 1974 tarihinde ateşkes ilan edilmesiyle son bulmuştur. Harekâta ABD silah ambargosu uygulayarak tepki göstermiş, Sovyetler Birliği, Avrupa ve daha birçok ülkenin tepkisine yol açan harekâta destek sadece Libya ve Pakistan'dan gelmiştir. Birinci Kıbrıs Barış harekâtı uluslar arası açıdan çok fazla tepki toplamasa da ikinci harekât uluslararası arenada Rumların ve Yunanların yoğun lobiciliğiyle tepkilere yol açmıştır. Bunun dışında uluslararası hukuk açısından Türkiye garantörlük gereği müdahalede bulunma yetkisine sahip olduğunu bildirmiştir.

1974'teki düşmanlıkların ardından Güvenlik Konseyi, BM Barış Gücü'nün görev süresini genişleten bir dizi karar aldı. Değişiklikler, 16 Ağustos 1974'te yürürlüğe giren fiili ateşkes denetimini ve Kıbrıs Milli Muhafızları ile Türk ve Kıbrıslı Türk

kuvvetleri arasında bir tampon bölge oluşturmayı da içeriyordu. Genel Sekreter'in Güvenlik Konseyi'ne her Haziran ve Aralık'ta Kıbrıs ihtilafı ve BM Barış Gücü'nün durumu hakkındaki raporlarını takiben Konsey görevi sürekli olarak yeniledi.

Kıbrıs sorununun en dikkat çekici özelliklerinden biri, Kıbrıslı Rumların önemli uluslararası anlaşmaları reddetme ve Kıbrıslı Türklerin insan haklarını büyük ölçüde ve yine de oldukça şaşırtıcı bir kamuoyunu ihlal etmeleridir. Bunun sonucu, BM ve diğer uluslararası örgütlerden tek taraflı kararlar alabilmeleri ve Kıbrıslı Türklere çok zarar veren tanıma gerçeğine dayanarak mahkeme kararlarını güvenceye almalarıdır.

Kıbrıslı Türkler, elli yıldan fazla bir süredir, dünyadaki resmi bir sesten ve Kıbrıslı Rumlarla davalarını dünya topluluğuna sunarken karşılayacakları mali kaynaklardan mahrum bırakıldı. İlişkiler, tüm Kıbrıs hükümeti olarak tanınmaları için kendilerini güvence altına almış ve dünyayı Kıbrıslı Türklerin değil, mağdur olan taraf olduklarına ikna etmişlerdir. Bu nedenle, mevcut durumun ortaya çıkma nedenlerine ve sonuç olarak her iki tarafın ve özellikle de daha az sayıda Kıbrıslı Türkün geleceği için güvenilir güvencelere ihtiyaç duyma nedenlerine biraz daha ayrıntılı bakmak gerekir. Günümüzde, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler ayrı yaşamaktadır. Kıbrıs'ın geleceği, her biri kendi egemen bölgesinde güvence altına alan ve her biri kendi gelenekleri, gelenekleri ve kimlikleriyle güvence altına alan iki halkın iradesine saygı ve kabul temelinde gerçekleşecektir.

Kıbrıs sorununa BM Barış Gücü açısından bakıldığında ise bu gücün misyonu ortaya çıkmaktadır. Kıbrıs'a 1964 yılında konuşlanan BM Barış Gücü 1974 tarihindeki Barış Harekâtına kadar çok fazla fonksiyona sahip olamamıştır. Zira Rumlar Barış Gücünü şiddeti önleyici bir güç olarak hiç görmemiş Barış Gücü de Rumların şiddetini önleyecek gücü kendisinde hiç bulamamıştır. Özellikle Birinci Barış harekâtı sonrasında yapılan ateşkesten önce ve sonra Türk köylerine saldıran Rumlar pek çok Türkü katletmiştir ve hatta toplu ölümler meydana gelmiştir. Köylere saldıran Rumlara çoğu zaman BM Barış Gücü Türk köylerinin Rumlara teslim edilmesi yönünde öneri ile gitmiştir. Teslim olan köylerin BM Barış Gücü nezaretinde teslim olmaları sonrasında uygulanan şiddet olaylarına da Barış Gücü engel olamamıştır. Kimi zaman Rumların sert tavırlarından BM Barış Gücü de nasibini almıştır.

Sonuç olarak BM Barış Gücü Kıbrıs'ta ne şehir, kasaba ve köylerine yapılan saldırıları engelleyebilmiş, ne de sivil halka yapılan kötü muameleleri önüne geçebilmiştir. Yağmalamalar, tecavüzler, katletmeler çoğu zaman BM Barış Gücünün gözü önünde yapılmıştır. BM Barış Gücü bir anlamda yaşanan olaylar karşısında Türk şehir, kasaba ve köylerinin adil bir şekilde haklarının savunulmasında yer almamış, kendi görev ve sorumluluklarını bir kenara bırakmıştır. 1964-1974 arasında Kıbrıslı Türkleri hedef alan katliam, eziyet ve silahlı saldırıları sonlandırma konusunda başarısız olmuştur. 1974'ten günümüze kadar hernagi bir silahlı çatışma olmamasının sebebi BM Barış Gücü'nün adada bulunmasından dolayı değil, adadaki Türk askerinin caydırıcı olmasındandır. BM Barış Gücü, ada halkına eşit düzeyde davranmayı benimseyip taraflı yönünü terk etmediği sürece, uyguladığı stratejiler ile her zaman akıllarda soru işareti oluşturacak ve kendine duyulan güveni küle çevirecektir.

KAYNAKÇA

A- BASILI KAYNAKLAR

- Açıkgöz, S. (2006). *Kıbrıs Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akmaral, K. (2004). *Akritis Planı ve Kıbrıs*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Akmaral, K. (2004). *Kıbrıs Türkü'nü İmhayı Hedefleyen Akritis Planı ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Alasya, H. F. (1987). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Alasya, H. F. (1988). *Tarihte Kıbrıs*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını.
- Alasya, H. F. (1992). *Rum-Yunan Emelleri*, Ankara: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.
- Altan, Ü. (2010). *Kıbrıs Sorunu Çözüm Sürecinde Annan Planı: KKTC ve Kıbrıs Rum Basınındaki Yansımaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Apuhan, F. (2017). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Bingöllü Kıbrıs Gazileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıbaş, K. (2009). *Küresel Çağda Siyasi Coğrafya*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2005). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Artuç, İ. (1989). *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*, İstanbul: Kastaş A.Ş. Yayınları.
- Atalay, T. (2003). *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları.

- Avcı, F., Doğanay, Z., Atun A. F. (2016). *Kıbrıs Türk Halkının Varoluş Savaşı ve Rauf R. Denктаş*, Editör: Ahmet Zeki Bulunç. İstanbul: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını.
- Avcı, Ü. M. (2012). *Birleşmiş Milletler Barış Koruma Harekatı ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı.
- Ayşegül, K. (2007). *2002 Kopenhag Zirvesi Sonrasında Avrupa Birliği Çerçevesinde Kıbrıs Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Projesi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baday, G. (2009). *Kıbrıs Barış Harekatı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ile Gazileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bahadır, M. (2002). *Kıbrıs'ta Katliamlar*, Lefkoşa: Rüstem Kitabevi.
- Baransel, S. (2010). *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'nin Kıbrıs Sorunu*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barutçu, E. (1990). *Hariciye Koridoru*, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.
- Bekaroğlu, O. (2009). *Kıbrıs Barış Harekatı Sonrası Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Belen, M. (2010). *Jeopolitik ve Jeostratejik Kıbrıs Sorunu (1960-1983)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Berdal, M. R. (1993) *Whither UN Peacekeeping?*, Adelphi Paper 281, Brassey's, London.
- Birand, M. A. (1984): *30 Sıcak Gün*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Boyn, J. M. (1971). *United Nations Peace Keeping Operations, A Military and Political Appraisal*, Praeger Publishers, New York.

- Bozkurt, E., Demirel, H. (2004). *BM ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bozkurt, İ. (2001). ‘‘Kıbrıs’ın Tarihine Bir Bakış’’, *Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi*. (Ed.) İrfan Kaya Ülger, Ertan Efegil. Ankara: Ahşen Yayıncılık Matbaacılık Tanıtım.
- Çalık, S. (2006). *Kıbrıs Barış Harekâtında Hava İndirme Birlikleri ve Hava İndirme Harekâtı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çay, A. (1989). *Kıbrıs’ta Kanlı Noel 1963*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çetiner, A. C. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Kara Muharebeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevikel, N. (2006). *Kıbrıs Akdeniz’de bir Osmanlı Adası (1570-1878)*. İstanbul: 47 Numara Yayıncılık.
- Demirel, H. (2003). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyeliği ve Kıbrıs Problemi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Denktaş, R. R. (1982). *Kıbrıs Üçgeni*. Lefkoşa: Nadir Kitapevi.
- Denktaş, R. R. (1996). *Rum-Yunan İkilişi: İstenmeyen Cumhuriyet’ten Nereye?.* İstanbul: Rauf Denktaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Denktaş, R. R. (2004). *Kıbrıs Girit Olmasın*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Denktaş, R. R. (2007). *Son Çağrı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Druşotis, M. (1950). *Karanlık yön EOKA*, Kıbrıs: Galeri Kültür Yayınları.
- Druşotis, M.(2008). *Kıbrıs 1963-1963 İlk Bölünme*, Kıbrıs: Galeri Kültür Yayınları.
- Ediş, E. (2018). *Kıbrıs Barış Harekatı Odağında Bülent Ecevit*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilimdalı.

- Efegil, E. (2003). *Temel Konular Işığında Annan Belgesi'nin Analizi*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Emircan, M.S. (2007). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tören, Bayram ve Anma Günleri*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Mücahitler Derneği.
- Gazioğlu, A. C. (2001). *Kıbrıs Sorunu, Ortaklık Cumhuriyeti ve AB Üyeliği Girişimlerinin Siyasi ve Hukuki Yönleri*, Editörler: Ali Ahmetbeyoğlu, Erhan Afyoncu, *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.
- Gazioğlu, A. C. (2003). *Kıbrıs'ta Cumhuriyet Yılları ve Ortaklığın Sonu (1960-1964)*. Lefkoşe: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.
- Gemici, M. (2014). *Birleşmiş Milletler 'Ordusu*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı.
- Gibbons, H. S. (2004). *Kıbrıs'ta Soykırım*. Çev: Yılmaz, Alparslan; Fehim, Erol. Lefkoşa: Near East Publishing.
- Goodrich, L. M. (1971). *United Nations Peace-Keeping Operations: A Military and Political Appraisal*. New York: Praeger Publishers.
- Gökhan, R. M. (2008). *Kıbrıs'ta Rum Katliamları*, Ankara: Genel Kurmay Basımevi.
- Gülen, A. (2011). *İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Günsev, M. (1999). *20 Temmuz Şafak Vakti Kıbrıs'ta*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Gürel, Ş. S. (1984). *Kıbrıs Tarihi Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslar arası Politika (1878-1960)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Güven, E. (2003). *Helsinki'den Kopenhag'a Kıbrıs*. İstanbul: Om Yayınevi.
- Haçek, Y. (2005). *Öncesi ve Sonrasıyla Türkiye'nin Kıbrıs Üzerindeki Garantörlük Hakkı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hannay, D. (2012). *Britain's Questfor a Role: A Diplomatic Memoir from Europe to the UN*. İstanbul: I.B.Tauris Yayınevi.

- Hansen, W. , Ramsbotham O., Woodhouse, T. D. (2001) *Hawks and Doves: Peacekeeping and Conflict Resolution*, Berghof Handbook for Conflict Transformation.
- Harbottle, M. (1971). *The Bue Berrets*, London: Oxford University Press.
- Hascan, T. (2016). *Kıbrıs Sorununda Çözüm Önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hasgüler, M. (2000). *Kıbrıs 'ta ENOSİS ve Taksim Politikaları Sorunu*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İsmail, S. (1998). *150 Sorunda Kıbrıs Sorunu*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- İzgi, A. R. (2007). *Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye 'ye Uygulanan Silah Ambargosu Ve Sonuçları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaman, S. (2012). *Kıbrıs Sorunu Kapsamında, 1960-1974 Yılları Arasında Uygulanan Türk Deniz Kuvvetlerini Geliştirme Stratejisinin Kıbrıs Barış Harekâtı 'nın Başarısına Katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü.
- Karluk, S. R. (2007). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Kasapoğlu, M. C. (2008). *Kıbrıs 'ta Yerel Bir Mukavemet Örgütü Olarak Türk Mukavemet Teşkilatı 'nın (TMT) İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Kaygısız, Ü. (2004). *Türkiye 'nin Avrupa Birliği Üyeliğinde 2001 Yılı Anayasa Değişiklikleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keser, U. (2014a). *Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1974*. Ankara: Pulat Basımevi.
- Keser, U. (2014b). *Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekatı 1974*. Ankara: Pulat Basımevi.

- Keser, U., Akgün, S. (2015). *Stratejik Güvenlik Bağlamında Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'ının Stratejik Pozisyonu Üzerine Bir Değerlendirme. Casus Belli; Kıbrıs*. Yay. Haz. Keser ve Serdal Akgün. Lefkoşa: Kıbrıs-Akdeniz Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.
- Kesiktaş, F. G. (2005). *Kıbrıs Sorunu'nun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması: Johnson Mektubu (1960-1965)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kınal, F. (1964). *İlk Çağlarda Kıbrıs*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kızılyürek, N. (2002). *Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koç, R. (2008). *Kıbrıs Basınında Kıbrıs Olayları*. İstanbul: İnsan ve Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Kürkçügil, M. (2003). *Kıbrıs Dün ve Bugün*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Kütükçü, M. A., Erdal, S. (2011). *BM Güvenlik Konseyi Kararları*. Konya: Mimoza Yayın Dağıtım.
- Lewis, B. (2008). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Manisalı, E. (2002). *Dünden Bugüne Kıbrıs*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Melek, M. F. (2002). *Yunanistan'la İlişkiler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Michael, B. (2012). *Peacekeeping Forces*. The Max Planck Encyclopedia of Public International Law, Heidelberg and Oxford University Press.
- Moskos, C. C. (1976). *Peace Soldiers: The Sociology of a United Nations Military Force*, University of Chicago Press.
- Mutlu, H. (2007). *Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Mütercimler, E. (1990). *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri*. İstanbul: Yaprak Yayınevi.
- Okman, C. (2011). *Birleşmiş Milletler Barış Gücü (Konsept- Kuruluş ve Uygulama)*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası.
- Olgun, A. (1991). *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*. Ankara: Zafer Yayınevi.
- Özad, M. H. (2002). *Bağ ve Mücadele Yılları*. Lefkoşa: Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

- Özçelik, M. (2008). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Adaylık Sürecinin Ulusal Güvenliğe Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özersay, K. (2002). *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme*. Ankara: Asam Yayınları.
- Özmen, S. (2005). *Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Panteli, S., Browning, R. (2005). *The History of Modern Cyprus*. Herts, UK: Topline.
- Pazarcı, H. (2011). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pınar, T. (2006). *Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği'ne Adaylık Süreçlerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Richter, H. A. (2011). *Çağdaş Kıbrıs'ın Kısa Tarihi 1878-2009*. Kıbrıs: Galeri Kültür Yayınları.
- Sabahattin, İ. (1989). *1974 Öncesi 1974 Sonrası Kıbrıs Türk Halkı*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Sabahattin, İ. (1992). *Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisi Nasıl İşgal Edildi*. İstanbul: Sultan Ofset.
- Sander, O. (2000). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*. İstanbul: İmge Yayınları.
- Sarıca, M., Teziç, E., Eskiuyurt, Ö. (1975): *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Satan, A. (2007). *Kıbrıslı Türklerin Devletleşme Mücadelesi*. İstanbul: Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri.
- Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Dış İlişkiler ve Savunma Araştırma Grubu, (1990). *Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşler*. İstanbul: Sisav Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler, Kıbrıs, Ege ve Diğer Sorunlar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası*. İstanbul: Der Yayınları.

- Sözen, A. (2007). *The Cyprus Negotiations, and the Basic Parameters: From the 1963 Inter-communal Negotiations to the Annan Plan*. Lefkoşa: Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ortadoğu Üniversitesi Kıbrıs Kampüsü.
- Şengül, A. (2004). *Nice Antlaşması (AB Kurumsal Hukukuna Etkisi)*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tamçelik, S. (2008). *Kıbrıs Meselesinin Çözüm Plânları (BM'nin 789 Sayılı Kararına Göre)*. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçaral, R. (2006). *Siyasi Tarih 1789-2001*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uçarol, R. (1978). *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması*. İstanbul.
- Uçarol, R. (1995). *Siyasi Tarih (1789-1994)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ülger, İ. K. ve Efegil, E. (2002). *AB ve Kıbrıs Bugünü ve Geleceği*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Ünsal, M. (2008). *Kıbrıs - Avrupa Birliği İlişkileri Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Veziroğlu, F. (2007). *Denктаş ve Kıbrıs'ta Son Tango*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Volkan, N.D. (2008). *Kıbrıs: Savaş ve Uyum: Çatışan İki Etnik Grubun Psikaanalitik Tarihi*, İstanbul: Everest Yayınları.
- White, N. D. (1990). *The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security*, Manchester University Press, Manchester.
- Wilson, R. R. (1952). *BM Teşkilatı ve Amerika Devletleri Teşkilatı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Devletler Hukuku Türk Enstitüsü Yayınları.
- Yılmaz, A. (2000). *Türk Basınında Kıbrıs Barış Harekâtı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

B- MAKALELER

- Aral, B. (2013). *BM ve Uluslararası Eşitsizlik. Analiz*, 72.
- Birdişli, F. (2010). *BM'nin Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (11).
- Brown, G; Barker, B; Burke T. (1984). *Police as Peace-Keepers*. UNCIVPOL Victoria.
- Celepoglu, S. ve Ay, D. (2011). *Birleşmiş Milletler ve Türkiye, Silahlı Kuvvetler Dergisi*, ATASE Başkanlığı Yayınları, S:407.
- Cerrahoğlu, Z. Y. (1998). *BM Gözetiminde Kıbrıs Sorunu ile İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler (1968-1990)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri.
- Claude, Jr. I.I. (1961). *The United Nations and the Use of Force, International Conciliation*, No. 532.
- Çakmak, Z. (2008). *Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878-1938)*. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 36.
- Demir, N. (2005). *Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15(1).
- Demirdöğen, Ü. D. (2006). *BM Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)*. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (11).
- DPT (2000). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Ghali, B. (1992) *Empowering the United Nations*, Foreign Affairs, 71(5), 90-102.
- Göktepe, C. (2012). *Kıbrıs Meselesi 'nde Kriz Süreci ve Türkiye (1964-1974)*. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. 10-15.09.2007 Ankara: Ankara/Türkiye, Bildiriler, Tarih ve Medeniyetler Tarihi.
- Güler, G. (2018). *BM Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki Misyonu Nedir?*. 12 Aralık 2019, <http://turksam.org/bm-baris-gucunun-kibristaki-misyonu-nedir>.
- Gün, Ö. R. (2002). *Örgütlenme İlkeleri ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden Birleşmiş Milletlerin Analizi. Avrasya Dosyası*, BM Özel, 5(1).

- Kamer, K. (2007). *Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu. Akademik Bakış Dergisi*, 1(1).
- Keser, U. (2006). *Kıbrıs 'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askeri Gücü. Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3.
- Keser, U. (2011). *21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları. ÇTTAD*, XI/23.
- Keskin, F. (2003). *1990 Sonrası Birleşmiş Milletler Barış Güçleri ve Türkiye'nin Katkısı. Avrasya Dosyası*, Ankara, Kış 2003, C:9, S:4.
- Köse, B. (2010). *Birleşmiş Milletler (BM) Barışı Koruma Harekâtlarının Evrimi. Silahlı Kuvvetler Dergisi*, ATASE Başkanlığı Yayınları, S:403.
- Manisalı, E. (1999). *Kıbrıs Sorunu Hakkında Bir Değerlendirme. Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumu*. Ankara: TTK.
- Melek, M. F. (204). *Helsinki Zirvesinden Günümüze Ab-Türkiye İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs Gelişmeleri. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:4, No: 1.
- Michael, M. S. (2007). *The Cyprus Peace Talks: A Critical Appraisal. Siyaset Dergisi*, Baskı, 13(4).
- Mor, H. (2008). *Kıbrıs Sorununun Türkiye-AB İlişkilerine Endekslenmesi Süreci. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XII, 1-2.
- Olgun, K., Balıkcıoğlu, E. (2012). *The Times Gazetesi'ne Göre İngiliz Dönemindeki Kıbrıs'ta İdari Islahat. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1).
- Solsten, E. (1993). *Cyprus, A Country Study*. Washington, D.C. ; GPO for the Library of Congress.
- Stavrinides, Z. (2005). *A Long Journey to Peace: The Dispute in the Republic of Cyprus. Harvard International Review*, 27(2).
- Şahin, İ. (2015). *Geçmişten Günümüze Kıbrıslı Rumlar: Dil, Din ve Kimlikleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39).
- Tamçelik, S. (2011). *Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Stratejik Önemi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1).

- Tamçelik, S. (2012). *Kıbrıs'ta Gali Planına Göre Toprak Meselesi. Akademik Bakış Dergisi*, 6(11).
- Tamçelik, S. (2013). *BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992). Turkish Studies*, 8(12).
- Tamçelik, S. (2015). *Kıbrıs'ta Gali Fikirler Dizisi'nde Müzakere Süreci ve Temel Özellikleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36).
- Tözün, B., Rizopoulos, N.X. (1997). *The Cyprus Impasse What Next?, Dünya Siyaset Dergisi*, Baskı:13, Sayı: 4.
- Urquhart, B. (1992) *The United Nations in 1992: Problems and Opportunities, International Affairs*, 68 (2), 311-319.
- Uslu, N. (2010). *Kıbrıs'ın Bütünleştirilmesinde AB'nin Olası Rolü ve Açmazlar. Uluslararası Hukuk ve Politika*, 6(22).
- Ünal, H., Demirtaş, C. (2001). *Kıbrıs Meselesi: Kısa Tarihçe, Mevcut Durum Analizi ve Muhtemel Senaryolar. Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar-Stratejik Analiz Dergisi*. I , 12.
- Vatansever, M. (2010). *Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Özel Sayı.
- Yellice, G. (2012). *1878'den 1931'e Kıbrıs'ta Enosis Talepleri ve İngiltere'nin Yaklaşımı, ÇTTAD*, XII/24.
- Yılmaz, S. (2009). *Büyük Güçler ve Kıbrıs, Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 71.
- Yiğit, Y. D. (2009). *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958), ÇTTAD*, VIII/18-19.

C- SÜRELİ YAYINLAR

Akademik Bakış Dergisi

Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi

Aylık Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar-Stratejik Analiz Dergisi

Bozkurt

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Dünya Siyaset Dergisi

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Güvenlik Stratejileri Dergisi

Hürriyet

Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi

Milliyet

Silahlı Kuvvetler Dergisi

Siyaset Dergisi

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi

Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

D- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Aran, L. (2011). *Kıbrıs Rum Kesiminin Katılımı Sonrası Avrupa Birliği-KKTC Ticari İlişkileri ve Kıbrıs Tüzükleri*, 15.03.2019, <http://europeslog.weebly.com>.

Çiçek, C. (b.t.). *Lozan Tutanaklarında Kıbrıs*,
https://www.academia.edu/13121842/Lozan_Tutanaklar%C4%B1nda_K%C4%B1br%C4%B1s, E.T: 10.06.2019.

EN (2001). *Presidency Conclusions, European Council Meeting in Laeken*, E.T: 15.03.2019,
http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/laeken_concl_en.pdf.

e-Tarih. (2019) *Soğuk Savaş*, 10 Şubat 2019, <http://www.e-tarih.org/soguksavas/?sayfa=1.1006010.2875908.356655.997224.php-&Sovyetlerin%20Tepkisi>.

Güler, G. (2018). BM Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki Misyonu Nedir?. 15.09.2019,
<http://turksam.org/bm-baris-gucunun-kibristaki-misyonu-nedir>.

History of UN Charter (2019). *The Atlantic Charter*, 10 Ocak 2019,
<http://www.un.org/en/aboutun/charter/history/atlantic.shtml>,
<https://www.turkishnews.com/tr/content/page/438/?p=qrzftnjowkd>.

Irkad, U. (2018). *1950 Plebisitine Doğru*. 17.09.2019.
<https://www.noktakibris.com/mobil.php?islem=yazarlar&altislem=detay&id=423>

Kılıç, Ö. (2016). *Kıbrıs Adası ve Önemi*. 15 Ağustos 2016.
<http://www.kayserigundem.com.tr/gezi-inceleme-tarih/kibris-adasi-ve-onemi-h18654.html>

Muharip Gaziler Derneği (2019). Kıbrıs, 10 Mayıs 2019,
www.muharipgaziler.org.tr/kibris.doc.

TC Dışişleri Bakanlığı (2019). Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı, T.C. Dışişleri Bakanlığı İnternet sitesi, 12 Mayıs 2019,
http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa.

Türk Silahlı Kuvvetleri. (2019). *Kıbrıs Tarihi ve Kronolojisi*, 22 Mayıs 2019, www.hvkk.tsk/hvkkweb/baskanliklar/isth/icerik/cyprus/turkce/kronoloji/index,

UNFICYP (2008a). *Sector One*. UNFICYP. 30 April 2008. Archived from the original on 17 February 2012. 05.04.2019, <https://unficy.unmissions.org/>.

UNFICYP (2016). *Operations Since 1974*, 24.08.2019, <https://unficy.unmissions.org/operations-1974>.

UNFICYP (2018). *UNFICYP History*, 24.08.2019, <https://unficy.unmissions.org/history>.

UNFICYP (2018). *UNFICYP History*, 24.08.2019, <https://unficy.unmissions.org/history>.

UNFICYP Events (2017). *Events in After and Before of 1974*, 24.08.2019, <https://unficy.unmissions.org/events-summer-1974>.

United Nations (2019). *UN Peacekeeping: 70 Years of Service & Sacrifice*. 20.11.2019, <https://peacekeeping.un.org/en/un-peacekeeping-70-years-of-service-sacrifice>.

E- DİĞER KAYNAKLAR

Denktaş'ın 10 Haziran 1993 Tarihindeki Meclis Konuşması (Şubat 2012). Hasan Yılmaz (ed.), *Tarihe Düşülen Notlar-2, Yabancı Devlet Adamlarının Genel Kurul Konuşmaları. Denktaş'ın 2004 yılındaki TBMM Konuşması*. Ankara: TBMM Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Basımevi.

Denktaş'ın 15 Nisan 2004 Tarihindeki TBMM Konuşması, H. Yılmaz (ed.).

Leland, M. G. (1965). *The Maintenance of International Peace and Security, International Organization*, XIX Summer.

National Citizens Commission (1965). *Peacekeeping Operations, A Report to the White House Conference on International Cooperation*. Washington DC.

Report of the Panel on UN Peace Operations (Brahimi Report) (2000). A/55/305-S/2000/809, *The Panel on UN Peace Operations*, New York, August.

UN Report. (1960). *Introduction to the Annual Report of the Secretary General on the Work of the Organization (1959-1960). 16 June 1959-15 June 1960*, UN General Assembly, Official Records, Fifteenth sessions, Suppl. No. 1A (A/4390/add. 1).

